

1951

η φύση

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

ΤΕΥΧΟΣ 157

ΑΠΡΙΛΙΟΣ - ΜΑΪΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 2017

**Αφιέρωμα στο
πρόγραμμα LIFE**

η φύση

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

ΤΕΥΧΟΣ 157
ΑΠΡΙΛΙΟΣ - ΜΑΪΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 2017

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

Νίκης 20, 105 57 Αθήνα
Τηλ.: 210-3224944, 210-3314563, FAX: 210-3225285
E-mail: info@eepf.gr - Ιστοθέση: www.eepf.gr

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Πρόεδρος: **Νίκος Πέτρου**
Αντιπρόεδρος: **Σταμάτης Σκαμπαρδώνης**
Γεν. Γραμματέας: **Γιώργος Πολίτης**
Αναπλ. Γεν. Γραμματέας: **Αλέξια Νικηφοράκη**
Ταμίας: **Σπύρος Μπισακούλης**
Έφορος Εκδηλώσεων: **Ντόναλντ Μάθιους**
Μέλη: **Σμαράγδα Αδαμαντιάδου,**
Σοφία Καινούργιου, Χρήστος Κατσαρός,
Άγγελος Σωτηρόπουλος
Αν. Μέλος: **Αντιόπη Φραντζή**
Επίτιμος Πρόεδρος: **Γιώργος Σφήκας**

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Σμαράγδα Αδαμαντιάδου, Χρήστος Κατσαρός,
Ντόναλντ Μάθιους, Νίκος Πέτρου,
Γιώργος Πολίτης, Σταμάτης Σκαμπαρδώνης,
Μαρία Ρουσσουμουστακάκη.

Εκδότης - Υπεύθυνος ύλης
Σταμάτης Σκαμπαρδώνης, Νίκης 20, 105 57 Αθήνα

Τα ενυπόγραφα άρθρα αντιπροσωπεύουν
τις απόψεις των συγγραφέων
και όχι αναγκαστικά της Εταιρίας.

Επιμέλεια έκδοσης: **Σταμάτης Σκαμπαρδώνης**

Σελιδοποίηση - επιμέλεια εκτύπωσης
Άρης Βιδάλης

Τυπογραφείο: **ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ Α.Ε.**

Τιμή Τεύχους 4 ΕΥΡΩ
Στα μέλη διανέμεται δωρεάν.

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ:
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ
Νίκης 20, 105 57 Αθήνα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ο Τραμπ και η κλιματική αλλαγή: Συνέπειες και προοπτικές για τη χώρα μας ..... Σ. Σκαμπαρδώνης	3
Το προγράμμα LIFE	7
Το δίκτυο Natura 2000 στην Ελλάδα και η συνεισφορά του προγράμματος LIFE ..... Τζ. Βαλαώρα	7
Τα προγράμματα LIFE και η προστασία της ελληνικής ορνιθοπανίδας. .... Τ. Δημαλέξης	13
Η ΕΕΠΦ και το πρόγραμμα LIFE. .... Χ. Γεωργιάδης	21
LIFE για την αρκούδα στην Ελλάδα . . Γ. Μερτζάνης	24
Η Ελληνική Task Force για το Πρόγραμμα LIFE	Κ. Κολιγιώργα 28
Το έργο ICON	Χ. Γεωργιάδης 30
Η υλοτόμηση ενός μνημείου φύσης και ιστορίας στο Άργος. .... Μ. Γκλέτσος	34
Βιβλιοπωλείο της ΕΕΠΦ.	36
«ForOpenForests»	Χ. Γεωργιάδης 37
«Life Natura THEMIS»	Χ. Γεωργιάδης 38
«Γαλάζια Σημαία»	Δ.Ν. Βουρδουμπά 39
Εργαστήρια Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στην παραλία Γλυφάδας. .... Σ. Καινούριου	46
«Green Key»	Ν. Αντωνοπούλου 48
«Φύση χωρίς Σκουπίδια» . . . . Μ. Ρουσσουμουστακάκη	50
«Μαθαίνω για τα Δάση» Σ. Καινούριου, Θ. Πολυζωΐδου	51
«Οικολογικά Σχολεία»	Θ. Πολυζωΐδου 54
«Νέοι Δημοσιογράφοι» . Π. Σακοβέλη, Ι. Παπαϊωάννου	56
Από την πηΓΗ... στην κατανάλωση ! Και μετά τι:	58
Δωρεές	60
Πρόγραμμα Εκδρομών - Ομιλιών.	62
Εγγραφές μελών.	63

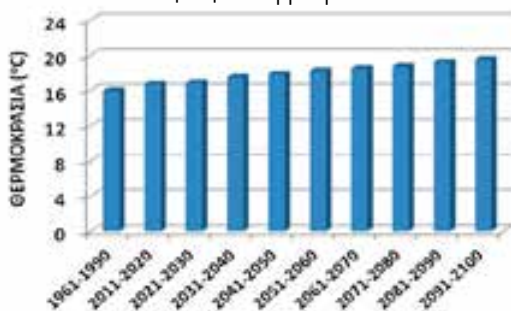
Εξώφυλλο: Το εποχικό λιμνίο στις Λιβαδιές της Οίτης,
αντικείμενο του έργου LIFE ForOpenForests
(φωτ. Νίκος Πέτρου).

Η Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης έχει ως αποστολή της να ενημερώνει και να ευαισθητοποιεί τόσο τους Έλληνες, όσο και αυτούς που αγαπούν την Ελλάδα, για τη φυσική κληρονομιά της χώρας μας και να δραστηριοποιείται για την προστασία της.

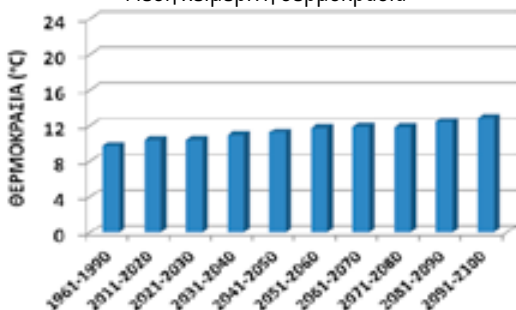
Ο Τραμπ και η κλιματική αλλαγή: Συνέπειες και προοπτικές για τη χώρα μας

Ενώ διανύουμε ένα από τα πιο θερμά καλοκαίρια των τελευταίων χρόνων, δεν έχουν κοπάσει οι αντιδράσεις από την απόφαση του Ντόναλντ Τραμπ για την αποχώρηση των ΗΠΑ από την συμφωνία για την κλιματική αλλαγή. Από την προεκλογική του εκστρατεία ο Πρόεδρος Τραμπ είχε εκδηλώσει τις προθέσεις του, υποστηρίζοντας ότι πρόκειται για επινόηση των Κινέζων με στόχο να ζημιώσουν την αμερικανική οικονομία. Υπήρξε και υπάρχει θύελλα αντιδράσεων από την απόφαση αυτή και δεν είναι τυχαίο ότι η Νάνσι Πελόζι, επικεφαλής των Δημοκρατικών στη Βουλή των Αντιπροσώπων, μίλησε για «εκπληκτική παραίτηση της Αμερικής από τον ηγετικό της ρόλο και σοβαρή απειλή για το μέλλον του πλανήτη». Την συμφωνία, που υπογράφηκε από 195 κράτη στο Παρίσι τον Δεκέμβριο του 2015, είχε υποστηρίξει σθεναρά ο Πρόεδρος Ομπάμα που είχε δηλώσει ότι «η κλιματική αλλαγή είναι η μεγαλύτερη απειλή που καλούμαστε να αντιμετωπίσουμε», ενώ πρόσφατα και ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ Αντόνιο Γκουτιέρρες, είχε δηλώσει ότι η κλιματική αλλαγή είναι αναμφισβήτητη και οι λύσεις στο πρόβλημα προσφέρουν απaráμιλλες ευκαιρίες. Η κλιματική αλλαγή είναι ένα παγκόσμιο φαινόμενο το οποίο δεν γνωρίζει σύνορα. Οι εκπομπές σε οποιοδήποτε σημείο του πλανήτη επηρεάζουν τους ανθρώπους οπουδήποτε. Οι χώρες που αναμένεται να θερμανθούν περισσότερο, είναι οι λιγότερο αναπτυγμένες με αποτέλεσμα να πληγούν οι φτωχότεροι και πιο ευάλωτοι πολίτες του πλανήτη. Μελέτη του ΟΗΕ δείχνει πως η Ελλάδα, όπως και η Μεσόγειος, είναι ανάμεσα στα 18 «καυτά» σημεία του πλανήτη τα οποία θα αντιμετωπίσουν τα μεγαλύτερα προβλήματα εξαιτίας της κλιματικής αλλαγής. Έρευνα του WWF σε συνεργασία με το Εθνικό Αστεροσκοπείο με τίτλο «Το αύριο της Ελλάδας» σε σχέση με τις κλιματικές συνθήκες στην Ελλάδα την περίοδο 2020-2050 προβλέπει ότι η ήδη υπάρχουσα δυσφορία των κατοίκων στις μεγάλες πόλεις πρόκειται να ενταθεί. Οι κάτοικοι πόλεων, όπως η Θεσσαλονίκη, η Πάτρα, η Λαμία και η Λάρισα, θα υπόκεινται μέχρι και σε 20 περισσότερες ημέρες καύσωνα κάθε χρόνο. Παράλληλα σε Λαμία, Λάρισα, Βόλο, Θεσσαλονίκη και Αθήνα η συνολική βροχόπτωση θα μειωθεί, αλλά αναμένεται να αυξηθούν κατά 10-20% οι ακραίες βροχοπτώσεις. Συμπερασματικά λοιπόν φαίνεται πως αυξάνεται ο κίνδυνος τόσο για πλημμυρικά επεισόδια, όσο και για την εξάπλωση πυρκαγιών στα περιαστικά δάση. Η κλιματική

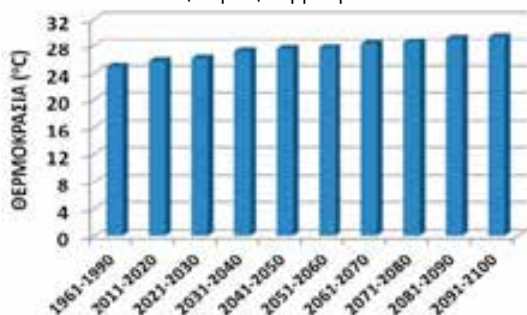
Μέση ετήσια θερμοκρασία

Μέση χειμερινή θερμοκρασία

Μέση θερινή θερμοκρασία

Τα διαγράμματα παρουσιάζουν τη μέση ετήσια, χειμερινή και θερινή θερμοκρασία αέρα στα 2 μέτρα από την επιφάνεια του εδάφους και σε βαθμούς Κελσίου (°C), για τη χρονική περίοδο 1961-1990 (περίοδος αναφοράς) καθώς και για τις μελλοντικές δεκαετίες: 2011-2020, 2021-2030 ... 2091-2100. Τα αποτελέσματα βασίζονται σε ένα σύνολο 12 προσομοιώσεων με Περιοδικά Κλιματικά Πρότυπα Προσομοίωσης (RCMs) του Ευρωπαϊκού Προγράμματος ENSEMBLES, με βάση το σενάριο εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου A1B και σε χωρική ανάλυση 25 km x 25 km.

Καν από την διεπιστημονική Επιτροπή Μελέτης Επιπτώσεων Κλιματικής Αλλαγής (ΕΜΕΚΑ) που συντάξε την έκθεση, παρουσιάζονται στον πίνακα 1 «ΖΗΜΙΕΣ/ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ εκατ. ευρώ». Οι ζημίες αυτές πρέπει να επιμερισθούν σε κάθε γεωγραφική περιφέρεια ώστε να αποκτήσουμε κάποια ένδειξη της τρωτότητας της κάθε περιφέρειας στην κλιματική αλλαγή με βάση τη σχετική ένταση των οικονομικών δραστηριοτήτων της (πίνακας 2).

αλλαγή αναμένεται να θέσει σε μεγάλη δοκιμασία και τα Εθνικά Πάρκα, καθώς προβλέπεται αύξηση των ημερών με υψηλό κίνδυνο εμφάνισης πυρκαγιάς σε όλα τα δάση της χώρας. Είναι νωπή ακόμη στη μνήμη μας η μεγάλη πυρκαγιά που έγινε πριν δέκα χρόνια στην Πάρνηθα καταστρέφοντας περισσότερα από 25.000 στρέμματα δάσους, με ανυπολόγιστες συνέπειες τόσο για το ίδιο το φυσικό οικοσύστημα του Δρυμού, όσο και για το μικροκλίμα της Αθήνας, αφού καταστράφηκε μεγάλο μέρος της τελευταίας δασικής περιοχής κοντά στην πρωτεύουσα.

Το περιβάλλον της Ελλάδας διαθέτει μεγάλη βιοποικιλότητα και διαφορετικά κλιματικά χαρακτηριστικά, που οφείλονται στην αλληλεπίδραση των καιρικών συστημάτων, της πολύπλοκης τοπογραφίας και της εκατοστιαίας κατανομής ξηράς και θάλασσας. Η χώρα δέχεται περιορισμένα όμβρια ύδατα και θα πρέπει να γίνεται σωστή διαχείριση αυτών. Γίνεται εντονότερη, όχι μόνο λόγω της ακατάλληλης διαχείρισης των υδάτινων πόρων αλλά και εξαιτίας ακραίων κλιματικών καταστάσεων, όπως εκείνη του 1989-90, κατά την οποία οι βροχές μειώθηκαν κατά περίπου 40%. Με βάση τα υποδείγματα υπολογισμού της ανθρωπογενούς παρέμβασης στο κλίμα υπό τα δύο ακραία σενάρια κλιματικής μεταβολής αναμένεται ότι κατά το τέλος του 21ου αιώνα η βροχόπτωση θα μειωθεί από 5% ως περίπου 19%, αντίστοιχα, σε επίπεδο επικράτειας. Επίσης, προκύπτει ότι κατά το τέλος του 21ου αιώνα η θερμοκρασία του αέρα θα αυξηθεί μεταξύ περίπου 3,0°C και 4,5°C, αντίστοιχα. Συνθήκες που αναμφίβολα θα υποβάλουν σε δοκιμασία τα φυσικά και ανθρωπογενή συστήματα.

Η έκθεση της Τράπεζας της Ελλάδας που δημοσιεύτηκε το 2011 αναφέρει ότι το οικονομικό κόστος της κλιματικής αλλαγής για τη χώρα μας ανέρχεται σε 701 δις. ευρώ, ποσό υπερδιπλάσιο του εθνικού μας χρέους το 2009. Οι συνολικές εκτιμήσεις των ζημιών από την κλιματική αλλαγή, ανά οικονομική δραστηριότητα, όπως εκτιμήθη-

1. ΖΗΜΙΕΣ / ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ σε εκατ. Ευρώ (Μελέτη ΕΜΕΚΑ)

Γεωγραφική Περίφραση	Γεωργία	Δάση	Αλιεία	Εξορ. Βιομηχανία	Υδρευση	Δομ. Περιβάλλον	Μεταφορές	Τουρισμός	Υγεία	Συνολική Ζημιά	Προστ. Αξία (2011)	Ζ/ΠΑ
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ	105,246	3,747	0,857	25,938	15,276	1,518	2,128	32,876	3,274	190,859	7216,00	0,026449
ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	169,858	6,048	1,382	133,897	31,543	3,870	9,212	145,160	12,906	513,876	24992,00	0,020562
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	33,845	1,205	0,275	348,744	3,496	1,078	1,021	24,133	1,226	415,023	4021,00	0,103214
ΗΠΕΙΡΟΥ	40,196	1,431	0,327	7,146	4,209	1,193	1,626	26,660	2,624	85,413	4055,00	0,021064
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	110,471	3,933	0,899	16,246	19,136	2,113	2,150	48,175	4,250	207,372	8812,00	0,023533
ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	31,899	1,136	0,260	0,000	0,685	0,782	1,477	41,447	0,854	78,539	3098,00	0,025352
ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	114,731	4,085	0,934	0,000	9,359	1,998	3,616	53,965	4,522	193,211	8555,00	0,022585
ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	79,861	2,843	0,650	172,094	13,514	1,834	3,036	68,592	2,501	344,926	7984,00	0,043202
ΑΤΤΙΚΗΣ	35,889	1,278	0,292	160,317	113,300	13,901	57,696	429,395	52,979	865,046	88921,00	0,009728
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	117,335	4,178	0,955	55,721	3,282	1,933	2,875	45,973	2,685	234,936	7755,00	0,030295
ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	19,077	0,679	0,155	0,000	2,185	0,603	1,055	17,745	1,000	42,501	2592,00	0,016397
ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	29,047	1,034	0,236	48,506	15,998	1,914	2,054	69,599	2,672	171,060	5747,00	0,029765
ΚΡΗΤΗΣ	95,545	3,402	0,778	31,181	11,018	2,264	3,053	81,280	3,506	232,028	8623,00	0,026908
Σύνολα	983,000	35,000	8,000	999,790	243,000	35,000	91,000	1085,000	95,000			

2. ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΡΩΤΟΤΗΤΑΣ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΑΙ ΤΟΜΕΑ

Γεωγραφική Περίφραση	Γεωργία	Δάση	Αλιεία	Εξορυκτική Βιομηχανία	Υδρευση	Δομημένο Περιβάλλον	Μεταφορές	Τουρισμός	Υγεία
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ	9	9	9	4	10	5	6	4	8
ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	13	13	13	8	12	12	12	12	12
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	4	4	4	11	4	3	1	2	3
ΗΠΕΙΡΟΥ	6	6	6	2	5	4	4	3	5
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	10	10	10	3	11	10	7	7	10
ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	3	3	3	1	1	2	3	5	1
ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	11	11	11	1	6	9	11	8	11
ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	7	7	7	10	8	6	9	9	4
ΑΤΤΙΚΗΣ	5	5	5	9	13	13	13	13	13
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	12	12	12	7	3	8	8	6	7
ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	1	1	1	1	2	1	2	1	2
ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	2	2	2	6	9	7	5	10	6
ΚΡΗΤΗΣ	8	8	8	5	7	11	10	11	9

Ο πίνακας 1 (ΕΜΕΚΑ, 2011) παρουσιάζει την κατανομή των ζημιών ανά δραστηριότητα και κλάδο με βάση την παραπάνω προσέγγιση, ενώ ο πίνακας 2 ιεραρχεί τις ζημιές ανά δραστηριότητα και κλάδο, με 1 τη μικρότερη ζημία και 13 τη μεγαλύτερη.

Η Εκπαίδευση για την Αειφορία, τα κινήματα ενάντια στην κλιματική αλλαγή που αναπτύσσονται σε όλο τον κόσμο με την συμμετοχή των πολιτών και τον εθελοντισμό θα είναι οι βασικοί μοχλοί πίεσης απέναντι σε κυβερνήσεις και συμφέροντα. Σε μια εποχή ολοένα αυξανόμενων φυσικών και τεχνολογικών καταστροφών, η έννοια του εθελοντισμού αποκτά εξέχουσα σημασία, υπογραμμίζοντας την ανάγκη για κοινωνική αλληλεγγύη και ανιδιοτελή προσφορά στον τομέα της πολιτικής προστασίας, καθώς η άμεση παροχή βοήθειας κατά την εκδήλωση τέτοιων φαινομένων είναι επιτακτική. Οι ανάγκες της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή παρέχουν ένα ευρύ πεδίο προσφοράς για τους εθελοντές και τις ΜΚΟ,

τόσο όσον αφορά στις απαιτήσεις για βοήθεια σε συγκεκριμένες δράσεις/ενέργειες, όσο και στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των πολιτών.

Ιδιαίτερα σημαντικός είναι ο ρόλος της τυπικής εκπαίδευσης στη διαμόρφωση ενός νέου μοντέλου ζωής, βασισμένου στο μέτρο, την αειφόρο διαχείριση των φυσικών πόρων και την κοινωνική δικαιοσύνη. Η Εκπαίδευση για την Αειφορία, η οποία αναδύθηκε από την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, θέτει το

ζήτημα της κλιματικής αλλαγής ως κεντρικό πρόταγμα. Στόχος της Εκπαίδευσης για την Αειφορία είναι να κατανοήσουν οι μαθητές και αριανοί πολίτες ότι το περιβαλλοντικό ζήτημα και η κλιματική αλλαγή είναι ένα εξόχως πολιτικό ζήτημα το οποίο διαμορφώνεται -και άρα επιλύεται- μέσα από τη συνάρτηση τριών παραγόντων: της περιβαλλοντικής ισορροπίας, της κοινωνικής δικαιοσύνης και του μοντέλου οικονομικής ανάπτυξης.

Ο ΟΗΕ δίνει το στίγμα και δείχνει την κατεύθυνση για να μπει ένα φρένο και να υπάρξουν εναλλακτικές λύσεις. Οι πιο σημαντικοί στόχοι που συνυπογράφουμε είναι:

- Ενσωμάτωση των μέτρων για την κλιματική αλλαγή στις εθνικές πολιτικές, στρατηγικές και σχεδιασμούς.
- Εφαρμογή της δέσμευσης που έχουν αναλάβει οι αναπτυγμένες χώρες που υπέγραψαν την σύμβαση για την κλιματική αλλαγή σχετικά με τον στόχο για την από κοινού διάθεση 100 δισεκατομμυρίων δολαρίων μέχρι το 2020.
- Προώθηση μηχανισμών για την αύξηση της ικανότητας σχετικά με τον αποτελεσματικό σχεδιασμό και την διαχείριση θεμάτων που αφορούν την κλιματική αλλαγή στις λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές και στα μικρά αναπτυσσόμενα νησιωτικά κράτη, συμπεριλαμβανομένων θεμάτων που αφορούν τις γυναίκες, τους νέους καθώς και περιθωριοποιημένες κοινότητες.

Η Ελλάδα έχει κάνει προόδους στο τομέα αυτό αλλά ο δρόμος είναι μακρύς ακόμη. Ο Αναπληρωτής Υπουργός Ενέργειας Σωκράτης Φάμελλος είχε δηλώσει πρόσφατα ότι «η χώρα μας έχει ήδη κάνει σημαντικά βήματα για την ολοκλήρωση του θεσμικού πλαισίου για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή». Ήδη από το 2016 έχουμε θεσμοθετήσει την Εθνική Στρατηγική για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή και την ανάγκη εκπόνησης των αντίστοιχων Περιφερειακών Σχεδίων Προσαρμογής. Πρόσφατα, στα τέλη Μαρτίου 2017 εκδόθηκε και η υπουργική απόφαση εξειδίκευσης του περιεχομένου των Περιφερειακών Σχεδίων. Επίσης, μέσα στο καλοκαίρι θα έχει ολοκληρωθεί και η σύσταση του Εθνικού Συμβουλίου για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή, με την συμμετοχή όλων των συναρμόδιων υπουργείων, της ΕΜΥ, εκπροσώπων της ΕΝΠΕ και της ΚΕΔΕ, του ΣΕΒ, Μ.Κ.Ο και μελών της ακαδημαϊκής κοινότητας, για το συντονισμό των εθνικών τομεακών πολιτικών.

Με την συμφωνία που υπέγραψαν στο Παρίσι οι κυβερνήσεις, αλλά και με άλλες πρωτοβουλίες που έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια, δείχνουν την πολιτική βούληση, δέσμευση και αλληλεγγύη για να κάνουν το αποφασιστικό βήμα. Οι πολίτες φυσικά πρέπει να είναι πάντα σε επαγρύπνηση για να γίνονται οι δεσμεύσεις πράξεις πριν ακόμη είναι πολύ αργά. ■

Σταμάτης Σκαμπαρδώνης

Αργυροπελεκάνος (φωτ. Ivaylo Zafirov)

Το δίκτυο Natura 2000 στην Ελλάδα και η συνεισφορά του προγράμματος LIFE

Δρ. Τζώρτζια Βαλαώρα

Φέτος, τον Μάιο 2017, το δίκτυο Natura 2000 γιόρτασε 25 χρόνια από τη θεσμοθέτησή του. Χωρίς την υποστήριξη του προγράμματος LIFE, οι δράσεις, που έχουν ολοκληρωθεί για τις προστατευόμενες περιοχές και τα είδη της Ευρώπης, θα ήταν πραγματικά ακατόρθωτες.

Η σημασία του προγράμματος LIFE στην ΕΕ και στην Ελλάδα

Το δίκτυο Natura 2000 είναι το μεγαλύτερο συντονισμένο δίκτυο προστατευόμενων περιοχών στον κόσμο, αποτελούμενο από 26.000 περιοχές που ισοδυναμούν με το 18% της χερσαίας έκτασης της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 28. Το δίκτυο αποτελείται από τις «Ειδικές Ζώνες Διατήρησης» (ΕΖΔ) για τους οικότοπους και την πανίδα, και τις «Ζώνες Ειδικής Προστασίας» (ΖΕΠ) για την орνιθοπανίδα. Το πρόγραμμα LIFE- Φύση έχει συνεισφέρει στην εφαρμογή των Οδηγιών για τα Πουλιά και τους Οικότοπους (2009/147/ΕΟΚ και 92/43/

ΕΟΚ) με τη θεσμοθέτηση και διαχείριση πάνω από 5.000 περιοχών Natura στην Ευρώπη. Οι δράσεις του προγράμματος LIFE έχουν βελτιώσει την κατάσταση διατήρησης πολλών ειδών που απειλούνταν με εξαφάνιση και περισσότερων από 200 τύπων οικότοπων. Η Ελλάδα έχει χαρακτηρίσει σήμερα 202 Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) και 241 Ειδικές Ζώνες Διατήρησης (ΕΖΔ). Οι δύο κατάλογοι περιοχών παρουσιάζουν μεταξύ τους επικαλύψεις όσον αφορά τις εκτάσεις τους.

Μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1980, αρπακτικά πουλιά, ερωδιοί και πελεκάνοι, όπως και πλήθος άλλων αναπαραγόμενων στην Ελλάδα πουλιών, ήταν θύματα της παράνομης θήρας ή των υψηλών καρπώσεων της νόμιμης θήρας, ενώ οι τοπικοί πληθυσμοί πολλών ειδών, όπως ο Αργυροπελεκάνος, ο Γυπαετός, ο Βασιλαετός και ο Θαλασσαετός, βρίσκονταν στα όρια της εξαφάνισης, είτε λόγω θανάτωσης είτε λόγω της εκτεταμένης παράνομης χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων. Αυτή η κατάσταση έχει βελτιωθεί σημαντικά χάρη στην αργή μεν, αλλά σταδιακή, εφαρμογή των δύο Οδηγιών στην Ελλάδα, μέσω των δράσεων

* Η Δρ. Τζώρτζια Βαλαώρα είναι Συντονίστρια νότιο-ανατολικής Ευρώπης για την ομάδα LIFE NEEEMO.

Βασιλαετός (φωτ. David Davidov)

προστασίας, που υλοποιήθηκαν σε συγκεκριμένες επιλεγμένες περιοχές τα τελευταία 25 χρόνια και που σχετίζονται, άμεσα ή έμμεσα, με τις δραστηριότητες του προγράμματος LIFE. Όπως φαίνεται από το διάγραμμα, το 66% των έργων LIFE αφορούν τα πουλιά.

Η ιστορία του LIFE

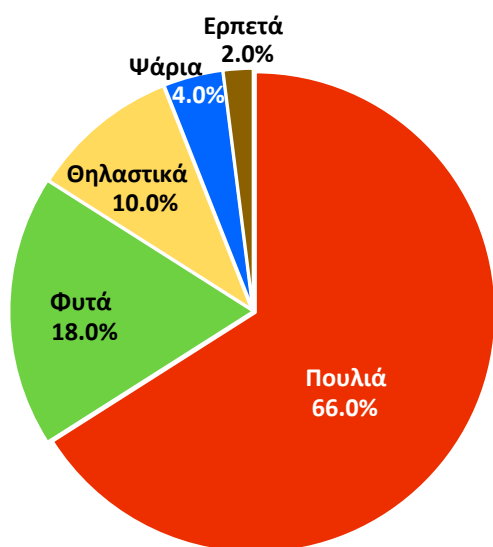
Η Ελλάδα μπήκε δυναμικά στο πρόγραμμα LIFE με το πρώτο έργο αγοράς γης στη Ζάκυνθο το 1992 [LIFE92 NAT/GR/0013800]. Με το έργο αυτό αγοράστηκε από το WWF Ελλάς η παραλία Σεκάνια, ο πιο σημαντικός βιότοπος για τη θαλάσσια χελώνα *Caretta caretta* στη Μεσόγειο. Η αγορά του 90% της παραλίας αποτέλεσε την αφετηρία για τη δη-

μιουργία του Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου Ζακύνθου, μέσα στο οποίο τα Σεκάνια είναι ο πυρήνας που απολαμβάνει απόλυτης προστασίας, καθώς εκεί βρίσκεται η σημαντικότερη περιοχή ωοτοκίας της θαλάσσιας χελώνας.

Από το 1992 πολλά έργα έχουν χρηματοδοτηθεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τη διατήρηση των ειδών και βιοτόπων/οικοτόπων, καθώς και για τη σωστή εφαρμογή των περιβαλλοντικών διατάξεων σε όλα τα κράτη-μέλη της ΕΕ. Η Ελλάδα έχει επωφεληθεί σημαντικά από τα έργα LIFE-Φύση και LIFE-Περιβάλλον. Πρόσφατα έχουν προστεθεί και τα έργα LIFE-Κλίμα που στηρίζουν δράσεις για το μετριασμό της κλιματικής αλλαγής, την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, καθώς και για την κλιματική διακυβέρνηση και πληροφόρηση. Τα έργα LIFE-Πληροφορία και Επικοινωνία στοχεύουν στην καλύτερη πληροφόρηση και ευαισθητοποίηση του κοινού στα περιβαλλοντικά θέματα, ενώ τα LIFE-Βιοποικιλότητα στοχεύουν στη διατήρηση της βιοποικιλότητας και στην ανάσχεση της απώλειάς της και συμπεριλαμβάνουν πλέον δράσεις και σε περιοχές εκτός του δικτύου Natura 2000.

Συγκεκριμένα, από το 1992 έχουν εκπονηθεί στην Ελλάδα ή είναι σε εξέλιξη 74 έργα Φύσης, Επικοινωνίας και Βιοποικιλότητας, που στοχεύουν σε πολλά από τα κύρια απειλούμενα είδη της χώρας, καθώς και σε οικοτόπους του δικτύου Natura 2000. Το συνολικό ύψος των χρηματοδοτήσεων από το πρόγραμμα κατά την περίοδο 1992-2015 ανέρχεται στα 101,5 εκατομμύρια ευρώ, με συνεισφορά της Ευρωπαϊκής Ένωσης περίπου 67 εκατομμύρια ευρώ, δηλαδή με ποσοστό συγχρηματοδότησης περίπου 66%.

Αρχικά, το πρόγραμμα LIFE παρείχε τα μέσα για την καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης των ειδών, κάτι που αποτέλεσε στη συνέχεια τη βά-

Είδη σε έργα LIFE-Φύση στην Ελλάδα (1992-2015)

ση για να εκτιμηθούν οι πληθυσμοί, οι συνθήξεις τους, αλλά και οι απειλές που αντιμετωπίζουν. Σε πολλά έργα LIFE ανακαλύφθηκαν νέοι πληθυσμοί ή νέες αποικίες ή νέα ενδιαιτήματα τροφοληψίας και αναπαραγωγής των ειδών που πριν δεν ήταν γνωστά. Για παράδειγμα, στο πρώτο έργο για τον Μαυροπετρίτη [LIFE03 NAT/GR/000091], τριπλασιάστηκαν οι εκτιμήσεις για τον πληθυσμό του είδους και έτσι τεκμηριώθηκε ότι η Ελλάδα φιλοξενεί πάνω από το 85% του παγκόσμιου πληθυσμού. Η συνεισφορά αυτή του LIFE έχει μεγάλη σημασία, γιατί οι επικαιροποιημένες εκτιμήσεις των πληθυσμών συνεισφέρουν όχι μόνο στη σωστή τεκμηρίωση για την κατάσταση των απειλούμενων ειδών, αλλά και σε καλύτερα στοχευμένες δράσεις. Οι δράσεις διατήρησης στο πεδίο, όταν υπάρχει συντονισμένη προσπάθεια των φορέων, που υλοποιούν τα έργα με τις τοπικές κοινωνίες, έχουν μακρόχρονη θετική επίπτωση. Επίσης, συχνά τα αποτελέσματα των έργων βοηθούν στην αναβάθμιση της τοπικής, περιφερειακής και εθνικής νομοθεσίας με επικαιροποιημένα δεδομένα, σχέδια δράσεων και διαχειριστικά σχέδια.

Προγράμματα που «αφήνουν ιστορία»

Χαρακτηριστικό είναι **το έργο LIFE για τα Θαλάσσιουπυλία** [LIFE07 NAT/GR /000275], με το οποίο έγινε η αναγνώριση και οριοθέτηση των Θαλάσσιων Σημαντικών Περιοχών για τα Πουλιά της Ελλάδας (IBAs), με είδη χαρακτηρισμού το Θαλάσσοκόρακα, τον Αιγαιόγλαρο και τρία άλλα θαλάσσιουπυλία που είναι είδη προτεραιότητας στην Ελλάδα. Ο συνδυασμός όλων των διαθέσιμων δεδομένων, που συλλέχθηκαν κατά τη διάρκεια του έργου αυτού, καθώς και δεδομένων από προηγούμενα έργα LIFE, κατέστησε δυνατό να προσδιοριστούν συνολικά 41 Θαλάσσιες Σημαντικές Περιοχές για τα Πουλιά (Important Bird Areas – IBAs) στο Αιγαίο και στο Ιόνιο Πέλαγος. Οι περιοχές αυτές καλύπτουν συνολική έκταση 9.943 τετραγωνικά χιλιόμετρα τα οποία αντιστοιχούν στο 8,7 % του εθνικού θαλάσσιου χώρου. Ο κατάλογος των θαλάσσιων IBAs υιοθετήθηκε από το Υπουργείο Περιβάλλοντος, το οποίο στη συνέχεια, το 2016, τις θεσμοθέτησε ως Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ), με αποτέλεσμα έτσι να επικαιροποιηθεί το δίκτυο Natura 2000 στη χώρα μας και να επεκταθεί και στη θάλασσα.

Το έργο Cretaplant: Πιλοτικό Δίκτυο Μικρο-Αποθεμάτων Φυτών στη Δυτική Κρήτη [LIFE04 NAT/GR/000104] αποτέλεσε την πρώτη προσπάθεια εφαρμογής στην Ελλάδα της καινούριας ιδέας των Μικρο-Αποθεμάτων Φυτών (ΜΑΦ) για την προστασία απειλούμενων και σπάνιων ειδών της ελληνικής χλωρίδας. Επτά Μικρο-Αποθέματα εγκαταστάθηκαν, και η μόνιμη προστασία

Λαγγόνα (φωτ. Georgiev Vladimir)

τους θεσμοθετήθηκε από την Περιφέρεια Κρήτης με την ίδρυση Καταφυγίων Άγριας Ζωής στο νομό Χανίων. Στη συνέχεια, η μεθοδολογία των ΜΑΦ εφαρμόστηκε μέσω έργων LIFE στη Σκύρο, αλλά και στην Κύπρο και στη Βουλγαρία.

Στο έργο **Μέτρα Προστασίας για το Απειλούμενο Ψάρι *Ladigesocypris ghigii** ή Γκιζάνι** [LIFE98 NAT/GR/005279] για πρώτη φορά η Ευρωπαϊκή Ένωση χρηματοδότησε στη χώρα μας δράσεις για

Γκιζάνι (φωτ. Μαρία Στουμπούδη)

Πρέσπες (φωτ. Νίκος Πέτρου)

την προστασία ενός ενδημικού ψαριού των γλυκών νερών που κινδύνευε με εξαφάνιση. Το έργο εκπονήθηκε στη Ρόδο από το Ελληνικό Κέντρο Θαλασσιών Ερευνών, σε συνεργασία με την Αναπτυξιακή Δωδεκανήσου και Δήμους του νησιού της Ρόδου. Μετά από τη συλλογή δεδομένων για την ορθολογική διαχείριση του είδους, εγκαταστάθηκε ένα καταφύγιο για την προστασία του πληθυσμού των γκιζανιών στο ρέμα Λουτάνη στη Ρόδο. Έγινε τεχνητή αναπαραγωγή και δημιουργήθηκαν αποθέματα γκιζανιών για τη διατήρηση της γενετικής ποικιλομορφίας του είδους κατά τη διενέργεια εμπλουτισμών ή τονώσεων των διαφόρων πληθυσμών. Επιπλέον, η κατάσταση διατήρησης του είδους βελτιώθηκε και το γκιζάνι από κρισίμως κινδυνεύον (CR) επαναξιολογήθηκε από την IUCN ως κινδυνεύον (EN). Μέσω των δράσεων του έργου αυτού το γκιζάνι, ένα αρχικά «ταπεινό» και μη αναγνωρίσιμο είδος, εξελίχθηκε σε «είδος ναυαρχίδα» (Flagship species), σημαντικό τόσο για την προστασία των ρεμάτων του νησιού της Ρόδου, όσο και για έναν πρότυπο τρόπο διαχείρισης και προστασίας των ενδημικών ψαριών στην Ελλάδα και στην Ευρώπη που κινδυνεύουν με εξαφάνιση.

Caretta caretta (φωτ. Άρης Βιδάλης)

Όλα τα έργα του προγράμματος LIFE-Φύση έχουν προαγάγει την επιστημονική γνώση, μέσα από την παρακολούθηση των ειδών, τη χαρτογράφηση χρήσεων γης, το σχεδιασμό διαχείρισης και την εκπόνηση μελετών. Η δε υλοποίηση των επί τόπου δράσεων καταδεικνύει πως τα είδη και τα οικοσυστήματα μπορούν να ανακάμψουν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα του τελευταίου είναι η **αποκατάσταση των υγρών λιβαδιών μέσα από το πρόγραμμα στη Μικρή Πρέσπα** [LIFE02 NAT/GR /008494], με το οποίο σχεδιάστηκε και κατασκευάστηκε ένα θυρόφραγμα ανάμεσα στη Μικρή και τη Μεγάλη Πρέσπα. Το θυρόφραγμα επιτρέπει να πλημμυρίζουν με ελεγχόμενο τρόπο οι παρόχθιοι οικότοποι, στους οποίους στη συνέχεια μπορούν να βόσκουν βουβάλια και κοπάδια βοοειδών, όπως και να θερίζονται οι καλαμιώνες. Η θεαματική εις τριπλούν αύξηση της έκτασης του οικότου των υγρών λιβαδιών είχε ως αποτέλεσμα την επιστροφή ή την αύξηση των πληθυσμών υδρόβιων ειδών πουλιών. Για παράδειγμα, το έργο οδήγησε στην επιστροφή στην περιοχή για περιστασιακή αναπαραγωγή της Χαλκόκοτας, ενός είδους, που είχε πάψει να αναπαράγεται στην περιοχή για 25 χρόνια, και που εξαρτάται άμεσα για την τροφή του από υγρά λιβάδια. Επίσης, αυξήθηκε το μέγεθος της αποικίας του παγκοσμίως απειλούμενου Αργυροπελεκάνου.

Το πρόγραμμα LIFE στην Ελλάδα ευνόησε τρία σημαντικά εμβληματικά είδη μέσα από μερικές επιτυχείς δράσεις: την **Καφέ Αρκούδα *Ursus arctos***, τη **θαλάσσια χελώνα *Caretta caretta*** και τη **Μεσογειακή Φώκια *Monachus monachus***. Οι δράσεις αυτές εξασφάλισαν σημαντικές πληροφορίες σχετικά με τα πληθυσμιακά μεγέθη, τα χαρακτηριστικά, τις συμπεριφορές και τις απειλές, που αφορούν αυτά τα είδη, και υλοποίησαν επίσης μέτρα βελτίωσης των συνθηκών επιβιώσής τους. Η εκτεταμένη διάδοση των έργων και των δράσεών τους σε σχολεία, τοπικές κοινωνίες, διοικητικά κέντρα και το γενικό κοινό, έχει επιτύχει την αύξηση της

επίγνωσης σχετικά με αυτά τα είδη και την προστασία τους.

LIFE: μια δομική αναβάθμιση της προστασίας του περιβάλλοντος

Οι πιο σημαντικές, όμως, επιτυχίες του προγράμματος LIFE σχετίζονται με τη δημιουργία ευκαιριών για συντονισμένη συνεργασία και ανταλλαγή εμπειριών ανάμεσα σε εκατοντάδες εμπλεκόμενους με τα έργα φορείς. Σχεδόν όλες οι δράσεις του LIFE εμπεριέχουν συνεργασία μεταξύ ΜΚΟ, ερευνητικών ιδρυμάτων και τοπικών αρχών. Εκπαιδευτικοί και άλλοι εκπρόσωποι της κοινωνίας των πολιτών συμμετέχουν συχνά σε δράσεις των έργων, καθώς επίσης και τοπικές εμπλεκόμενες ομάδες επαγγελματιών, όπως ψαράδες, αγρότες, κτηνοτρόφοι, λιμενικοί και δασοκόμοι. Επίσης, το LIFE στην Ελλάδα έχει αυξήσει τη στελεχική οργάνωση των περιβαλλοντικών ΜΚΟ και έχει συνεισφέρει στον αυξημένο επαγγελματισμό τους, ενώ πλήθος βιολόγων και άλλων σχετικών επιστημόνων έχουν εκπαιδευτεί στο πεδίο κατά τη διάρκεια υλοποίησης δράσεων διατήρησης. Και φυσικά, έχει παραχθεί εξαιρετικό εκπαιδευτικό υλικό για τους εκπαιδευτικούς της χώρας, ενώ χιλιάδες μαθητές έχουν συμμετάσχει σε περιβαλλοντικά προγράμματα που σχεδιάστηκαν και εφαρμόστηκαν μέσα από το LIFE.

Μέσω αποστολών, που γίνονται μετά το πέρας ετών σε ολοκληρωμένα έργα (ex-post), η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αξιολογεί τη συνέχεια και τη βιωσιμότητα των δράσεων που χρηματοδοτούνται από το πρόγραμμα LIFE. Οι αξιολογήσεις αυτές δείχνουν ότι, σε πολλές περιπτώσεις, η συνέχεια των αποτελεσμάτων των έργων LIFE έχει εξασφαλιστεί από τους φορείς, που εμπλέκονται σε αυτά, καθώς αυτοί συνεχίζουν την παρακολούθηση των ειδών και των οικοτόπων μετά την ολοκλήρωση των σχετικών έργων. Σχετικά με τα εμβληματικά είδη, που αναφέρθηκαν προηγουμένως, διάφορες αποστολές ex-post τεκμηρίωσαν ότι νέοι φορείς συνέχισαν να οικοδομούν πάνω στην εμπειρία και τις δράσεις διατήρησης σε διαφορετικές γεωγραφικές περιοχές ή εφαρμόσαν νέες, πιο προηγμένες μεθόδους για τη

Αργυροπεηέκάνος
(φωτ. Georgiev Vladimir)

Όρνιο (φωτ. Ivaylo Zafirov)

Ασπροπάρης (φωτ. Ivaylo Zafirov)

βελτίωση της κατάστασης διατήρησης των ειδών.

Τέλος, ιδιαίτερα σημαντικές εξελίξεις έχουν σημειωθεί με την επικείμενη έγκριση των Σχεδίων Διαχείρισης/Δράσης ή των Περιφερειακών Σχεδίων Δράσεων που τόσα χρόνια λείπουν από το θεσμικό «οπλοστάσιο» της Ελλάδας. Σε αυτά περιλαμβάνονται τα Σχέδια Δράσης ή Σχέδια Διαχείρισης που συντάχθηκαν μέσω των έργων **Γκιζάνι** [LIFE 98 NAT/GR/005279], **Βιοποικιλότητα Σκύρου** [LIFE09 NAT/GR/000323], **AndrosSPA** [LIFE10 NAT/GR/000637], **Κιρκινέζι** [LIFE11 NAT/GR/001011], **Επιστροφή του Ασπροπάρη** [LIFE10 NAT/BG/000152], και **Νανόχηνα** [LIFE10 NAT/GR/000638]. Με την επίσημη υιοθέτηση αυτών των σχεδίων από την εθνική νομοθεσία και τις αρχές, θα εξασφαλιστεί η μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα των ειδών και των οικοτόπων στα οποία στοχεύουν, ενώ τα μέτρα, που εφαρμόστηκαν μέσω των έργων LIFE, θα εφαρμόζονται πια δια νόμου από τις περιφερειακές ή τις τοπικές αρχές.

Σε αυτή τη συνοπτική επισκόπηση των έργων του προγράμματος LIFE στην Ελλάδα, πολλά εξαιρετικά έργα δεν έχουν αναφερθεί. Αξίζει να σημειωθεί ότι τρία έργα Φύσης και Επικοινωνίας βραβεύτηκαν ως «Best of the Best» από τη μονάδα LIFE της Ευρωπαϊκής Επιτροπής: τα έργα αυτά ήταν τα **AMIBIO** [LIFE 08 NAT/GR/000539], **Ψάρια, Αλιεία και Ευρωπαϊκή Πολιτική στη Δεκάλη των Πρεσπών** [LIFE09 INF/GR/000319] και **Thalassa** [LIFE09 INF/GR/000320]. Στον πλήρως ενημερωμένο ιστότοπο του LIFE*, μπορεί κανείς να βρει ένα εκτεταμένο αρχείο όλων των έργων μα-

ζί με τα αποτελέσματά τους, καθώς και τους αντίστοιχους ιστότοπους. Τα επιτεύγματα αυτών των έργων, συμπεριλαμβανομένων εγγράφων, εκπαιδευτικού υλικού, οδηγιών, χαρτών και άλλων αποτελεσμάτων, είναι δημόσια διαθέσιμα και αποτελούν ένα αυξανόμενο αρχείο γνώσης, τεχνογνωσίας και μεθόδων διατήρησης που θα βοηθήσουν τους μελλοντικούς επιστήμονες και ειδικούς να αναχαιτίσουν την απώλεια της πλούσιας βιοποικιλότητας στη χώρα μας.

Πρακτικά, χωρίς τα έργα LIFE ο τομέας της διατήρησης της φύσης στην Ελλάδα θα ήταν σχεδόν ανύπαρκτος. Το πρόγραμμα LIFE αποτελεί ουσιαστικά τη βασική πηγή χρηματοδότησης στοχευμένων έργων διατήρησης της βιοποικιλότητας. Χωρίς τα έργα LIFE είναι πιθανό ότι η κατάσταση διατήρησης ορισμένων ειδών θα είχε επιδεινωθεί ανεπανόρθωτα. Τα έργα LIFE αποτελούν, στις περισσότερες περιπτώσεις, «οσείες» οργανωμένων, ευέλικτων και οικονομικά αποτελεσματικών προγραμμάτων διατήρησης της φύσης.

Όπως αναφέρθηκε σε πρόσφατο άρθρο από τον Νίκο Πέτρου, το 70% των περιοχών του δικτύου Natura 2000 δεν προστατεύονται από νομοθετικές ρυθμίσεις. Για το λόγο αυτό είναι σημαντικό το πρόγραμμα LIFE να συνεχίσει να χρηματοδοτεί δράσεις προστασίας της φύσης, καθώς υπάρχει ακόμη μεγάλο περιθώριο για βελτίωση της κατάστασης των περιοχών Natura 2000 στη χώρα μας.

Τελικά, μόνο εάν προβληθούν τα προβλήματα που αντιμετωπίζει το φυσικό περιβάλλον της Ελλάδας μέσω έργων όπως τα LIFE, θα υπάρξει έδαφος για να ελπίσουμε ότι θα μπορέσουμε να το προστατέψουμε για το μέλλον. ■

* <http://ec.europa.eu/environment/life/>

Γυπαετός

Τα προγράμματα LIFE και η προστασία της ελληνικής ορνιθοπανίδας

κείμενο Τάσος Δημαλέξης - φωτογραφίες Νίκος Πέτρου

Έργα LIFE άρχισαν να υλοποιούνται στην Ελλάδα από τα μέσα της δεκαετίας του 1990, ως μια πιο συστηματική και οργανωμένη συνέχεια των προγραμμάτων ACNAT, με τα οποία είχε ξεκινήσει λίγα χρόνια νωρίτερα η ευρωπαϊκή υποστήριξη προγραμμάτων προστασίας της φύσης στη χώρα μας. Γνωστότερα από εκείνη την εποχή είναι τα έργα στη Δαδιά για την προστασία του Μαυρόγυπα.

Τα έργα LIFE απέτελεσαν προνομιακό πεδίο ενασχόλησης των περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, καθώς και ερευνητικών φορέων επικεντρωμένων στην προστασία της βιοποικιλότητας της χώρας μας, και βοήθησαν αποφασιστικά στην οργανωτική και στελεχιακή αναβάθμισή τους, καθώς και στην γεωγραφική και θεματική επέκταση του αντικειμένου τους. Οι αυξημένες απαιτήσεις των έργων αυτών, ιδίως η ανάγκη για πιο συστηματική προσέγγιση σε ό,τι αφορά τον σχεδιασμό και την υλοποίηση πολύπλοκων και αλληλοσυνδεόμενων δράσεων προστασίας, συχνά μέσω συνεργασιών πολλών φορέων, η συστηματική παρακολούθηση και ο τακτικός έλεγχος

από πλευράς ΕΕ της πορείας υλοποίησής τους, οι πρωτόγνωρες για τα ελληνικά δεδομένα χρηματοδοτικές ευκαιρίες για την προστασία της βιοποικιλότητας, που έγιναν προσβάσιμες για τους εμπλεκόμενους φορείς μέσα σε ένα αξιοκρατικό και ανταγωνιστικό ευρωπαϊκό πλαίσιο, καθώς και η εκπαίδευση και βελτίωση των τεχνικών δεξιοτήτων μέσα από ανταλλαγή εμπειρίας και συνεργασίες με ξένους ομόλογους φορείς στο πλαίσιο των έργων, πραγματικά απογείωσαν εκείνη την εποχή τις επιχειρησιακές δυνατότητες Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων και ερευνητικών φορέων. Μεταξύ τους η Ορνιθολογική, το WWF-Ελλάς και η Εταιρεία Προστασίας Πρεσπών, καθώς και το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης και το Ινστιτούτο Δασικών Ερευνών του ΕΘΙΑΓΕ (Εθνικό Ίδρυμα Αγροτικής Έρευνας), που υλοποίησαν εμβληματικά έκτοτε έργα για την προστασία απειλούμενων ειδών πουλιών.

Κατά την πρώτη γενιά των έργων LIFE, στη δεκαετία του 1990, υλοποιήθηκαν δράσεις για κάποια από τα πιο απειλούμενα είδη πτηνών. Για

Νανόχηνες (φωτ. Nikolai Petkov)

το WWF ήταν το έργο προστασίας των αρπακτικών της Δαδιάς και το πρόγραμμα Λαγγόνας-Νανόχηνες (μαζί με την Ορνιθολογική και την Εταιρία Προστασίας Πρεσπών), για την Ορνιθολογική υπήρξαν τα έργα για τον Αιγαιόγλαρο (το πρώτο μεγάλο έργο στο Αιγαίο που ανέδειξε τη σημασία των ακατοίκητων νησίδων για τα πουλιά), τον Γυπαετό (σε συνεργασία με το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης), την προστασία των 7 Ζωνών Ειδικής Προστασίας (με ανάδοχο το ΕΘΙΑΓΕ), την προστασία της ορνιθοπανίδας Πύλου και Ευρώτα (σε συνεργασία με τον Αρχέλωνα και το ΙΘΑΒΙΚ Ινστιτούτο Θαλάσσιας Βιολογίας Κρήτης), καθώς και την προστασία της λίμνης Χειμαδίτιδας (σε συνεργασία με το Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων-Υγροτόπων). Τα έργα εκείνης της πρώτης περιόδου βοήθησαν στην καλύτερη τεκμηρίωση της κατανομής, της πληθυσμιακής κατάστασης και των απειλών, που αντιμετώπιζαν τα προστατευόμενα είδη, στην κινητοποίηση των εμπλεκόμενων φορέων και, σε αρκετές περιπτώσεις, στην ανακοπή της πορείας υποβάθμισης της κατάστασης διατή-

ρησης των απειλούμενων ειδών.

Ακολούθησε η δεκαετία του 2000, κατά την οποία υλοποιήθηκε η δεύτερη γενιά έργων LIFE (μαζί και με τα LIFE+, η περίοδος αυτή επεκτάθηκε πρακτικά έως το 2010), με αυξημένες απαιτήσεις ως προς τον αρχικό τους σχεδιασμό, καθώς και με αυστηρότερους κανόνες υλοποίησης. Ήταν η περίοδος «ωριμότητας» της συγκεκριμένης προσέγγισης. Έμπειροι και καλά στελεχωμένοι από την πρώτη περίοδο φορείς, όπως οι προαναφερθείσες περιβαλλοντικές ΜΚΟ, δεν είχαν δυσκολία να ετοιμάσουν πιο πολύπλοκες και φιλόδοξες προτάσεις έργων προστασίας απειλούμενων ειδών, που σε κάποιες περιπτώσεις, όπως το έργο για την προστασία του Μαυροπετρίτη, που υλοποιήθηκε από την Ορνιθολογική σε συνεργασία με το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης και την βρετανική Royal Society for the Protection of Birds κατορθώνοντας την παγκόσμια απογραφή είδους, ξεπέρασαν τα ελληνικά σύνορα.

Σημαντικές παρεμβάσεις για την προστασία της ορνιθοπανίδας υλοποιήθηκαν σε περιοχές

Μύχος

όπου ήδη είχαν διεξαχθεί με επιτυχία έργα LIFE κατά την προηγούμενη περίοδο. Τα αποτελέσματα της φάσης αυτής υπήρξαν πιο εντυπωσιακά, αφού η εμπειρία της πρώτης περιόδου επενδύθηκε σε καλά σχεδιασμένες διαχειριστικές παρεμβάσεις, που πραγματικά έπιασαν τόπο, ανακόπτοντας ή και αναστρέφοντας τη δυσμενή κατάσταση που αντιμετώπιζαν οι πληθυσμοί των ειδών σε αρκετές περιοχές της χώρας.

Χαρακτηριστικές είναι οι παρακάτω περιπτώσεις:

■ Του Γυπαετού στην Κρήτη, όπου το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης υλοποίησε με επιτυχία έργο κατά το οποίο δημιουργήθηκε δίκτυο χώρων οίτισης για τον Γυπαετό και άλλα είδη απειλούμενων αρπακτικών, ενώ παράλληλα προχώρησε σε εκτεταμένη έρευνα για το είδος, στην ενημέρωση-ευαισθητοποίηση κτηνοτρόφων, κατοίκων και επισκεπτών, καθώς και στην εκπόνηση σειράς Ειδικών Περιβαλλοντικών Μελετών και Σχεδίων Διαχείρισης για τις κρίσιμότερες για την επιβίωση του Γυπαετού περιοχές της Κρήτης. Αποτέλεσμα του προγράμματος ήταν η σταθεροποίηση και σταδιακή επανάκαμψη του πληθυσμού του Γυπαετού στην Κρήτη, μια σημαντική επιτυχία μετά από αρκετά χρόνια απογοητευτικής πορείας του είδους στη χώρα μας, που το είχε οδηγήσει στο χείλος της εξαφάνισης.

■ Το έργο προστασίας των υγρών λιβαδιών της Πρέσπας, που υλοποίησε η Εταιρεία Προστασίας Πρεσπών, το οποίο, συνδυαζόμενο με τις δράσεις προστασίας των Αργυροπελεκάνων, συνέβαλε στη σταθεροποίηση και επανάκαμψη των πληθυσμών Αργυροπελεκάνων και Ροδοπελεκάνων στην Πρέσπα, μετά από μια μακρά περίοδο μείωσης των πληθυσμών των δύο ειδών. Παρόμοια ανάκαμψη παρατηρήθηκε στους πληθυσμούς και άλλων σημαντικών και απειλούμενων ειδών πτηνών της Πρέσπας, όπως η Λαγγόνα, ο Αργυροτοικινιάς, αρκετά είδη ερωδιών, αλλά και η Χαλκόκοττα, η οποία ξαναφώλιασε στην Πρέσπα μετά από 35 χρόνια απουσίας. Παράλληλα, με το πρόγραμμα σχεδιάστηκε και κατασκευάστηκε θυροφράκτης ελέγχου της στάθμης της Μικρής Πρέσπας και κατορθώθηκε, μέσα από συμμετοχική διαδικασία, να πεισθούν οι τοπικοί εμπλεκόμενοι παραγωγοί (αγρότες, κτηνοτρόφοι, ψαράδες) να συμφωνήσουν σε μια κοινά αποδεκτή στάθμη της λίμνης που διασφαλίζει μακροπρόθεσμα τη διατήρηση της υδροτοπικής βιοποικιλότητας.

■ Το έργο για τη μελέτη και προστασία των θαλασσοπουλιών της Ελλάδας, το οποίο ως συνέχεια των παρεμβάσεων της Ορνιθολογικής στον ελληνικό θαλάσσιο χώρο, κατέγραψε και αξιολόγησε τις σημαντικότερες για την προστασία των θαλασσοπουλιών θαλάσσιες και παράκτιες περιο-

Αιγαιόγλαρος

Μαύρας Δρυσκολάπτης

Μαυροπετρίτης

χές της χώρας μας, τις οποίες ενέταξε στο δίκτυο των Σημαντικών Περιοχών για τα Πουλιά, προθάλαμο για την επικείμενη ένταξή τους στο δίκτυο Natura 2000, ολοκληρώνοντας με τον τρόπο αυτό την πληρότητα των Ζωνών Ειδικής Προστασίας για την ορνιθοπανίδα της χώρας μας.

■ Αξιόλογες προσπάθειες διαχείρισης περιοχών σημαντικών για σπάνια είδη πουλιών έγιναν από το έργο LIFE για την αποκατάσταση, προστασία και διαχείριση της λιμνοθάλασσας Δράνας στο Δέλτα του Έβρου, που υλοποιήθηκε από τη Νομαρχία Έβρου και είχε ως αποτέλεσμα τον επαναπλημμυρισμό της πολύ σημαντικής για τα υδρόβια πουλιά του Έβρου λιμνοθάλασσας της Δράνας. Ήταν μια πετυχημένη παρέμβαση, που απέδειξε το εφικτό των φιλόδοξων διαχειριστικών δράσεων όταν αυτές συνοδεύονται από μακρόχρονη δέσμευση των

φορέων υλοποίησής τους.

Από τις αρχές της δεκαετίας του 2010 τα έργα LIFE διευρύνουν το φάσμα των εμπλεκόμενων φορέων, καθώς και τη γεωγραφική εμβέλεια των παρεμβάσεων προστασίας.

Η Ορνιθολογική σε συνεργασία με τις ομόλογες οργανώσεις της Βουλγαρίας και της Βρετανίας, καθώς και το WWF, υλοποίησε έργο για την προστασία του Ασπροπάρη, του πιο απειλούμενου σήμερα αρπακτικού στη Βαλκανική, με πορεία ανάλογη εκείνης που ακολούθησε ο πληθυσμός του Γυπαετού πριν δύο δεκαετίες. Και με την ελπίδα το έργο αυτό (και η επικείμενη δεύτερη φάση του) να έχει ανάλογο αποτέλεσμα με εκείνο του Γυπαετού, σταθεροποιώντας αρχικά και, στη συνέχεια, αποκαθιστώντας σταδιακά τον πληθυσμό του είδους.

Και πάλι η Ορνιθολογική, σε συνεργασία με πολλούς φορείς από την Ελλάδα και το εξωτερικό, υλοποίησε το έργο προστασίας της Νανόχηνας, τρίτη ουσιαστικά φάση σχετικών προσπαθειών για την προστασία του είδους, με κάλυψη ολόκληρης της ευρωπαϊκής ζώνης εξάπλωσης του φινσοκανδιναβικού πληθυσμού της Νανόχηνας και με εξαιρετική επιτυχία ως προς την ανάκαμψή του.

Τα Πανεπιστήμια Θεσσαλίας και Πάτρας, σε συνεργασία με την Ορνιθολογική και άλλους έμπειρους επιστημονικούς και τοπικούς φορείς, υλοποίησαν έργα για την προστασία του Κιρκινεζιού στη Θεσσαλία και για την προστασία του Μαυροπετρίτη από τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στο Αιγαίο. Και οι δύο προσεγγίσεις χαρακτηρίζονται από την υλοποίηση παρεμβάσεων στο πεδίο για βελτίωση των συνθηκών αναπαραγωγής των ειδών, σε συνδυασμό με εκτενείς δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης κατοίκων και επισκεπτών των περιοχών παρέμβασης.

Στην ίδια κατεύθυνση κινήθηκε και το έργο προστασίας των ειδών πτηνών προτεραιότητας της

Χρυσαιτός

Μαυράγυπες

Άνδρου, που υλοποιήθηκε από τον Δήμο Άνδρου, σε συνεργασία με την Ορνιθολογική και την εταιρία Nature Conservation Consultants. Το έργο υλοποίησε πολυδιάστατες διαχειριστικές παρεμβάσεις και δημιούργησε καλά εξοπλισμένη τοπική ομάδα παρέμβασης καθώς και Επιτροπή Διαχείρισης για την Ζώνη Ειδικής Προστασίας της Άνδρου. Επίσης, προώθησε νέες επιτυχημένες συνεργασίες, με το Πανεπιστήμιο Αιγαίου και το Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθήνας, με αποτέλεσμα σήμερα να ξεκινά η υλοποίηση δύο νέων φιλόδοξων έργων LIFE στο νησί, που στοχεύουν στην προστασία της τοπικής βιοποικιλότητας με τρόπο συμβατό προς τη βιώσιμη τοπική ανάπτυξη. Και αυτό είναι ίσως το επόμενο στάδιο ωρίμανσης των έργων LIFE, τα οποία, χωρίς να αλλάζουν την εστίασή τους στην προστασία της φύσης, στοχεύουν πλέον ενεργά στην κοινωνική αποδοχή και οικονομική βιωσιμότητα των διαχειριστικών παρεμβάσεων, προτείνοντας ένα νέο, πολλαπλά ελκυστικό τοπικό αναπτυξιακό υπόδειγμα.

Η υπερεικοσιπενταετής ιστορία των έργων LIFE στη χώρα μας σε ό,τι αφορά την προστασία της ορνιθοπανίδας είναι αναμφίβολα επιτυχημένη. Πολύ συχνά, ιδίως στα πρώτα χρόνια, τα έργα αυτά αποδείχθηκαν απελπιστικά μικρά για να φέρουν απτά αποτελέσματα ως προς την προστασία των ειδών. Παρόλα αυτά, σταδιακά μέσα από τις διαδοχικές γενιές έργων, η προσέγγιση ωρίμασε με την εμπειρία, που αποκτήθηκε, και τις συνεργασίες/συνμμαχίες που καλλιεργήθηκαν και αναπτύχθηκαν. Και το σημερινό αποτέλεσμα θα μπορούσε να χαρακτηριστεί εντυπωσιακό, τόσο σε ό,τι αφορά το βιολογικό απόθεμα, που σήμερα προστα-

τεύεται, όσο και ως προς τη διευρυμένη κοινότητα φορέων και υπηρεσιών, που συμμετέχουν στην υλοποίηση των έργων, καθώς και στην κοινωνική αποδοχή των παρεμβάσεων προστασίας ειδών και οικοσυστημάτων.

Ιδιαίτερης μνείας αξίζουν φορείς όπως τα Ιδρύματα Δεβέντη και ΜΑΥΑ, που με συνέπεια στήριξαν χρηματοδοτικά πολλά επιτυχημένα έργα LIFE.

Η σαφής βελτίωση της κατάστασης διατήρησης των προστατευόμενων ειδών της Οδηγίας για τα Πτηνά, σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, έχει τεκμηριωθεί με επιστημονική δημοσίευση στο περιοδικό Science το 2007 και σε μεγάλο βαθμό μπορεί να αποδοθεί στην αποτελεσματικότητα στοχευμένων έργων LIFE όπως αυτά που προαναφέρθηκαν.

Για να κλείσουμε αισιόδοξα την παρούσα ανασκόπηση, μπορούμε να θεωρήσουμε τα ελληνικά έργα LIFE - Φύση ως μια ζωντανή απόδειξη πως όταν σχεδιάζουμε και υλοποιούμε με όραμα και στρατηγική, μέσα στο ευρωπαϊκό πλαίσιο, μπορούμε να πετυχαίνουμε «θαύματα» στα ζητήματα προστασίας της βιοποικιλότητας, χωρίς να έχουμε να ζηλέψουμε τίποτε από άλλες περισσότερο «αναπτυγμένες» και οργανωμένες ευρωπαϊκές χώρες. Χωρίς ίχνος υπερβολής, η ελληνική κοινότητα έργων LIFE - Φύση συγκαταλέγεται στις πλέον ανταγωνιστικές και τεχνικά επαρκείς σχετικές κοινότητες στην Ευρώπη, και ελπίζουμε έτσι να παραμείνει και στα επόμενα χρόνια για το καλό της ελληνικής φυσικής κληρονομιάς. Η ευδοκίμηση της όλης προσπάθειας, παρά την κοινωνική και οικονομική δοκιμασία της χώρας μας λόγω της συνεχιζόμενης οικονομικής κρίσης, αποτελεί την καλύτερη υποθήκη για τη μακροπρόθευσή της. ■

Καφέ Αρκούδα (φωτ. Λάζαρος Γεωργιάδης)

Η ΕΕΠΦ και το πρόγραμμα LIFE

Χρήστος Γεωργιάδης, Γεωπόνος, MSc

Ήταν στις αρχές τις δεκαετίας του 90 όταν η Εταιρία μας άρχισε την πρώτη της συνεργασία στο πλαίσιο του προγράμματος LIFE. Το πρόγραμμα LIFE μόλις είχε ξεκινήσει (1992) και το 1993, σε συνεργασία με τον νεοσύστατο ΑΡΚΤΟΥΡΟ, το WWF Ελλάς και το Υπουργείο Γεωργίας, η Εταιρία υποβάλει πρόταση με σκοπό **την προστασία και τη διαχείριση του πληθυσμού της Καφέ Αρκούδας (*Ursus arctos**)** και του βιοτόπου της, σε περιοχές της βόρειας Ελλάδας που ήταν χωρισμένες σε τρεις τομείς. Το χρονικό διάστημα υλοποίησης του έργου ήταν από 1η Ιανουαρίου 1994 έως 31η Δεκεμβρίου 1995.

Οι βασικοί στόχοι του έργου ήταν:

- η σταθεροποίηση και ανάκαμψη των πληθυσμών αρκούδας στην Ελλάδα.
- η διατήρηση των οικοτόπων τους, έτσι ώστε να σταθεροποιηθεί η κατανομή του είδους και να αντιμετωπισθούν οι τάσεις κατακερματισμού και απομόνωσης των υποπληθυσμών μεταξύ τους.
- η δημιουργία δικτύου ειδικών ζωνών, με σκοπό την εξασφάλιση της συνέχειας και αρτιότητας του δασικού βιοτόπου στις εκταταμένες περιοχές

υλοποίησης του έργου.

- ο εντοπισμός των περιπτώσεων και η εκτίμηση των συνθηκών προβληματικής συνύπαρξης αρκούδας-ανθρώπου.
- η τελική κατάρτιση και εφαρμογή ενός ολοκληρωμένου σχεδίου διαχείρισης των παραπάνω περιοχών, που να καθιστά συμβατή τη διατήρηση του είδους με τις ανθρώπινες δραστηριότητες.

Στο πλαίσιο του έργου και για την επίτευξη των παραπάνω στόχων υλοποιήθηκαν, μεταξύ άλλων, οι παρακάτω δράσεις:

- Δημιουργία βάσης δεδομένων με στοιχεία για την κατανομή, την κατάσταση των πληθυσμών και την οικολογία της αρκούδας σε όλη την μέχρι τότε γνωστή περιοχή εξάπλωσής της στην Ελλάδα, τον δασικό βίοτοπο και τις αντίστοιχες ανθρώπινες δραστηριότητες μέσα σε αυτόν και, τέλος, τις ανθρώπινες δραστηριότητες και τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες που τις διέπουν στις αντίστοιχες περιοχές. Το πρώτο σκέλος αυτής της δράσης, το οποίο αποτελεί και το βασικό συστατικό στοιχείο όλων των υπόλοιπων δραστηριοτήτων του έργου, υλοποιήθηκε από την ΕΕΠΦ, από μια 8μελή διεπι-

στημονική ομάδα, με κύριο υπεύθυνο τον Γεώργιο Μερτζάνη, Δρα. βιολόγο-ζωολόγο και συνεργάτη του τον Δημήτρη Μπούσμπουρα, βιολόγο.

- Εκπόνηση ενός Γενικού Σχεδίου Δράσης (ΓΣΔ) για το σύνολο της περιοχής εξάπλωσης της αρκούδας, με βασικές κατευθύνσεις για δασοπονία, γεωργία, χωροταξία, και γενικότερα για αιφροδική διαχείριση των φυσικών πόρων, συμβατή με τη διατήρηση του είδους.

- Εκπόνηση Ειδικών Περιβαλλοντικών Μελετών (ΕΠΜ), που κατοχυρώνονταν με Π.Δ. βάσει του Ν. 1650, για περιοχές που παρουσίαζαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον ή σημασία για την αρκούδα (κρίσιμες περιοχές).

- Παρεμβάσεις για την βελτίωση των βιοτόπων (αναδασώσεις, φυτεύσεις οπωροφόρων) και την παρακολούθηση των πληθυσμών του είδους.

- Βελτιστοποίηση ακολουθούμενων σχημάτων αποζημίωσης πληγέντων παραγωγών.

- Εκστρατεία ευαισθητοποίησης της κοινής γνώμης και προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στα σχολεία οκτώ νομών της βόρειας Ελλάδας.

- Ένταξη του Κέντρου Προστασίας της Αρκούδας (ΚΠΑ) που ήδη λειτουργούσε στον Νομό Φλώρινας, στο ευρύτερο έργο και τους στόχους του.

Στις 12/4/1994 πραγματοποιήθηκε στη Θεσσαλονίκη εκδήλωση με σκοπό την επίσημη εξαγγελ-

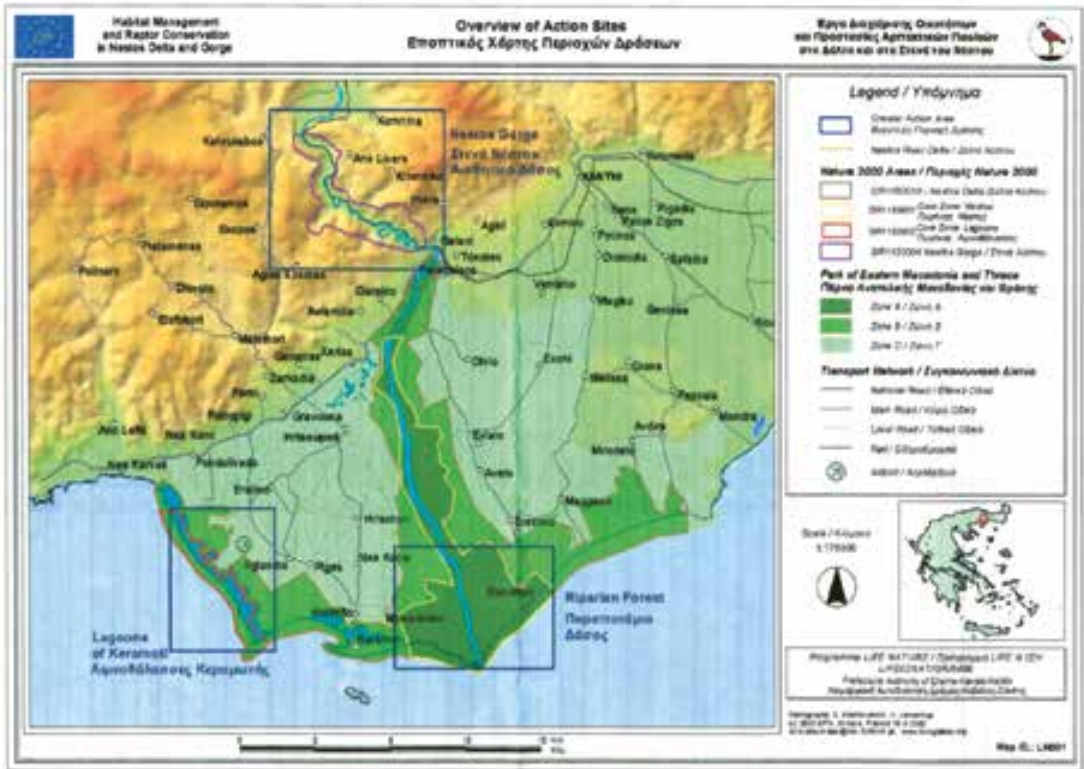
λία της έναρξης του έργου αλλά και την ενημέρωση όλων των εμπλεκόμενων φορέων και προσώπων, όσον αφορά το περιεχόμενο και τους στόχους του, παρουσία της πολιτικής ηγεσίας και των ΜΜΕ.

Το έργο ήταν η αρχή για μια σειρά άλλων έργων που υλοποιήθηκαν και ακόμα υλοποιούνται στην Ελλάδα για την προστασία της Καφέ Αρκούδας. Μπορούμε πια, με ακριβή και επιβεβαιωμένα στοιχεία, να μιλούμε για την αύξηση του πληθυσμού της αρκούδας, για νέες επικράτειες του είδους και επανεμφάνιση σε περιοχές μετά από πάρα πολλά χρόνια (με πιο πρόσφατη αυτή στο Καλλίδρομο τον περασμένο Μάιο).

Στη συνέχεια, η Εταιρία μας πέρασε από ένα είδος στην προστασία μιας ολόκληρης περιοχής, τα Στενά και το Δέλτα του Νέστου.

Εκεί λοιπόν, το 2002 υπέβαλε πρόταση στο πρόγραμμα LIFE σε συνεργασία με την τότε Υπερνομαρχία Δράμας-Καβάλας-Ξάνθης, το Δασαρχείο Καβάλας, το Δασαρχείο Σταυρούπολης, την Εταιρία Προστασίας της Φύσης και Οικοανάπτυξης, το ΕΘΙΑΓΕ και την εταιρία συμβούλων Hellas Master, με τίτλο «**Διαχείριση Οικοτόπων και Προστασία των Αρπακτικών στο Δέλτα και στα Στενά του Νέστου**».

Ο βασικός στόχος αυτού του έργου ήταν η προστασία και διαχείριση των αρπακτικών, των γλα-

Ο Γιώργος Σφήκας σε συστάδα Σκλήθρων αμέσως μετά τη φύτευση το Νοέμβριο του 2004 στο παραποτάμιο δάσος του Νέστου (φωτ. Φώτης Περγαντίς)

ρονιών και των βιοτόπων τους σε περιοχές του δικτύου Natura 2000 κατά μήκος του ποταμού Νέστου, από τα Στενά ως τις λιμνοθάλασσες του Δέλτα. Έτσι, δημιουργήθηκε μια περιφραγμένη ταΐστρα στην δυτική πλευρά των Στενών, κυρίως για να υποστηρίξει τα Όρνια της κοντινής αποικίας, που ήταν για πολλά χρόνια μια από τις μεγαλύτερες στην ηπειρωτική χώρα, μέχρι την καταστροφή της από δηλητηρίαση το 2012. Λόγω των καθυστερήσεων στο έργο δυστυχώς η ταΐστρα λειτούργησε μετά την ολοκλήρωση του έργου. Στις λιμνοθάλασσες του Δέλτα εγκαταστάθηκαν οκτώ ειδικά σχεδιασμένες και περιφραγμένες πλωτές νησίδες για να παρέχουν θέσις φωλοεποίησης. Οι νησίδες χρησιμοποιήθηκαν αμέσως από τα γλαρόνια κατά την περίοδο αναπαραγωγής αφού είχαν κατασκευαστεί ώστε να αποτρέπουν την πρόσβαση επίγειων θηρευτών, όπως τα αδέσποτα σκυλιά ή τα τσακάλια.

Το έργο στόχευε επίσης στη βελτίωση της διαχείρισης των υδάτινων πόρων της περιοχής, κάτι που επιτεύχθηκε με την επανασύνδεση αποκομμένων βρόγχων του ποταμού σε τέσσερα σημεία, προκειμένου να αποκατασταθούν κάποιες από τις υδρολογικές λειτουργίες του φυσικού οικοσυστήματος, ιδιαίτερα σε έλη γλυκού νερού και παραποτάμια δάση. Οι επανασυνδέσεις επιτρέπουν την επαναφόρτιση των υπόγειων υδάτων και περιορίζουν τη διείσδυση αλμυρού νερού στις εκβολές του ποταμού, ενισχύοντας έτσι τα ενδιαιτήματα για υδρόβια είδη όπως οι νεροχελώνες, η βίδρα και διάφορα είδη ψαριών.

Επίσης, προβλεπόταν αποκατάσταση περίπου 35 εκταρίων παραποτάμιου δάσους. Τελικά αναδασώθηκαν 60 εκτάρια σε πρώην γεωργικές εκτάσεις, με τη φύτευση 12.790 δενδρυλλίων αυτόχθονων ειδών παρόχθιας βλάστησης, αυτοφυή σπυροφόρα

Πλωτή νησίδα αναπαραγωγής γλαρονιών με ειδικό φράχτη για την παρεμπόδιση θηλαστικών θηρευτών στο Δέλτα του Νέστου (φωτ. Φώτης Περγαντίς)

δέντρα και θάμνους. Τοποθετήθηκαν περιφράξεις και σύστημα ποτίσματος και ακολούθησε συστηματική παρακολούθηση. Την υλοποίηση αυτής της δράσης είχε αναλάβει η Εταιρία μας.

Εγκαταστάθηκαν επίσης αυτόματοι σταθμοί του νερού για την παρακολούθηση των ιζημάτων σε μια λιμνοθάλασσα και στο κύριο ρεύμα του ποταμού ώστε να παρέχουν συνεχή δεδομένα τα οποία αποστέλλονταν αυτόματα στο Ινστιτούτο Αλιευτικής Έρευνας του Εθνικού Ιδρύματος Αγροτικής Έρευνας.

Οι ανθρώπινες δραστηριότητες ελέγχθηκαν με τη δημιουργία μιας ομάδας παρακολούθησης και με τη μείωση της αλιείας, με αντάλλαγμα αντισταθμιστικά μέτρα για τους αλιείς της περιοχής. Κατασκευάστηκαν μονοπάτια ερμηνείας της φύσης για να γίνουν κατανοητά στο κοινό τα πολύτιμα οικοσυστήματα και να επιτραπεί η ελεγχόμενη αλληλεπίδραση ανθρώπου και περιβάλλοντος.

Το έργο πέτυχε τους κύριους στόχους του μέσω της εκτέλεσης σημαντικών εργασιών αποκατάστασης και υψηλής ποιότητας επιστημονικής έρευνας και παρακολούθησης σε όλες τις περιοχές του. Στα θετικά στοιχεία συμπεριλαμβάνονταν και η ανταλλαγή εμπειρίας στο πλαίσιο της δικτύωσης με άλλα τέσσερα έργα LIFE-Φύση που υλοποιούνταν εκείνη την περίοδο σε άλλες περιοχές Ramsar της Ελλάδας.

Φτάσαμε στο 2011, όταν η Εταιρία μας αποφάσισε να υποβάλει πρόταση για την προστασία δύο εμβληματικών βουνών της Στερεάς Ελλάδας, της

Veronica oetea (φωτ. Νίκος Πέτρου)

Οίτης και του Καλλίδρομου. Τα δύο βουνά, συνδεδεμένα με μύθους, ιστορία αλλά και με σημαντική βιοποικιλότητα αποτέλεσαν το αντικείμενο του έργου LIFE11 NAT/GR/1014 «**ForOpenForests**».

Το έργο ξεκίνησε να υλοποιείται το Σεπτέμβριο του 2012 και στην πενταετή του πορεία μετρά αρκετές επιτυχίες:

- επιβεβαίωση της παρουσίας του Αιγωλιού στην Οίτη, τον Ιανουάριο του 2013.
- επιβεβαίωση μόνιμης παρουσίας της Καφέ Αρκούδας, και όχι περιοδικής όπως πιστεύαμε πριν

Το λιμνίο στις Λιβαδιές γεμάτο με νερό την άνοιξη (φωτ. Ηλίας Δημητριάδης)

Αιγωλιός (φωτ. Νίκος Πέτρου)

Κινηματογράφηση για το έργο LIFE ForOpenForests (φωτ. Μίλτος Γκλέτσος)

Προστατευτικές περιφράξεις στο Καλλιίδρομο (φωτ. Μίλτος Γκλέτσος)

Καταγραφές στο λιμνίο στις Λιβαδιές (φωτ. Νίκος Πέτρου)

Καθαρισμός στη Νεβρόπολη στο Καλλιίδρομο (φωτ. Νίκος Πέτρου)

την έναρξη του έργου, στην Οίτη.

■ επιτυχία στην φύτευση της Βερονίκης της Οίτης στο εποχικό λιμνίο στη θέση Λούκα στην Οίτη, με αποτέλεσμα να αυξηθούν οι θέσεις παρουσίας της Βερονίκης σε τέσσερις.

■ ανάπτυξη στενών συνεργασιών με φορείς της περιοχής, όπως η άριστη συνεργασία με τις Διευθύνσεις Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Φθιώτιδας και το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Στυλίδας – Υπάτης. Στο πλαίσιο του έργου οργανώθηκαν σεμινάρια περιβαλλοντικής εκπαίδευσης σε εκπαιδευτικούς και εκπαιδευτικές επισκέψεις μαθητών στο πεδίο.

■ φυτεύτηκαν 1.000 οπωροφόρα δέντρα στην Οίτη. Σκοπός αυτών των φυτεύσεων είναι να αυξηθούν οι τροφικές πηγές για την αρκούδα, ώστε να μειωθούν οι συγκρούσεις με τους παραγωγούς της περιοχής.

■ αποκατάσταση του οικοτόπου προτεραιότητας 9560* (δάση *Juniperus foetidissima*) με τη φύτευση δενδρυλλίων Μαλόκεδρου.

■ δικτύωση με σκοπό την ανταλλαγή εμπειρίας με άλλα έργα LIFE που υλοποιούνται στην Ελλάδα και στην Ευρώπη.

Τα αποτελέσματα θα αξιολογηθούν μετά το πέρας των δράσεων παρακολούθησης του έργου. Με σκοπό την ολοκληρωμένη παρακολούθηση της επίδρασης των δράσεων του έργου στο φυσικό περιβάλλον της περιοχής, η Εταιρία μας ζήτησε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή παράταση του έργου για άλλα δύο χρόνια.

Η Εταιρία έχει πλέον σημαντική εμπειρία στα έργα LIFE και την άνοιξη του 2015 δέχεται πρόταση για συνεργασία με το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης. Από αυτή την συνεργασία προκύπτει το έργο **LIFE NATURA THEMIS**.

Είναι ένα πενταετές έργο που αφορά στην ποιτική δίωξη εγκλημάτων κατά της άγριας ζωής σε περιοχές του Δικτύου NATURA 2000. Το έργο συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και απευθύνεται σε Δικαστές, Εισαγγελείς, Δικηγόρους, Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και δημόσιες

αρχές με προανακριτικές αρμοδιότητες. Ανάδοχος είναι το Πανεπιστήμιο Κρήτης - Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης και εταίροι το ΣΥΓΑΠΕΖ (ΥΠΕΝ), η ΕΕΠΦ, ο Δικηγορικός Σύλλογος Χανίων και ο Δικηγορικός Σύλλογος Ηρακλείου. Η ανάγκη υλοποίησης του έργου προέκυψε έπειτα από τη διαπίστωση ότι οι εισαγγελικές και προανακριτικές αρχές, αλλά και οι δικηγόροι, δεν είναι εξοικειωμένες με τις αρμοδιότητες και το καθεστώς προστασίας των προστατευόμενων περιοχών.

Στο πλαίσιο του έργου έχουν ήδη δημιουργηθεί δύο νομικά περιβαλλοντικά παρατηρητήρια, ένα για την Ανατολική Κρήτη (Ηράκλειο - Λασιθί) και ένα για τη Δυτική Κρήτη (Χανιά - Ρέθυμνο). Τα δύο παρατηρητήρια έχουν σχεδιαστεί για να παρέχουν πληροφορίες σχετικά με το περιβαλλοντικό έγκλημα και τα σημεία που αυτό εμφανίζεται συχνότερα. Μια ενιαία βάση δεδομένων, με στοιχεία από αστυνομικά τμήματα, το λιμενικό σώμα, πρωτοδικεία και διοικητικές υπηρεσίες με προανακριτικές αρμοδιότητες απεικονίζεται σε ένα γεωπληροφορικό χάρτη. Τα αποτελέσματα από τη στατιστική ανάλυση των στοιχείων αυτών, καθώς και η ανασκόπηση της επικατοπινημένης Ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής νομοθεσίας, είναι ήδη πολύ σημαντικά και βοηθούν στην αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης, καθώς και στην κατάρτιση της στρατηγικής για την υλοποίηση της εκστρατείας ενημέρωσης.

Τα μέχρι τώρα αποτελέσματα δείχνουν ότι το 1/3 των περιβαλλοντικών παραβάσεων στην Κρήτη

καταγράφονται εντός των περιοχών του Δικτύου Natura 2000. Η εκδίκαση του 60% των υποθέσεων περιβαλλοντικής παράβασης αναβάλλεται τουλάχιστον μία φορά, ενώ η μέση διάρκεια μεταξύ τέλεσης της πράξης και εκδίκασης ανέρχεται στα 5 έτη. Οι υποθέσεις εμπρησμού που μπαίνουν στο αρχείο αγνώστων δραστών στην Κρήτη, φτάνουν σε ποσοστό μέχρι και το 80%. Το 80% των διοικητικών προστίμων που επιβάλλονται για περιβαλλοντικές παραβάσεις στην Κρήτη είναι μικρότερα από 5.000 Ευρώ.

Μία από τις πιο καινοτόμες δράσεις του προγράμματος LIFE Natura Themis, θεωρείται η δημιουργία εφαρμογής για έξυπνες συσκευές, που σκοπό έχει να δώσει τη δυνατότητα στους κατοίκους και επισκέπτες της Κρήτης, να αναφέρουν άμεσα και ανώνυμα, οποιοδήποτε περιστατικό περιβαλλοντικής υποβάθμισης, αυθαιρεσίας ή εγκλήματος, πέσει στην αντίληψή τους. Σχεδιάστηκε και υποστηρίζεται τεχνικά από την Εταιρεία μας. Αρχικά υλοποιείται πιλοτικά μόνο στην Κρήτη, εφόσον όμως η λειτουργία της αποδειχθεί αποτελεσματική και χρήσιμη για τις αρμόδιες υπηρεσίες, θα εφαρμοστεί και στην υπόλοιπη χώρα, υπό την εποπτεία πλέον του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας.

Η Εταιρία μας αυτό το διάστημα επεξεργάζεται και σχεδιάζει τη συμμετοχή της και σε άλλες προτάσεις στο πλαίσιο του προγράμματος LIFE, που χρηματοδοτεί το όραμά μας για την προστασία και ανάδειξη της Ελληνικής Φύσης. ■

Ο ιστότοπος του LIFE Natura Themis και στιγμιότυπα από εκδηλώσεις στο πλαίσιο του έργου

LIFE για την αρκούδα στην Ελλάδα

κείμενο Γιώργος Μερτζάνης, δρ. βιολογίας-ζωολογίας - φωτογραφίες Νίκος Πέτρου

Ήταν κάπου στα μέσα της δεκαετίας του 1980 όταν μια απρόσμενη όσο και σκληρή φωτογραφία που είχε βγάλει τυχαία μια επισκέπτρια σε ένα χωριό της Β. Πίνδου σε ένα καλοκαιρινό πανηγύρι πυροδότησε μια σχεδόν αλυσιδωτή αντίδραση!

Η φωτογραφία έδειχνε μια σκοτωμένη αρκούδα αιμόφυρτη και κρεμασμένη ανάποδα στη πλατεία ενός πολύ γνωστού χωριού από τα Βλαχοχώρια της Πίνδου στο πανηγύρι του Δεκαπενταύγουστου. Η φωτογραφία αυτή έφτασε τυχαία στα χέρια ενός τότε μοναχικού ερευνητή που ξεκινούσε τα πρώτα του ερευνητικά βήματα στον θαυμαστό κόσμο της αρκούδας.

Την φωτογραφία αυτή συνόδευε αμέσως μια καταγγελτική επιστολή προς τον τότε Υπουργό Γεωργίας που δεν φημιζόταν ιδιαίτερα για τις περιβαλλοντικές ευαισθησίες του. Δίγους μήνες αργότερα ανακοινώθηκε από το ίδιο Υπουργείο η έναρξη του πρώτου στα χρονικά της χώρας προγράμματος «Για την λήψη επειγόντων μέτρων προστασίας της καφέ αρκούδας στην Ελλάδα». Με διετή διάρκεια (1987-88) χρηματοδότηση από την

ΕΕ στο πλαίσιο του τότε προγράμματος ACNAT (πρόδρομο του LIFE), είχε σαν βασικούς συντελεστές τα Μουσείο Φυσικής Ιστορίας του Βελγίου, το ΥΠΓΕ με τον τότε τμηματάρχη του Τμήματος Αισθητικών Δασών, Δρυμών & Θήρας ιδιαίτερα ευαίσθητου στα περιβαλλοντικά ζητήματα και βεβαίως την Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης που συνέβαλε ουσιαστικά στην υλοποίηση διαθέτοντας όλο το εκκολαπτόμενο επιστημονικό δυναμικό της εποχής εκείνης!

Οι γενναίοι ερευνητές σάρωσαν τότε για περίπου ενάμιση χρόνο, Πίνδο και Ροδόπη, χωρίς δορυφορικούς πλοηγούς, tablets και κινητά, με μόνο εξοπλισμό πεδίου τα θρυλικά «παπάκια» τους, ένα πάκο ερωτηματολόγια, στυλό, ορειβατικά άρβυλα, αντίσκηνα και ασπρόμαυρες φωτοτυπίες από χάρτες της ΓΥΣ!

Παράλληλα με αυτή την πρώτη απόπειρα επίσημης καταγραφής της κατανομής και του πληθυσμού αρκούδας στην Ελλάδα, δοκιμάστηκαν πιλοτικά και για πρώτη φορά (στο πλαίσιο του ίδιου προγράμματος) οι πρώτες (20) ηλεκτροφόρες πε-

ριφράξεις σε μελίτσια, με στόχο να προταθεί μια άμεση και πρακτική λύση σε αγανακτισμένους μελισσοκόμους που έχαναν την παραγωγή μελιού από τις λαίμαργες αρκούδες, με αποτέλεσμα να αυτοδικούν αγνοώντας την ύπαρξη αυτού του μέτρου προστασίας. Έτσι στα τέλη της 10ετίας του '80, και με τα τότε μέσα και ποιότητα δεδομένων, ο ελάχιστος πληθυσμός αρκούδας είχε εκτιμηθεί σε 80-120 άτομα κατ'ελάχιστο! Αριθμός πολύ χαμηλός, και πολύ πιθανόν υποεκτιμημένος, αλλά ωστόσο αρκούντως ενδεικτικός για την μάλλον ανησυχητική κατάσταση διατήρησης της αρκούδας στη χώρα μας εκείνα τα χρόνια.

Ευτυχώς τα πράγματα δεν έμειναν στάσιμα. Η δεκαετία του 1990 έμελε να απογειώσει τις προσπάθειες μελέτης και διατήρησης του είδους με την εγκαθίδρυση του χρηματοδοτικού μέσου/ προγράμματος LIFE, του μακροβιότερου ίσως χρηματοδοτικού μηχανισμού της ΕΕ για την διατήρηση της ευρωπαϊκής φυσικής κληρονομιάς. Η αρκούδα ως είδος προτεραιότητας είχε την «τιμητική» της. Την δεκαετία αυτή σημάδεψαν τρία διαδοχικά έργα LIFE για την διατήρηση της αρκούδας στην Ελλάδα (ΑΡΚΤΟΣ Ι – με συμμετοχή και πάλι της ΕΕΠΦ ως εταίρου, ΑΡΚΤΟΣ ΙΙ, και «Γράμος-Ροδόπη» με βασικό εταίρο την ΠΟ «Αρκτούρος») που έδωσαν μια πρώτη τεράστια ώθηση στη βελτίωση

της κατάστασης διατήρησης της αρκούδας στη χώρα μας. Τα έργα αυτά απετέλεσαν τον καταλληλότερο μοχλό αφενός για την εισαγωγή καινοτόμων πρακτικών αλλά και περιβαλλοντικών κριτηρίων σε ότι αφορά τις ανθρώπινες δραστηριότητες προς όφελος της διατήρησης της αρκούδας, και αφετέρου για τη θεσμοθέτηση μεγάλων φυσικών περιοχών που αποτελούν σημαντικότετους πυρήνες πληθυσμών και βιότοπων τη αρκούδας. Όλα αυτά ήταν βασισμένα στην απαραίτητη επιστημονική τεκμηρίωση.

Μερικά από τα λαμπρά ορόσημα που επετεύχθησαν χάρη στον θεσμό του LIFE είναι:

- Η κατάρτιση του «Γενικού Σχεδίου Δράσης για την Αρκούδα στην Ελλάδα» (1996), που αν και ποτέ δεν επισημοποιήθηκε από τις αρμόδιες κεντρικές υπηρεσίες, ωστόσο αποτέλεσε τον βασικό «οδηγό» του τότε ΥΠΕΧΩΔΕ κάθε φορά που επρόκειτο να αδειοδοτήσει μεσαίας ή μεγάλης κλίμακας επεμβάσεις στο βιότοπο της αρκούδας.

- Η εκπόνηση τριών Ειδικών Περιβαλλοντικών Μελετών σε Πίνδο, Γράμμο και Ροδόπη, που συνέβαλαν καθοριστικά στην θεσμοθέτηση των δύο μεγαλύτερων Εθνικών Πάρκων της χώρας, ΕΠ Βόρειας Πίνδου και ΕΠ Οροσειράς Ροδόπης, που αποτελούν τους σημαντικότερους πυρήνες πληθυσμών και ενδιαιτημάτων της αρκούδας στην Ελλάδα.

■ Η θεαματική βελτίωση του καθεστώτος αποζημιώσεων του ΕΛΓΑ για ζημιές στην παραγωγή από την αρκούδα (αποζημίωση στο 100% της αξίας της απολεσθείσας παραγωγής).

■ Η ιστορική μετατόπιση της χάραξης της Εγνατίας Οδού στο τμήμα «Γρεβενά-Παναγιά» κατόπιν της πρωτοποριακής για τα δικαστικά χρονικά απόφασης του ΣΤΕ για «αλλαγή της χάραξης του οδικού άξονα», για την ελαχιστοποίηση των επι-

πτώσεων της κατασκευής και λειτουργίας του αυτοκινητοδρόμου στο πληθυσμό και βιότοπο της αρκούδας στην Πίνδο.

■ Η εγκαθίδρυση ειδικών περιβαλλοντικών κριτηρίων στην κατασκευή μεγάλων οδικών αξόνων που διέρχονται από σημαντικούς βιοτόπους μεγάλων θηλαστικών, καθώς και ειδικών προγραμμάτων παρακολούθησης των επιπτώσεων ως υποχρεωτικών Περιβαλλοντικών Όρων κατά τη διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης μεγάλων υποδομών μεταφοράς.

■ Η εισαγωγή ειδικής διάταξης στην κείμενη δασική νομοθεσία (Ν.998/69) που επιτρέπει επίσημα στη Δασική Υπηρεσία την χρήση μπαρών στο δασικό οδικό δίκτυο κατά την κυνηγετική περίοδο, με στόχο την ελαχιστοποίηση της όχλησης στην αρκούδα και την πανίδα ευρύτερα από τον άσκηση της θήρας με τροχοφόρα.

Στις αρχές της νέας χιλιετίας ο πληθυσμός αρκούδας στην Ελλάδα αριθμεί πλέον περί τα 300 άτομα (κατ'ελάχιστον) ενώ η παρουσία της γίνεται όλο και πιο συστηματική σε περιοχές απ' όπου είχε εκτοπιστεί από τον άνθρωπο για πολλές δεκαετίες: Όλυμπος, Βόρας και Νότια Πίνδος είχαν να δουν την αρκούδα από τη δεκαετία του 1940!

Κατά την πρώτη 15ετία της νέας χιλιετίας οι προσπάθειες διατήρησης της αρκούδας στην Ελλάδα συνεχίστηκαν με αμείωτη ένταση: άλλα τέσσερα διαδοχικά έργα LIFE (LIFE PINDOS/GREVENA, LIFE EXTRA, LIFE ARCTOS/CASTORIA & LIFE AMYBEAR, αυτή τη φορά με βασικό συντελεστή την ΠΟ «Καλλιστώ») επισφραγίζουν και επαυξάνουν την ανοδική πορεία του πληθυσμού.

Μερικά από τα πιο πρόσφατα ορόσημα που, με μοχλό πάλι το πρόγραμμα LIFE, σηματοδότησαν καθοριστικά και θωράκισαν περαιτέρω το καθεστώς διατήρησης της αρκούδας στην Ελλάδα αποτελούν:

■ Η εγκατάσταση ενός υπερ-ενισχυμένου ειδικού φράχτη σε μήκος 130 χλμ. στους κάθετους άξονες της Εγνατίας οδού σε Καστοριά και Γρεβενά

■ Η ενσωμάτωση στην Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ) και στο Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) της επιδότησης προληπτικών μέτρων προς τους παραγωγούς (όπως ηλεκτροφόρων περιφράξεων)

■ Η δημιουργία ενός σταθερού και εκτεταμένου δικτύου μεταξύ κτηνοτρόφων σε όλη σχεδόν τη Πίνδο και τη Ροδόπη για την χορήγηση Ποιμνικών Σκύλων Φύλαξης Κοπαδιών (ως προληπτικό μέτρο για ζημιές στην κτηνοτροφία) σε όλες τις περιοχές εξάπλωσης της αρκούδας

■ Η πολύ πρόσφατη θεσμική εγκαθίδρυση, το 2014, ενός κρατικού μηχανισμού Άμεσης Επέμβασης με την σύμπραξη των Περιβαλλοντικών Οργανώσεων για «την διαχείριση περιστατικών προσέγ-

γισης και αλληλεπίδρασης αρκούδων/ανθρώπου σε κατοικημένες περιοχές» (ΦΕΚ 272/07-2-2014),

Παράλληλα με αυτά δεν πρέπει να λησμονεί ποτέ κανείς τον καθοριστικό ρόλο της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης. Το καλοδουλεμένο με περισσή αγάπη και ευαισθησία «Βαλιτσάκι της καφέ αρκούδας» που δημιουργήθηκε στο πλαίσιο του LIFE ARCTOS I, πρωτοποριακό για τα χρονικά της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, ταξίδεψε σε χιλιάδες τάξεις σε όλη την Ελλάδα –ακόμα και την νησιωτική– αγγίζοντας τις πιο ευαίσθητες περιβαλλοντικές χορδές χιλιάδων αυριανών πολιτών.

Από τη δεκαετία του 80 έως σήμερα έχει κυλήσει πολύ νερό στον Αώο, στο Σαραντάπορο, στον Αλιάκμονα, στο Βενέτικο, στον Ασπροπόταμο και στο Βοϊδομάτη. Και οι ακούραστοι ερευνητές της περίφημης «ομάδας πεδίου» αλλά και οι πρακτικάριοι, οι εθελοντές που τόσα χρόνια έδωσαν και δίνουν όλες τους τις δυνάμεις σε αυτή τη μεγάλη προσπάθεια, έχουν διανύσει και διανύουν ακόμη χιλιάδες «ερευνητικά» χιλιόμετρα σε Πίνδο και Ροδόπη για χάρη της αρκούδας. Σήμερα ο πληθυσμός της αρκούδας φτάνει τα 500 άτομα (κατ'ελάχιστο) (Piliádis 2015), ενώ οι περιοχές επαναποίκησης επεκτείνονται: Κάτω Όλυμπος, Κίσσαβος, Πήλιο αλλά και Οίτη και Παρνασσός και Καλλίδρομο!

Το μοναδικό ορεινό ανάγλυφο τη Ελλάδας, η φυσικότητα, ποικιλότητα μωσαϊκότητα και γεωγραφική συνέχεια των ελληνικών δασών και αγροδασικών οικοσυστημάτων, οι αλλαγές χρήσης γης, διαμορφώνουν ιδανικές συνθήκες.

Οι φυσικές διεργασίες και νομοτέλεια όσο δεν συναντούν ανυπέβλητα ανθρωπογενή εμπόδια, ή όσο τα εμπόδια αυτά υπερκεράζονται με βιώσιμες λύσεις που ευνοούν την συνέχιση της συνύπαρξης, θα λειτουργούν υπέρ της ανάκαμψης του είδους. Κι αν δούμε το διακύβευμα και πιο σύνθετα, συνολικά και μακροπρόθεσμα, η παρουσία τη αρκούδας σε μια περιοχή μπορεί (όσο και αν αυτό ακούγεται κάτι σαν... «ιστορίες για αρκούδες»...) να συμβάλει ακόμη και στην ανάκαμψη της τοπικής οικονομίας, σχεδιασμένης σε πιο σύγχρονες βάσεις και με έμβλημα την αρκούδα και τον φυσικό της κόσμο.

Είναι πλέον καιρός να το αντιληφθεί και η πολιτεία και να το εντάξει στις στρατηγικές περιβαλλοντικής και οικονομικής ανάκαμψης της χώρας, σε αυτή την πολύ σκοτεινή και δύσκολη εποχή που ζούμε, χρησιμοποιώντας ως πλεονέκτημα την μεγάλη παρακαταθήκη που της άφησε τόσο ο θεσμός όσο και τα σεβαστά κονδύλια του χρηματοδοτικού μέσου και προγράμματος LIFE τις τρεις τελευταίες δεκαετίες. ■

Η Ελληνική Task Force για το Πρόγραμμα LIFE

Κέλλη Κολιγιώργα

Το Έργο «LIFE14 CAP/GR/000003 – GR LTF»
συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα LIFE.

Το Έργο με τίτλο «Ίδρυση και Λειτουργία της Ελληνικής Task Force για το Πρόγραμμα LIFE» – LIFE14 CAP/GR/000003 – GR LTF, αποτελεί Έργο Οικοδόμησης Δυναμικού (LIFE Capacity Building) και παρέχει οικονομική στήριξη στις δραστηριότητες, που απαιτούνται για την οικοδόμηση του δυναμικού της Ελλάδας, με στόχο την αποτελεσματικό-

τερη συμμετοχή της χώρας στο Πρόγραμμα LIFE. Ξεκίνησε την 1η Ιανουαρίου 2016 και θα διαρκέσει 40 μήνες, με συντονιστή δικαιούχο το Πράσινο Ταμείο και συνδικαιούχο το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας (ΥΠΕΝ).

Το Έργο συντονίζεται από τον κ. Γιώργο Πρωτόπαπα, Εθνικό Σημείο Επαφής για το Πρόγραμμα LIFE/Περιβάλλον, σε συνεργασία με τρεις συντονιστές ανά θεματική ενότητα (περιβάλλον, φύση και βιοποικιλότητα, και κλιματική αλλαγή), που υπάγονται στο ΥΠΕΝ, και πλαισιώνεται από μια έμπειρη ομάδα. Συγκεκριμένα, η Greek LIFE Task Force (GR LTF) στεγάζεται στα γραφεία του Πράσινου Ταμείου, στο ιστορικό κτίριο της Βίλας Καζούλη στην Κηφισιά, και αποτελείται από πέντε εμπειρογνώμονες στους τομείς περιβάλλοντος, φύσης/βιοποικιλότητας, κλιματικής αλλαγής, διαχείρισης δεδομένων/GIS και επικοινωνίας για το περιβάλλον.

Η GR LTF παρέχει υποστήριξη στην προετοιμασία προτάσεων, καθώς και συμβουλευτική και

Η Κέλλη Κολιγιώργα είναι Επικοινωνιολόγος/Διεθνολόγος (MA, MSc.) και Εμπειρογνώμονας Επικοινωνίας για το Περιβάλλον στην ομάδα του LIFE Task Force (LIFE14 CAP/000003/GR).

τεχνική βοήθεια στους ενδιαφερόμενους, ενημερώνει τους δυνητικούς δικαιούχους, προωθεί τη δικτύωση και τη διασύνδεση των έργων με φορείς εθνικής πολιτικής, και ενισχύει τα Εθνικά Σημεία Επαφής του Προγράμματος LIFE για το Περιβάλλον (Πράσινο Ταμείο) και τη Δράση για το Κλίμα (ΥΠΕΝ), με κύριο στόχο τη βελτίωση της ποιότητας των υποβαλλόμενων προτάσεων.

Για το 2017, η ομάδα εμπειρογνομόνων έχει ανακοινώσει μια σειρά εκδηλώσεων, που θα διεξαχθούν σε διάφορες πόλεις της χώρας, με τη στήριξη του Πράσινου Ταμείου και της Ελληνικής Εταιρείας Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης, και θα χωρίζονται σε 2 μέρη. Το πρώτο μέρος έχει ενημερωτικό χαρακτήρα και στοχεύει στην παροχή της απαραίτητης πληροφόρησης του κοινού για το Πρόγραμμα LIFE. Το δεύτερο μέρος έχει εκπαιδευτικό χαρακτήρα και αφορά σεμινάρια συγγραφής προτάσεων LIFE για την υποστήριξη των δυνητικών δικαιούχων. Ήδη, η GR LTF επισκέφθηκε την Ξάνθη και τη Θεσσαλονίκη το Μάρτιο και ενημέρωσε 130 ενδιαφερόμενους. Διεξαγωγή αντίστοιχων εκδηλώσεων έγινε στα Ιωάννινα (3/5), την Αθήνα (18/5), τη Λαμία (30/5), τη Μυτιλήνη (6/6), την Πάτρα (13/6) και τη Σύρο (20/6).

Για περισσότερες πληροφορίες, επισκεφθείτε την ιστοσελίδα της ομάδας www.lifetaskforce.gr

Οι δράσεις του Έργου

- ✔ Λειτουργία ιστοσελίδας για την πλήρη υποστήριξη και ενημέρωση των υποψήφιων δικαιούχων
- ✔ Δημιουργία βάσης δεδομένων με πληροφορίες και αποτελέσματα έργων LIFE που έχουν ολοκληρωθεί σε θέματα διατήρησης της φύσης και της βιοποικιλότητας καθώς και θέματα περιβάλλοντος και κλιματικής αλλαγής
- ✔ Συνεχής υποστήριξη του ενδιαφερόμενου κοινού μέσω τηλεφώνου, διαδικτυακής πλατφόρμας και ανταπόκρισης σε e-mails για την αντιμετώπιση των δυσκολιών των υποψηφίων σε διάφορα τεχνικά, διοικητικά και οικονομικά ζητήματα
- ✔ Συνεχής ενημέρωση των ενδιαφερόμενων μερών μέσω των επίσημων μέσων κοινωνικής δικτύωσης και δελτίων τύπου του Έργου
- ✔ Μετάφραση των οδηγιών για τους αιτούντες και των οδηγιών αξιολόγησης των αιτήσεων για το LIFE στην ελληνική γλώσσα
- ✔ Έκδοση ενημερωτικών φυλλαδίων, οδηγιών καλών πρακτικών και εντύπων που περιλαμβάνουν λύσεις για τις κοινές δυσκολίες των αιτούντων
- ✔ Παραγωγή βίντεο παρουσίασης καλών πρακτικών
- ✔ Οργάνωση εθνικών και τοπικών σεμιναρίων, συναντήσεων και ενημερωτικών ημερίδων
- ✔ Συνεργασία με τις Διαχειριστικές Αρχές των Διαρθρωτικών Ταμείων
- ✔ Χάραξη στρατηγικής για τη μετά-LIFE υποστήριξη των αποτελεσμάτων και παρεμβάσεων των έργων

Επισκεφθείτε το Έργο Greek LIFE Task Force:

<http://www.lifetaskforce.gr>

Επισκεφθείτε το Πρόγραμμα LIFE:

<http://ec.europa.eu/environment/life>

Επισκεφθείτε το Πράσινο Ταμείο:

<http://www.prasinotameio.gr>

Βρείτε μας στα social media:

Facebook Twitter LinkedIn Instagram

Greek LIFE Task Force

Το έργο ICON

Χρήστος Γεωργιάδης, Γεωπόνος, MSc

Στις 15 Μαΐου 2017 ολοκληρώθηκε και τυπικά το έργο ICON. Η υλοποίησή του είχε ξεκινήσει στις 15 Φεβρουαρίου 2016. Η ιστορία, όμως, του έργου αυτού, δεν ξεκινάει τότε αλλά λίγα χρόνια νωρίτερα. Η έκδοση ενός οδηγού πεδίου για τις αυτοφυείς ορχιδέες της Ελλάδας το 2010, από τους Νίκο Πέτρου, Μαρία Πέτρου και Μάριο Γιαννακούλια αποτέλεσε την αιτία να ζητηθεί από την Εταιρία να συμμετέχει ως χορηγός αλλά και να βοηθήσει στη διαμόρφωση του προγράμματος ενός Παγκόσμιου Συνεδρίου για τις αυτοφυείς ορχιδέες της Ανατολικής Μεσογείου που πραγματοποιήθηκε στη Σάμο τον Απρίλιο του 2015. Στο Συνέδριο συμμετείχαν ερευνητές και επιστήμονες από περίπου 20 χώρες. Κατά τη διάρκειά του, τόσο μέ-

σα από παρουσιάσεις αλλά και από τις συζητήσεις μεταξύ των συμμετεχόντων, αναδείχθηκε το πρόβλημα της παράνομης συλλογής ορχιδεών για την παρασκευή του σαλεπιού, κυρίως στην Τουρκία, αλλά και η ολοένα αυξανόμενη τάση τα τελευταία χρόνια και στην Ελλάδα. Έτσι, προτάθηκε να αναπτυχθούν συνεργασίες μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας για την από κοινού αντιμετώπιση της μείωσης των πληθυσμών των ορχιδεών λόγω της συλλογής τους για το σαλέπι, καθώς και άλλων αιτιών. Αξίζει εδώ να σημειωθεί ότι τα οικοσυστήματα στην Ελλάδα και στην Τουρκία φιλοξενούν ένα φυσικό θησαυρό αυτοφυών ορχιδεών, συνολικά περισσότερα από 400 είδη. Σε αντίθεση με τις ορχιδέες, που βλέπουμε στα ανθοπωλεία, και είναι είδη των τρο-

πικών περιοχών που φυτρώνουν πάνω σε δένδρα, οι δικές μας ευδοκιμούν στο έδαφος. Τα είδη αυτά, λόγω των οικολογικών αναγκών τους, κυρίως φυτρώνουν σε θαμνώδεις και δασώδεις εκτάσεις.

Σύντομα μετά το Συνέδριο ανακοινώθηκε από την αντιπροσωπεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Άγκυρα πρόσκληση για υποβολή προτάσεων από ΜΚΟ που ασχολούνται με την προστασία του περιβάλλοντος. Η πρόσκληση αυτή έγινε στο πλαίσιο του Προγράμματος «Κοινωνικός Διάλογος μεταξύ Τουρκίας και χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης». Κύριος στόχος του προγράμματος είναι να μεταφερθεί η εμπειρία από την εφαρμογή των ευρωπαϊκών πολιτικών από κράτη-μέλη στην Τουρκία αλλά και να καταλάβουν και να μάθουν φορείς από κράτη-μέλη πώς λειτουργεί η κοινωνία των πολιτών στην Τουρκία.

Στο πλαίσιο αυτό, η Εταιρία μας σε συνεργασία με άλλες δύο ΜΚΟ, τη Γερμανική Sails-For-Science και το Σύλλογο για την Προστασία της Βιοποικιλότητας και των Αυτοφυών Ορχιδεών της Αττάλειας από την Τουρκία, προετοίμασε πρόταση η οποία υποβλήθηκε για χρηματοδότηση στην προαναφερθείσα πρόσκληση. Η πρόταση αξιολογήθηκε θετικά και το έργο με τίτλο ICON ξεκίνησε να υλοποιείται το Φεβρουάριο του 2016.

Η ομάδα του έργου ήταν ο υπογράφων και ο Νίκος Πέτρου, ο οποίος είχε και το συντονισμό, με υποστήριξη από τον Μίλτο Γκλέτσο και τη Λένα Χατζηβασιλείου, καθώς και από εξωτερικούς συνεργάτες κατά περίπτωση, όπως η Πηνελόπη Δεληπέτρου και η Μαρία Πέτρου.

Κύριος στόχος του έργου ήταν να μεταφερθεί η τεχνογνωσία, που αποκτήθηκε από την εφαρμογή των πολιτικών της ΕΕ για το περιβάλλον στην Ελλάδα και, συγκεκριμένα, η εφαρμογή της Οδηγίας 92/43 για τους οικοτόπους, να αναπτυχθούν κοινές μεθοδολογίες για την παρακολούθηση των πληθυσμών των αυτοφυών άγριων ορχιδεών στην Ελλάδα και στην Τουρκία, καθώς και να ευαισθητοποιηθεί το ευρύ κοινό σχετικά με τις απειλές, που υφίστανται οι αυτοφυείς ορχιδέες και με τη μείωση των πληθυσμών τους, κυρίως από την παράνομη συλλογή τους για την παρασκευή του σαλπιπού.

Το έργο ξεκίνησε με την ενεργκτήρια συνάντηση η οποία πραγματοποιήθηκε στην Αττάλεια το Μάρτιο του 2016. Κατά τη συνάντηση αυτή, συζητήθηκε και αποφασίστηκε το χρονοδιάγραμμα υλοποίησης του έργου καθώς και όλα τα διαχειριστικά θέματα. Έγιναν συναντήσεις με φορείς της Αττάλειας, όπως με τον αντιπρύτανη του εκεί Πανεπιστημίου, δημοσιογράφους, στελέχη δασικών υπηρεσιών, καθώς και επίσκεψη στις εγκαταστάσεις της EXPO2016. Την τελευταία μέρα οργανώθηκε επίσκεψη στο πεδίο και, συγκεκριμένα, στο Εθνικό Πάρκο Ολύμπου στα ανατολικά της Αττά-

Ophrys herae (φωτ. Νίκος Πέτρου)

λειας, όπου οι συμμετέχοντες είχαν την ευκαιρία να παρατηρήσουν και να φωτογραφίσουν ενδημικά είδη ορχεοειδών της Αττάλειας. Εκτός, όμως, από τα ενδημικά είδη που παρατήρησαν, έγιναν και μάρτυρες της καταστροφής που συντελείται στη χώρα, αφού βρήκαν μεγάλες εκτάσεις σκαμμένες με σκοπό τη συλλογή ορχιδεών.

Στις 20 και 21 Μαΐου 2016 οργανώθηκε από την Εταιρία μας επίσκεψη εργασίας στη Σάμο. Σε αυτήν συμμετείχαν, εκτός από τα στελέχη της Εταιρίας μας, μέλη της ομάδας του έργου από τη Γερμανία και την Τουρκία. Η πρώτη μέρα ολοκληρώθηκε με επίσκεψη στο Όρος Καρβούνης, όπου οι συμμετέχοντες είχαν τη δυνατότητα να παρατηρήσουν διάφορα είδη ορχιδεών του νησιού, όπως τη σπάνια ενδημική *Dactylorhiza pithagorae*, η οποία δυστυχώς ακόμα δεν ήταν σε πλήρη ανθοφορία. Η ημέρα τελείωσε με μιά σημαντική καταγραφή για τη Σάμο. Η ομάδα εντόπισε τη σπάνια *Himantoglossum comperianum*, είδος που έχει καταγραφεί ελάχιστα φορές στο νησί. Τη δεύτερη ημέρα έγιναν παρουσιάσεις για θέματα που αφορούν πολιτικές, καλές πρακτικές και εφαρμοσμένες μεθοδολογίες για την παρακολούθηση των ορχιδεών στην Ελλάδα και την Τουρκία. Πολλά από τα είδη αυτά

εντοπίζονται μόνο στην ανατολική Μεσόγειο και είναι ενδημικά των δύο χωρών, με περιορισμένη εμφάνιση και μικρούς πληθυσμούς.

Ακολούθησε η προετοιμασία της κινητής έκθεσης με θέμα «Ορχιδέες, μικρές και πολύτιμες σαν τα παιδιά μας», τα εκθέματα της οποίας έγιναν από καθηγητές εικαστικών του Σχολείου Δεύτερης Ευκαιρίας του Πανεπιστημίου της Αττάλειας. Πρωτοπαρουσιάστηκε στις 8 Αυγούστου 2016 στην Αττάλεια, στο πλαίσιο της διεθνούς έκθεσης EXPO2016, την οποία υπολογίζεται ότι επισκέφτηκαν πάνω από 4 εκατομμύρια άτομα. Η έκθεση είχε μεγάλη επιτυχία και έτυχε έντονης προβολής στα τοπικά ΜΜΕ. Μετά την Αττάλεια ταξίδεψε στην Άγκυρα και στην Κωνσταντινούπολη, και επέστρεψε στην Αττάλεια όπου εκτίθεται μόνιμα στο μουσείο του Μητροπολιτικού Δήμου της Αττάλειας. Στην Ελλάδα πρώτος σταθμός της ήταν η Θεσσαλονίκη και, συγκεκριμένα, η αίθουσα στο Γενί Τζαμί (πρώην Αρχαιολογικό Μουσείο), επόμενος σταθμός ήταν η Αθήνα και το Καφέ Μύρτιλλο και το ταξίδι ολοκληρώθηκε στην Κρήτη, στις εγκαταστάσεις του Μουσείου Φυσικής Ιστορίας στο Ηράκλειο. Σκοπός της έκθεσης ήταν να ενημερώσει και να ευαισθητοποιήσει το κοινό, με ιδιαίτερα ευφάνταστο τρόπο, σχετικά με τους κινδύνους που αντιμετωπίζουν οι αυτοφυείς ορχιδέες στις δύο χώρες, με έμφαση στην παράνομη συλλογή

για την παρασκευή του σαλεπιού.

Παράλληλα, ολοκληρώθηκε το κοινό πρωτόκολλο παρακολούθησης αυτοφυών ορχιδεών. Το πρωτόκολλο εφαρμόστηκε και θα εφαρμόζεται τα επόμενα χρόνια στην Ελλάδα σε επιλεγμένη περιοχή στον Υμηττό από στελέχη της ΕΕΠΦ, και στην Τουρκία από ακαδημαϊκούς και φοιτητές του Πανεπιστημίου της Αττάλειας στο Εθνικό Πάρκο Ολύμπου.

Εκπονήθηκε, επίσης, η Λευκή Βίβλος για την προστασία των αυτοφυών ορχιδεών της Ελλάδας και της Τουρκίας. Η Βίβλος περιλαμβάνει περιγραφή της κατάστασης και των απειλών που αντιμετωπίζουν, αξιολόγηση της εθνικής, ευρωπαϊκής και διεθνούς νομοθεσίας που τις αφορά, και προτάσεις για πολιτικές και διαχειριστικά μέτρα για την αποτελεσματικότερη προστασία τους. Η Βίβλος διανέμεται ηλεκτρονικά σε αρμόδιες υπηρεσίες και στα εκπαιδευτικά ιδρύματα της Ελλάδας και της Τουρκίας.

Από το καλοκαίρι του 2016, στελέχη της Εταιρίας μας ξεκίνησαν την προετοιμασία υλικού περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στο πλαίσιο του έργου. Το υλικό αυτό έχει σκοπό να ευαισθητοποιήσει τους μαθητές για την ανάγκη προστασίας του περιβάλλοντος και την προστασία των ορχιδεών ειδικότερα. Το υλικό περιβαλλοντικής εκπαίδευσης περιλαμβάνει:

- Ένα εκπαιδευτικό παιχνίδι με θέμα «Η Μαρία από τη Σάμο κα ο Ομέρ από την Αττάλεια». Πρόκειται για ένα παιχνίδι (το γνωστό μας φιδάκι) με το οποίο τα παιδιά μαθαίνουν και ευαισθητοποιούνται για τις ορχιδέες. Η ιδέα για το παιχνίδι ήταν του Σταμάτη Σκαμπαρδώνη, αντιπροέδρου της Εταιρίας μας.

- Ένα ελληνοτουρκικό περιβαλλοντικό παραμύθι από το συγγραφέα παιδικών βιβλίων Κώστα Μάγο, με τίτλο «Ο θησαυρός του Γιωργή». Μέσα από την ιστορία τα παιδιά μαθαίνουν για τις άγριες ορχιδέες και ωθούνται να συμμετέχουν σε δράσεις που εμποδίζουν την εξαφάνισή τους.

- Ένα βιβλίο δραστηριοτήτων για τον εκπαιδευτικό με θέμα τις αυτοφυείς ορχιδέες της Ελλάδας και της Τουρκίας. Σκοπός του βιβλίου είναι να δώσει τη δυνατότητα στον εκπαιδευτικό να οργανώσει δραστηριότητες στην τάξη ή και στο πεδίο με σκοπό την ευαισθητοποίηση των μαθητών σχετικά με τις αυτοφυείς ορχιδέες.

- Τρεις εκπαιδευτικές αφίσες με θέματα την ομορφιά των ορχιδεών, το σαλέπι και την επίδρασή του στους πληθυσμούς τους. Οι αφίσες διανέμονται ηλεκτρονικά σε κάθε ενδιαφερόμενο και διακινούνται στα κοινωνικά δίκτυα.

- Τρία εκπαιδευτικά φυλλάδια, που περιέχουν περισσότερη πληροφορία από τις αφίσες, σχετικά με την ομορφιά και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά

των αυτοφυών ορχιδεών, το σαλέπι και γενικές πληροφορίες για το έργο ICON. Τα φυλλάδια αυτά διακινούνται μέσω των κοινωνικών δικτύων.

Στο πλαίσιο του έργου, η ΕΕΠΦ παρήγαγε ταινία ντοκιμαντέρ με θέμα τις αυτοφυείς ορχιδέες της Ελλάδας και της Τουρκίας. Η ταινία, διάρκειας 27 λεπτών, προβάλλει τα οικοσυστήματα των δύο χωρών ενώ ειδικοί από τις δύο χώρες και την Ευρώπη μιλούν για την ομορφιά, τα χαρακτηριστικά, τον κύκλο ζωής και τους παράγοντες που απειλούν τα ιδιαίτερα αυτά φυτά. Από τον Ιούνιο 2017 και μέχρι τον Μάιο 2018 η ταινία θα προβάλεται τέσσερις φορές την εβδομάδα από το κανάλι History της COSMOTE. Η ταινία, παραγωγής Κώστα Βιδάκης και Σοφίας Σιγγιρίδου, απέσπασε ιδιαίτερα κολακευτικά σχόλια σε όλες τις έως τώρα προβολές της.

Το έργο ουσιαστικά ολοκληρώθηκε με τη διοργάνωση του τελικού συνεδρίου στην Αττάλεια από τις 17 έως τις 22 Απριλίου 2017. Στο συνέδριο παρουσιάστηκαν οι δράσεις και τα αποτελέσματα του έργου καθώς και θέματα προστασίας και διαχείρισης των ορχιδεών της Ελλάδας και της Τουρκίας. Την Εταιρία εκπροσώπησαν εκτός του υπογράφοντος, ο Μίλτος Γκλέτσος, η Πηνελόπη Δεληπέτρου από το Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, και ο Θανάσης Χαραλαμπίδης, από το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Οι συμμετέχοντες επέστρεψαν με τις καλύτερες εντυπώσεις και με περισσότερη διάθεση για καινούργιες συνεργασίες.

Πιστεύω ότι το έργο ICON δεν σταματάει εδώ. Ήδη προγραμματίζεται να παρουσιαστεί σε δύο θερινά σχολεία που θα οργανωθούν στην Κρήτη αυτό το καλοκαίρι. Επίσης, το Νοέμβριο θα παρουσιαστεί στα μέλη της Εταιρίας από τον υπογράφοντα και το συνεργάτη από το Πανεπιστήμιο της Αττάλειας και πρόεδρο της ΜΚΟ που συμμετείχε στο έργο, Gökhan Deniz. Η συνεργασία, που ξεκίνησε μέσω του έργου ICON, είναι μια προσπάθεια που θα συνεχιστεί για την προστασία του φυσικού πλούτου της Ελλάδας και της Τουρκίας. ■

Η υλοτόμηση ενός μνημείου φύσης και ιστορίας στο Άργος

Έχουν περάσει ήδη πάνω από 6 μήνες από την Τρίτη 3-1-2017, όταν συνεργείο του Δήμου Άργους-Μυκηνών έκοψε το ιστορικό, αιωνόβιο κυπαρίσσι στην κεντρική πλατεία του Άργους. Το εμβληματικό δέντρο ήταν γνωστό και ως «κυπαρίσσι του Καλλέργη», καθώς λέγεται ότι το φύτευσε ο αγωνιστής της επανάστασης Δημήτριος Καλλέργης το 1830. Αποτελούσε ουσιαστικά ένα μνημείο της φύσης, και χαρακτηριστικό στοιχείο τοπόσημο της πόλης του Άργους.

Η δημόσια συζήτηση για το κυπαρίσσι του Άργους ξεκίνησε λίγους μήνες νωρίτερα. Η Δημοτική Αρχή υποστήριξε ότι ήταν επικίνδυνο λόγω της κλίσης του, στη συνέχεια συνέλεξε γνωμοδοτήσεις των Υπηρεσιών, και τελικά ψήφισε την κοπή του. Ωστόσο, λίγες ημέρες μετά την ψήφιση, η αυτοψία και στη συνέχεια η τεχνική έκθεση του Καθηγητή Δασοπονίας ΑΠΘ κ. Θεοχάρη Ζάγκα συνέστησε την υποστήριξη του δέντρου αντί της υλοτόμησης. Η τεχνική έκθεση επεσήμανε ότι το δένδρο λόγω του μεγέθους του, της ηλικίας του και της

θέσης του ανήκει στην κατηγορία των «σημαντικών-μνημειακών δένδρων». Τα χαρακτηριστικά του δέντρου (συντελεστές λυγερότητας, μήκος κόμης, συμμετρικότητα κόμης, ζωτικότητα, κατάσταση υγείας) σύμφωνα με την έκθεση ήταν πολύ καλά, ωστόσο η κλίση του κορμού αν και μικρή, θα έπρεπε να ληφθεί υπόψη λόγω της θέσης του, του μεγέθους του και μίας υπό κατασκευή παιδικής χαράς. Για τους παραπάνω λόγους, η τεχνική έκθεση πρότεινε τον σχεδιασμό ξύλινης κατασκευής υποστήριξης του δένδρου ελαφρώς ψηλότερα του εκτιμώμενου κέντρου βάρους του δένδρου.

Πολλοί κάτοικοι του Άργους δεν πίστεψαν ότι θα μπορούσε το εμβληματικό δέντρο να κοπεί, ενώ μαζεύτηκαν πάνω από 2.000 υπογραφές για τη διάσωσή του. Η ΕΕΠΦ απευθύνθηκε έγκαιρα με επιστολή της (30-11-2016) προς τη Δημοτική Αρχή, αλλά δεν εισακούστηκε. Η επιστολή έγραφε:

«Το κυπαρίσσι είναι ουσιαστικά μνημείο της φύσης λόγω της ηλικίας και ανάπτυξής του. Όπως γνωρίζετε, αποτελεί τοπόσημο της πόλης και απο-

τυπώνεται σε ιστορικές φωτογραφίες και αναφορές περιηγητών, ενώ είναι συνδεδεμένο με ιστορικά πρόσωπα της περιοχής, αναφέρεται δε και ως «κυπαρίσσι του Καλλέργη». Τέλος, στην σκιά του έχουν σταθεί πολλές γενεές Αργειτών και έχουν διδραματισθεί πολλά σημαντικά αλλά και καθημερινά γεγονότα από την ζωή της πόλης σας.

Καλούμε την Δημοτική Αρχή, και εσάς προσωπικά, να καταβάλετε κάθε προσπάθεια προκειμένου να διασωθεί το κυπαρίσσι-μνημείο της φύσης με τη χρήση σύγχρονων τεχνικών αντιστήριξης – αλλά και να αναδειχθεί– όπως γίνεται σε πολλές περιπτώσεις ιστορικών δέντρων-μνημείων της φύσης στην Ελλάδα και παγκοσμίως.»

Όμως το ιστορικό κυπαρίσσι υλοτομήθηκε στις 3-1-2017, και σε λίγες ώρες μετατράπηκε σε ένα σωρό από καυσόξυλα.

Την απώλεια του εμβληματικού δένδρου ακολούθησε σειρά δημοσιευμάτων στον τοπικό και πανελλήνιο τύπο. Ο Δικηγόρος Β. Δωροβίνης με επιστολή του στην «Καθημερινή» ανέφερε ότι πιθανώς εντάσσεται σε ευρύτερο σχέδιο ανάπλασης του κέντρου της πόλης, παράλληλα με τις κοπές ή απομειώσεις γειτονικών πάρκων. Ο Ομότιμος Καθηγητής ΕΜΠ Κ. Κασσιός λέει μεταξύ άλλων ότι «...χάριζε με τη μοναδική του ψιλόλιγνη σκουρόχρωμη σιλουέτα του ένα ζωντανό σημείο αναφοράς «landmark», στοιχείο αναγνώρισης για την πόλη, μια πόλη που η «ανύψωση» επίπεδη δόμησή της χάνεται ασήμαντα για τον επισκέπτη».

Σήμερα, 6 μήνες μετά, η ΕΕΠΦ πιστεύει ότι έχει έλθει η ώρα να ξεκινήσει ένας δημόσιος διάλογος για το πώς αντιμετωπίζουμε στον 21ο αιώνα τα μεγάλα, παλαιά δέντρα που λειτουργούν ως μνημεία φύσης και ιστορίας, είτε βρίσκονται σε πόλεις και χωριά μας, είτε στην ύπαιθρο.

Μίλτος Γκλέτσος

Απεικόνιση της προτεινόμενης ξύλινης κατασκευής υποστήριξης, σύμφωνα με την τεχνική έκθεση του ΑΠΘ. Credit: Τεχνική Έκθεση θεοχ.Ζάγκα 2016.

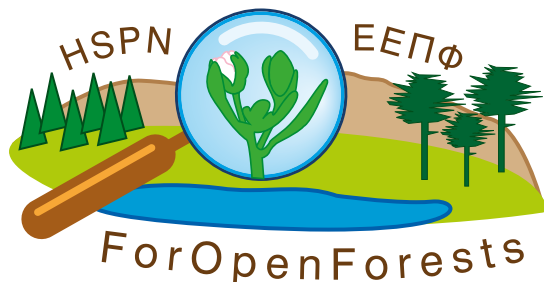
Ελλάδα. Η χώρα της ποικιλότητας. Νίκος Πέτρου. Δεμένο 29x29cm, 372 σελ.	€60
Διατίθεται ξεχωριστά σε ελληνική και σε αγγλική έκδοση.	(για τα μέλη €55)
Δαδιά, Νίκος Πέτρου	€12
Κερκίνη, Νίκος Πέτρου	€12
Οι πεταλούδες της Ελλάδας, Λάζαρος Παμπέρης, 768 σελ.	€85
Χρώματα του Δάσους ΡΟΔΟΠΗ, Νίκος Πέτρου - Κώστας Βιδάκης, 342 σελίδες	€60
Ορχιδέες Της Ελλάδας, Νίκος Πέτρου - Μαρία Πέτρου - Μάριος Γιαννακούλιας, 320 σελ.	€60
Όλυμπος 100 χρόνια. Πηνελόπη Μασσούκα, 123 σελίδες.	€25
Διατίθεται ξεχωριστά σε ελληνική και σε αγγλική έκδοση.	
Πετώντας πάνω από το Αιγαίο. Γιάννης Γαβαλάς.	€18
Οδηγός των πουλιών της Ηρακλείας και των γύρω νησίδων.	
100 Ενδημικά φυτά της Ελλάδας, Σωτήρης Αλεξίου (στα αγγλικά)	€20
Αναζητώντας το τοπίο, Γιώργος Πολίτης	€16
Μεταμορφώνοντας το τοπίο, Γιώργος Πολίτης	€16
Η Φυσική Κληρονομιά μας, Αξία - Προστασία, Πρακτικά Συνεδρίου και Λεύκωμα, 160 σελ.	€25
Φυτά σε αρχαία ελληνικά νομίσματα, Hellmut Baumann, 80 σελ., δεμένο	€20
Οι προστατευόμενες περιοχές Natura 2000 στην Ελλάδα, Γιώργος Σφρίκας, 200 σελ.	€25
Οδηγοί Πρεσπών, Εταιρία Προστασίας Πρεσπών, βιβλίο + 4 κάρτες	€22
Η ζωή στις Ελληνικές Θάλασσες και τη Μεσόγειο, 248 σελ.	€22
Τα Ψάρια της Ελλάδας, Δαυίδ Δημήτρης Κουτσογιαννόπουλος	€20
Τα πουλιά της Αττικής, Λευτέρης Σταύρακας & Σπύρος Σκαρέας, 236 σελ.	€20
Γεωλογική Κληρονομιά, Καλειδοσκόπιο, 102 σελ. + cd.	€17
Ανακαλύπτοντας την Πικροδάφνη (για μέλη της ΕΕΠΦ και δημότες Αγίου Δημητρίου ειδική τιμή €7)	€12
Περιβαλλοντική Εκπαίδευση Γένους Θηλυκού, Αντιόπη Φραντζή, Εκδ. Χρ. Δάρδανος	€12
Ecotouristic Guide of Greece, George Sfikas & Grigoris Tsounis	€10
Flowers of Greece, George Sfikas	€10
Φυτά, Γιατρεία, Χαρά του νου και του κορμιού, 48 σελ.	€6
Διατηρώντας τη φύση, διατηρείς τη ζωή, Βασικές έννοιες βιολογίας - οικολογίας,	€6
Μελετώ τα φυτά, Σπερματόφυτα, Μαρία Ρουσσουμουστακάκη, 56 σελ.	
Το ποτάμι που σταμάτησε να κυλά. Χρυσάνθη Τσιπαλαλή	€5,50
Θεόφραστος της Ερεσού, Suzanne Amigues, 56 σελ.	€10

Εκτός από τα βιβλία, από τα γραφεία μας μπορείτε επίσης να προμηθευτείτε μια σειρά οικολογικών προϊόντων **γραφικής ύλης** για παιδιά και μεγάλους, **ευετήριες κάρτες** με εξαιρετες φωτογραφίες με θέμα πουλιά, πεταλούδες, φυτά και μανιτάρια (€5), καθώς και το σήμα της Εταιρίας, με το έμβλημα της, τον **Κρητικό Αϊγάγγο** (€5 απλό ή €10 σε ασήμι).

LIFE11 NAT/GR/1014

Η υλοποίηση του έργου LIFE11 NAT/GR/1014 «ForOpenForests» συνεχίζεται κανονικά και σύμφωνα με το προβλεπόμενο χρονοδιάγραμμα.

Κατά το προηγούμενο τρίμηνο ανακοινώθηκε από την Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας ο διαγωνισμός για την περιφράξη των υπόλοιπων εποχικών λιμνίων. Συγκεκριμένα θα περιφραχθούν στο Όρος Καλλίδρομο μέρος της λίμνης στη Νεβρόπολη, και στην Οίτη τα τρία εποχικά λιμνία που βρίσκονται στις Διβαδιές, το Γρέβενο και την Αλύκαινα. Η περιφράξη των εποχικών λιμνίων θεωρείται πολύ σημαντική επειδή εκτός από την προστασία τους, θα επιτρέψει να γίνουν οι προβλεπόμενες απορές των χαρακτηριστικών ειδών της χλωρίδας τους. Μετά την απορρά θα ακολουθήσει παρακολούθηση για να εξακριβωθεί η επίτευξη των στόχων που τέθηκαν από την ομάδα του έργου.

Ένα από τα σημαντικότερα αποτελέσματα του έργου επιβεβαιώθηκε αυτό το διάστημα. Η επιστημονική ομάδα του ΕΚΠΑ κατάφερε να πετύχει την φύτευση της Βερονίκης της Οίτης (*Veronica oetaea**) σε νέα θέση στην Οίτη. Συγκεκριμένα, μετά από απορρά σπόρων της Βερονίκης στο εποχικό λιμνίο στη θέση Λούκα τον Οκτώβριο του 2016, οι επιστήμονες κατέγραψαν την φύ-

τρωσή της. Έτσι, χάρη στις προσπάθειες των συνεργατών από το ΕΚΠΑ, η Βερονίκη φυτρώνει πλέον και σε μια τέταρτη θέση στην Οίτη. Το γεγονός αυτό θα αποτελέσει σημαντικό λόγο για την εντακτική παρακολούθηση του συγκεκριμένου λιμνίου με σκοπό να διαπιστωθεί εάν η παρουσία της Βερονίκης θα γίνει μόνιμη τα επόμενα χρόνια.

Στο πλαίσιο της δράσης Ε.2 ολοκληρώθηκε η προετοιμασία των εκθεμάτων των δύο Κέντρων Περιβαλλοντικής Ενημέρωσης του έργου. Το αποτέλεσμα, το οποίο είναι συλλογική δουλειά όλων των μελών της ομάδας του έργου, είναι εντυπωσιακό. Ο εργολάβος θα τοποθετήσει τα εκθέματα την πρώτη εβδομάδα του Ιουλίου, οπότε και τα Κέντρα θα ανοίξουν για το κοινό.

Στο πλαίσιο της «Εκστρατείας περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης» (δράση Ε.1) πραγματοποιήθηκε, σε συνεργασία με τις Δευτεροβάθμιας Διευθύνσεις Εκπαίδευσης και το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Στυλίδας – Υπάτης, επίσκεψη μαθητών στο όρος Καλλίδρομο. Οι μαθητές του σχολείου Ειδικής Αγωγής από τη Λαμία συμμετείχαν στο ημερήσιο πρόγραμμα γνωριμίας με την χλωρίδα του Καλλίδρομου καθώς και σε βιωματικά παιχνίδια περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Την τελευταία εβδομάδα του Μαΐου η ομάδα του έργου έλαβε αλληπάλληλα τηλεφωνήματα σχετικά με την εμφάνιση αρκούδας στην περιοχή του Καλλίδρομου. Η ομάδα του ΑΡΚΤΟΥΡΟΥ επι-

σκέφτηκε την περιοχή και επιβεβαίωσε την παρουσία αρκούδας. Η αρκούδα προκάλεσε ζημιές σε αρκετά μελισσοκομεία της περιοχής. Τα στελέχη του ΑΡΚΤΟΥΡΟΥ ενημέρωσαν τους μελισσοκόμους σχετικά με την χρήση των ηλεκτροφόρων περιφράξεων ώστε να προστατεύσουν τα μελισσοκομεία τους από επιθέσεις αρκούδας. Η επιβεβαιωμένη παρουσία αρκούδας στην περιοχή είναι πολύ σημαντική αφού είναι η πρώτη αναφορά για το Καλλίδρομο.

Το Σάββατο 29 Απριλίου η Εταιρία μας οργάνωσε ημερήσια εκδρομή στο Καλλίδρομο. Τα μέλη που συμμετείχαν στην εκδρομή ξεναγήθηκαν στην χλωρίδα του βουνού από την Δρ. Ειρήνη Βαλλιανάτου, βιολόγο, συστηματικό βοτανικό-φυτοκοινωνιολόγο, και ενημερώθηκαν για τις δράσεις του έργου από τον Δρ. Γιώργο Λυριντζή, δασολόγο, συνεργάτη ερευνητή του Ελληνικού Γεωργικού Οργανισμού «Δήμητρα».

Χρίστος Γεωργιάδης

Veronica oetaea (φωτ. Άρης Βιδάλης)

Το έργο συγχρηματοδοτείται από το χρηματοδοτικό μέσο LIFE της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Ευχαριστούμε θερμά τη VODAFONE, υποστηρικτή του έργου LIFE11 NAT/GR/1014, «ForOpenForests».

LIFE14/GIE/GR/000026

Η υλοποίηση του έργου LIFE της Εταιρίας μας, με κωδικό LIFE14/GIE/GR/000026 και ακρωνύμιο LIFE Natura Themis, συνεχίζεται κανονικά και σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα.

Κατά το τελευταίο τρίμηνο ολοκληρώθηκε η εφαρμογή για έξυπνες συσκευές (smart phones) στο πλαίσιο της δράσης Β.3. Ο ανάδοχος ολοκλήρωσε την ιστοσελίδα διαχείρισης της εφαρμογής που είναι πλέον ενεργή. Ήδη έχουμε λάβει δύο πραγματικές καταγγελίες από την Κρήτη. Η εφαρμογή είναι μια καινοτόμος δράση του έργου, κάτι που αποδεικνύει το γεγονός ότι ήδη δεχτήκαμε ερωτήματα για πληροφορίες σχετικά με την κατασκευή και την λειτουργία της από διάφορους φορείς στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

Στο πλαίσιο της δράσης Β.6 ξεκίνησε η επεξεργασία των ερωτηματολογίων που απευθύνθηκαν σε διάφορες ομάδες για τη διερεύνηση του επιπέδου γνώσης τους για τα σχετικά θέματα. Η πρώτη ομάδα είναι δικαστές και εισαγγελείς, η δεύτερη δικηγόροι και

η τρίτη ανακριτικοί και δημόσιοι υπάλληλοι. Τα πρώτα αποτελέσματα επικαιροποιούνται συνεχώς καθώς συνεχίζεται για λίγο ακόμη η συλλογή ερωτηματολογίων. Τα αποτελέσματα επεξεργάζονται στελέχη της Εταιρίας μας και τα σχετικά συμπεράσματα θα ληφθούν υπόψη για την διαμόρφωση του περιεχομένου των τριών οδηγών που θα εκδοθούν στο πλαίσιο αυτής της δράσης.

Το έργο συμμετείχε με προφορική εισήγηση με τίτλο: «Περιβαλλοντικό Έγκλημα και Κοινωνία: Η περίπτωση της Κρήτης», στο 10ο Συνέδριο Περιβαλλοντικής Πολιτικής και Διαχείρισης «Πολιτική & Περιβάλλον» που διοργάνωσε το Τμήμα Περιβάλλοντος του Πανεπιστημίου Αιγαίου το Σάββατο 10 και την Κυριακή 11 Ιουνίου 2017 στη Μυτιλήνη. Κατά την παρουσίαση έγινε συνοπτική αναφορά στο έργο και τις δράσεις που έχουν μέχρι στιγμής υλοποιηθεί, και παρουσιάστηκαν τα αποτελέσματα της έρευνας βάσης που διεξήγαγε τον 1ο χρόνο υλοποίησης του έργου το Πανεπιστήμιο Κρήτης-Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης, προκειμένου να αποτιμηθεί η στάση και η συμπεριφορά συγκεκριμένων ομάδων του τοπικού πληθυσμού του νησιού σε σχέση με το περιβαλλοντικό έγκλημα και την περιβαλλοντική ευθύνη.

Την Παρασκευή, 30 Ιουνίου 2017, πραγματοποιήθηκε σε χώρο του Μουσείου Φυσικής Ιστορίας Κρήτης (ΜΦΙΚ), στο Ηράκλειο, η 4η Συνάντηση Εργασίας της Επιτροπής Συντονισμού του έργου, η οποία συνδυάστηκε με την 2η ετήσια επίσκεψη και έλεγχο της εκπροσώπου της Εξωτερικής Ομάδας Παρακολούθησης LIFE. Οι συντονιστές των εταιρών ενημέρωσαν τα μέλη της Επιτροπής

Συντονισμού και τη συνεργάτιδα της Εξωτερικής Ομάδας Παρακολούθησης για τη μέχρι σήμερα πορεία των δράσεων που υλοποιούνται από τις αρχές Οκτωβρίου 2015, όταν ξεκίνησε το έργο. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στις ήδη ολοκληρωμένες προπαρασκευαστικές δράσεις, ενώ συζητήθηκαν εκτενώς ο σχεδιασμός και το πλάνο υλοποίησης των δραστηριοτήτων του επόμενου εξαμήνου.

Ξεκίνησε ήδη η προετοιμασία διοργάνωσης του εθνικού συνεδρίου με τίτλο: «Περιβαλλοντική Ευθύνη, Πρόληψη και Αποκατάσταση: Προκλήσεις και Ευκαιρίες για την Προστασία της Βιοποικιλότητας στην Ελλάδα», το οποίο θα διεξαχθεί στο Ηράκλειο Κρήτης στις 8-10 Σεπτεμβρίου, 2017, στο πλαίσιο του έργου. Απευθύνεται σε εισαγγελείς, δικαστές, δικηγόρους, Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, αλλά και στελέχη-υπαλλήλους των αρμόδιων υπηρεσιών, που ευθέως εμπλέκονται σε θέματα περιβαλλοντικού εγκλήματος, περιβαλλοντικής ζημίας, αποκατάστασης κ.ά.

Η ιστοσελίδα του έργου (www.lifethemis.eu) συνεχώς ανανεώνεται με νέα και αποτελέσματα. Σας καλούμε να την επισκεφθείτε. Επίσης από τον Οκτώβριο 2016 το έργο έχει και παρουσία στο Facebook μέσω του οποίου μπορείτε να ενημερώνεστε σχετικά: www.facebook.com/lifethemis

Χρήστος Γεωργιάδης

Το έργο συγχρηματοδοτείται από το χρηματοδοτικό μέσο LIFE της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Γαλάζια Σημαία

Φέτος, χρονιά που έχει χαρακτηριστεί από το Διεθνή Οργανισμό Τουρισμού ως Διεθνές Έτος Αειφόρου Τουρισμού για την Ανάπτυξη, η «Γαλάζια Σημαία», το πλέον αναγνωρίσιμο οικολογικό σήμα ποιότητας για ακτές, μαρίνες και σκάφη αειφόρου τουρισμού, συμπληρώνει 30 χρόνια εφαρμογής στον κόσμο και στην Ελλάδα.

Σε μια τέτοια σημαντική για το Πρόγραμμα χρονιά, πραγματοποιήθηκε μια ιδιαίτερη εκδήλωση αναγγελίας των βραβευμένων με τη Γαλάζια Σημαία, ακτών και μαρινών, τη Δευτέρα 15 Μαΐου στη Γλυφάδα. Η εκδήλωση, που φιλοξενήθηκε από το Δήμο Γλυφάδας, πραγματοποιήθηκε σε δύο φάσεις.

Συγκεκριμένα, στην βραβευμένη, για πρώτη χρονιά, παραλία του Δήμου Γλυφάδας πραγμα-

τοποιήθηκε το πρωί, παρουσία του Δημάρχου κ. Γιώργου Παπανικολάου και του Προέδρου της ΕΕΠΦ, κ. Νίκου Πέτρου, εκδήλωση εκπαιδευτικού χαρακτήρα με την συμμετοχή περισσότερων από εκατό μαθητών και εκπαιδευτικών από τα σχολεία της περιοχής. Οι μαθητές, οι οποίοι μέσα από το παιχνίδι γνώρισαν το πρόγραμμα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και εναισθητοποίησης «Γαλάζια Σημαία», εκφράστηκαν δημιουργικά και εκπαιδεύτηκαν σε θέματα ασφαλούς χρήσης των ακτών. Επίσης παρακολούθησαν ναυαγοσωστική επίδειξη που διοργάνωσε η Πανελλήνια Σχολή Ναυαγοσωστικής. Στην εκδήλωση συμμετείχε με βιωματικά εργαστήρια

και ο ΑΡΧΕΛΩΝ.

Η επίσημη ανακοίνωση των βραβευμένων ακτών και μαρινών, έγινε το απόγευμα στο Γκολφ Γλυφάδας, παρουσία πλήθους εκπροσώπων της πολιτείας και κλαδικών φορέων του Τουρισμού. Την εκδήλωση άνοιξε, ο Πρόεδρος της ΕΕΠΦ και μέλος του ΔΣ του Ιδρύματος για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (Foundation for Environmental Education – FEE), κ. Ν. Πέτρου, δίνοντας τον λόγο στον οικοδεσπότη, Δήμαρχο Γλυφάδας, κ. Γ. Παπανικολάου. Ο κ. Δήμαρχος τόνισε τη μεγάλη σημασία της ημέρας για την πόλη της Γλυφάδας, καθώς είναι η πρώτη χρονιά που η ακτή της Γλυφάδας συμπεριλαμβάνεται στις

Το Πρόγραμμα απευθύνεται σε Δήμους και συνεργαζόμενους ιδιώτες φορείς που διαχειρίζονται οργανωμένες ακτές και μαρίνες σε 50 χώρες. Εθνικός χειριστής του Προγράμματος στην Ελλάδα είναι η ΕΕΠΦ. Για να απονεμηθεί η «Γαλάζια Σημαία», απαιτούνται καθαρή θάλασσα και ακτή, άρτια οργάνωση και καλές υπηρεσίες, ασφάλεια πλουσιμένων και επισκεπτών, περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση και προστασία της ακτής και του παράκτιου χώρου.

καλύτερες παραλίες του κόσμου. Μεταξύ άλλων τόνισε «Εργαστήκαμε σκληρά για να αναβαθμίσουμε το παραλιακό μας μέτωπο και να έχουμε πλέον σήμερα μια παραλία-κόσμημα για όλη την Αττική. Θέλουμε ελεύθερες, φιλόξενες παραλίες, με υποδομές για όλους, και για τα ΑΜΕΑ, με την πρόνοια να αναβαθμιζόμαστε κάθε χρόνο».

Την εκδήλωση τίμησαν με

την παρουσία του και απηύθυναν χαιρετισμούς: ο Αν. Υπουργός Περιβάλλοντος και Ενέργειας, κος Σωκράτης Φάμελλος, ο Αν. Υπουργός Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, κος Γιάννης Τσιρώνης, η Γενική Γραμματέας Τουρισμού, κα Ευρυδίκη Κουρνέτα, η κα Ελίζα Τσολάκου, εκπροσωπώντας τον Δήμαρχο Αθηναίων, ο Αντιπρόεδρος του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου

Ελλάδος, κος Αλέξανδρος Βασιλικός, ο Γενικός Γραμματέας του ΣΕΤΕ, κος Γεώργιος Βερνίκος, ο Πρόεδρος της Ένωσης Μαρινών Ελλάδας, κος Σταύρος Κατσικάδης, ο Τομεάρχης Τουρισμού της ΝΔ και Βουλευτής Δωδεκανήσου, κος Μάνος Κόνσολας, και ο καθηγητής τουριστικής ανάπτυξης και τ. Πρύτανης του Πανεπιστημίου Αιγαίου, κος Πάρις Τσάρτας.

Ο Αν. Υπουργός Περιβάλλοντος, κος Φάμελλος τόνισε ότι η Γαλάζια Σημαία είναι μια πετυχημένη απόδειξη της συνεργασίας του κοινωνικού και του εθελοντικού τομέα αλλά και του επιστημονικού χώρου, με τη Διοίκηση. Παράλληλα δήλωσε «Η αύξηση της θέσης της χώρας μας και η πρόοδος συνδυάζεται με την αύξηση του τουριστικού προϊόντος της χώρας μας και της

ανάπτυξης. Η Γαλάζια Σημαία είναι απόδειξη πως το Περιβάλλον δημιουργεί ανάπτυξη, και ταυτόχρονα πρόοδο, σε έναν τόπο».

Στη συνέχεια, ο Αν. Υπουργός Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, κος Τσιρώνης είπε χαρακτηριστικά: «Οι Γαλάζιες Σημαίες είναι ένα ισχυρότατο διαβατήριο για κάθε περιοχή της Ελλάδας, ιδίως για τους δυνητικούς επισκέπτες της χώρας

μας», ενώ έκλεισε τον χαιρετισμό του τονίζοντας ότι: «Κάθε χρόνος που περνάει, πρέπει να είμαστε όλοι στρατευμένοι και οι Γαλάζιες Σημαίες να αυξάνονται και να έχουν αυτή την εγγύηση, την πιστοποίηση, για να πάμε μπροστά».

«Το έργο της ΕΕΠΦ συμβάλει εμπράκτως και στην ενίσχυση της τουριστικής εικόνας της χώρας, αφού ο ετήσιος θεσμός

Η ομάδα της ΕΕΠΦ μαζί με το Δήμαρχο Γλυφάδας κo Γιώργο Παπανικολάου

Ο Αν. Υπουργός Περιβάλλοντος και Ενέργειας, κος Σωκράτης Φάμελλος

Ο Πρόεδρος της ΕΕΠΦ κος Νίκος Πέτρου

Ο Αν. Υπουργός Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, κος Γιάννης Τσιρώνης

Η Γενική Γραμματέας Τουρισμού, κα Ευρυδίκη Κουρνέτα

Η κα Ελίζα Τσολιάκου, εκπροσωπώντας τον Δήμαρχο Αθηναίων

Ο Αντιπρ. του Ξενοδοχειακού Επιμ/ρίου Ελλάδος, κος Αλέξανδρος Βασιλικός

της «Γαλάζιας Σημαίας» προσδί-
δει διεθνώς σφραγίδα ποιότητας
στις ελληνικές ακτές και μαρίνες
και απονέμεται με αυστηρότατες
προϋποθέσεις και περιβαλλοντι-
κά κριτήρια» δήλωσε η Γενική
Γραμματέας Τουρισμού, κα Ευρι-
δίκη Κουρνέτα, εκπροσωπώντας
την Υπουργό Τουρισμού κα Έλε-
να Κουντουρά. Παράλληλα τό-
νισε την σημασία του Πρωτοκό-
λου Συνεργασίας το οποίο έχει
υπογραφεί μεταξύ του Υπουρ-
γείου και της ΕΕΠΦ στο πλαίσιο
της στρατηγικής του Υπουργεί-
ου. Σύμφωνα με το Πρωτόκολλο
αυτό, το Πρόγραμμα Γαλάζια Ση-
μαία τέθηκε υπό την αιγίδα του
Υπουργείου Τουρισμού.

Στον χαιρετισμό του ο Αντι-
πρόεδρος του ΞΕΕ, κος Αλέξαν-
δρος Βασιλικός, επεσήμανε:
«Πέρα από την ποσοτική προ-
σέγγιση μιας διεθνώς αναγνω-
ρισμένης Γαλάζιας Σημαίας,
υπάρχει κάτι που σημειολογικά
πρέπει να επισημανθεί. Η ΕΕ-
ΠΦ συμβάλλει τα μέγιστα σε κά-
τι που πολλές φορές θεωρείται
αυτονόητο αλλά λείπει σε αυτή
τη χώρα, η δημιουργία συνεργει-
ών. Να συνεργάζεται ο ιδιωτικός
με τον ιδιωτικό τομέα, ο ιδιωτι-
κός με τον δημόσιο τομέα και
ενίστε ο δημόσιος μεταξύ του». Στο πρόσωπο του Προέδρου, κ.
Νίκου Πέτρου, αναγνώρισε ότι
υπάρχει ένας φορέας που, γνω-
ρίζοντας την πολιτική πραγματι-
κότητα της χώρας, αντιμετωπίζει
τις παθογένειες όλων. Κλείνω-

ντας τον χαιρετισμό του δήλω-
σε: «Πέρα από την ποσοτική ικα-
νοποίηση των αποτελεσμάτων
της Γαλάζιας Σημαίας για τη χώ-
ρα μας διεθνώς, πρέπει να στα-
θούμε δίπλα σας και να βοηθή-
σουμε την προσπάθεια αυτή. Το
ΞΕΕ θα είναι στο πλευρό σας,
όπως άλλωστε και Τοπικές Ενώ-
σεις Ξενοδόχων που έχουμε υπο-
γράψει σύμφωνο συνεργασίας,
για να συνεχιστεί το απαραίτη-
το έργο σας».

«Ο τουρισμός είναι η κινητή-
ρια δύναμη της οικονομίας», δή-
λωσε ο Γενικός Γραμματέας του
ΣΕΤΕ, κος Γιώργος Βερνίκος. «Εί-
ναι αναπόσπαστα συνδεδεμένος
με το περιβάλλον, τον πολιτισμό
και την τοπική παραγωγικότητα.
Αρκετές φορές η ανάπτυξη του
τουρισμού έρχεται σε σύγκρου-
ση με το περιβάλλον. Το αντίδο-
το σε αυτή τη σύγκρουση είναι
η περιβαλλοντική ευαισθητοποί-
ηση των πολιτών, της κάθε το-
πικής κοινωνίας μέσα από διε-
θνή οικολογικά προγράμματα,
όπως η Γαλάζια Σημαία. Τα κα-
θαρά νερά και οι καθαρές ακτές
αποτελούν τον καθρέφτη και τη
διαφήμιση της χώρας μας, δια-
σφαλίζοντας το μέλλον το δικό
μας, των παιδιών μας και της
χώρας μας».

Ο Πρόεδρος της Ένωσης Μα-
ρινών Ελλάδας, κος Σταύρος Κα-
τσικάδης, επεσήμανε ότι: «Το
Πρόγραμμα είναι αξιολογητής
για μια μαρίνα και την επιβρα-
βεύει όταν πληροί όλα τα κριτή-

Στο βήμα ο Δήμαρχος Γλυφάδας κος Γιώργος Παπανικολάου

ρια, άρα κάνει καλό στον φορέα διαχείρισης της μαρίνας και έτσι το βλέπουμε και εμείς ως Ένωση Μαρινών Ελλάδας και υποσχόμαστε να σας στηρίζουμε και να αυξήσουμε τα μέλη του χρόνου».

Η κα Ελίζα Τσολάκου, Senior Destination Manager της Εταιρείας Ανάπτυξης και Τουριστικής Προβολής Αθηνών, εκπροσωπώντας τον Δήμαρχο Αθηναίων σημείωσε ότι «η σημαντικότητα προγραμμάτων όπως η Γαλάζια Σημαία, αναδεικνύουν την προτεραιότητα στο Περιβάλλον και πρέπει να ενισχύονται και να υποστηρίζονται καθώς τέτοιες δράσεις πρέπει να αποτελούν στρατηγική στόχευση κάθε σύγχρονου προορισμού, που ενδιαφέρεται για την αειφόρο ανάπτυξη ενός τόπου».

Ο Τομεάρχης Τουρισμού της Νέας Δημοκρατίας και Βουλευτής Δωδεκανήσου, κος Μάνος Κόνσολας, εξήρε την καλλιέργεια της περιβαλλοντικής και τουριστικής συνείδησης που προωθεί η ΕΕΠΦ, μέσα από την υλοποίηση εκπαιδευτικών περιβαλλοντικών προγραμμάτων σε όλη την επικράτεια. Τόνισε την πολυετή εμπειρία της, που μπορεί να

Είχαμε την τιμή να φιλοξενησούμε στη Γλυφάδα μας τη φετινή εκδήλωση αναγγελίας των βραβευμένων με τη γαλάζια σημαία ακτών και μαρίνων για το 2017 - και η αγωνία μας ήταν διπλή: Πρώτον για την επιτυχία της εκδήλωσης και δεύτερον και κυριότερο για τη δική μας παραλία, που ήταν υποψήφια για Γαλάζια Σημαία!

Η βραδιά κύλησε κατά γενική ομολογία εξαιρετικά, χάρη και στη σπουδαία οργάνωση της Ελληνικής Εταιρίας Προστασίας της Φύσης. Το σημαντικότερο για εμάς ήταν ότι η παραλία της Γλυφάδας βραβεύτηκε φέτος –για πρώτη φορά– με Γαλάζια Σημαία. Το πλέον αναγνωρίσιμο παγκοσμίως οικολογικό σήμα ποιότητας για ακτές τοποθετήθηκε και επισήμως στην παραλία του Δήμου μας, που κατάφερε να ανταποκριθεί στις πλέον απαιτητικές προϋποθέσεις.

Πέρα από την ποιότητα των υδάτων, που αναγνωρίστηκε ως «εξαιρετική», δώσαμε έναν αγώνα δρόμου επί μήνες για να εκπληρώσου-

με και τα 33 αυστηρά κριτήρια: Καθαριότητα, οργάνωση, πληροφόρηση, ασφάλεια λουομένων, προσβασιμότητα σε ΑΜΕΑ, προστασία του φυσικού πλούτου της ακτής και του παράκτιου χώρου και πολλά ακόμα. Επί μήνες γινόταν εξονυχιστικός έλεγχος για την ποιότητα των νερών μας και για όλες τις απαραίτητες υποδομές που έπρεπε να έχει κάθε παραλία για να πάρει τη γαλάζια σημαία: Ναυαγοσώστες, περιβαλλοντικές δράσεις, κάδοι απορριμμάτων, σωστή σήμανση, χημικές τουαλέτες και μια σειρά ακόμα προϋποθέσεις.

Θέλω να συγχαρώ και πάλι όλους όσους εργάζονται καθημερινά επί δύο χρόνια, για να αναβαθμίσουμε όλοι μαζί το παραλιακό μας μέτωπο και να έχουμε σήμερα μια παραλία-κόσμημα για την Αττική, αλλά και για όλη την Ελλάδα. Στόχος είναι πλέον όλοι μαζί να προστατεύσουμε αυτή τη σπουδαία κατάκτηση για τη Γλυφάδα μας.

**Γιώργος Παπανικολάου,
Δήμαρχος Γλυφάδας**

Ο Γενικός Γραμματέας του ΣΕΤΕ, κος Γεώργιος Βερνίκος

Ο Πρόεδρος της Ένωσης Μαρινών Ελλάδας, κος Σταύρος Κατσικάδης

Ο Τομεάρχης Τουρισμού της ΝΔ και Βουλευτής Δωδεκανήσου, κος Μάνος Κόνσοφας

Ο ο καθηγητής τουρ. ανάπτυξης και τ. Πρύτ. του Παν. Αιγαίου, κος Πάρις Τσάρτας

Ο Γενικός Διευθυντής της HELMERA, κος Δημήτρης Μητσάτσος

αποτελέσει χρήσιμο οδηγό προς την Πολιτεία, καθώς και την κινητοποίηση εθελοντών και κοινωνικών ομάδων με στόχο την αποτελεσματικότερη διαχείριση του ανθρωπογενούς φυσικού και αστικού περιβάλλοντος προκειμένου να καταστεί βιώσιμη η αειφόρος ανάπτυξη.

Ο Καθηγητής Τουριστικής Ανάπτυξης στο Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο και τ. Πρύτανης του Πανεπιστημίου Αιγαίου, κος Πάρις Τσάρτας, δήλωσε: «Μπορούμε να πούμε με σαφήνεια ότι οι Γαλάζιες Σημαίες είναι ένα από τα ζητήματα που μπορεί να δημιουργήσει τουριστικούς προορισμούς. Μπορεί να συμβάλει στη λειτουργία τους καλά και μπορεί κυρίως να αλλάξει και τα ταμπού της αντιπαράθεσης ανάμεσα στο Περιβάλλον και την ανάπτυξη του τουρισμού». Συμπλήρωσε επίσης ότι: «Δραστηριότητες όπως η Γαλάζια Σημαία, είναι ακριβώς ότι χρειάζεται μια χώρα και σ' αυτό η Ελλάδα έχει σαφέστατα θετικά πρόσημα για να μπορεί να έχει μακροχρόνια τα θετικά αποτελέσματα των τελευταίων ετών».

Ο ειδικός σύμβουλος του Γενικού Γραμματέα του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού, κος Γιώργος Δρακόπουλος, δήλωσε «Οι προσπάθειες για την αειφορία και τη βιωσιμότητα του τουρισμού, θα πρέπει, με κάποιον τρόπο, να επικοινωνούνται στο ευρύτερο επιχειρηματικό και κοινωνικό περιβάλλον. Στην κατεύθυνση αυτή, τα διάφορα eco labels που διαχειρίζεται η Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης (Γαλάζια Σημαία, Green Key), προσφέρουν σημαντική βοήθεια».

Ο Γενικός Διευθυντής της HELMERA, κος Δημήτρης Μητσάτσος παρουσίασε τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν οι ίδιοι, ως πρώτοι χειριστές του Προγράμματος από το 1987, στην προσπάθεια να προσαρμοστούν τα κριτήρια του Προγράμματος,

στις πολύ διαφορετικές συνθήκες που επικρατούσαν τότε μεταξύ του Ευρωπαϊκού Βορρά και Νότου.

Οι εισηγήσεις ολοκληρώθηκαν από τον Πρόεδρο της ΕΕΠΦ και μέλος του ΔΣ του ΕΕΕ, που είναι ο Διεθνής Συντονιστής της «Γαλάζιας Σημαίας», ο οποίος αναφέρθηκε στο ότι φέτος το 25% των νέων βραβευμένων ακτών μεταξύ των 47 χωρών είναι ελληνικές και τόνισε ότι «αυτό δείχνει τη δυναμική της Εταιρίας μας, αλλά και τις δυνατότητες της χώρας μας. Διαχρονικός στόχος της ΕΕΠΦ είναι η αύξηση των Σημαιών και, γιατί όχι, η κατάκτηση της πρώτης θέσης παγκοσμίως, διατηρώντας παράλληλα την ποιότητα και αξιοπιστία του θεσμού».

Στην εκδήλωση παραβρέθηκαν επίσης, ο Κλαδάρχης Ναυτιλίας, κος Σταμάτιος Καλογεΐτων, Υποναύαρχος ΔΣ, η Πρόεδρος της Επιτροπής Περιβάλλοντος της Βουλής, κα Αικατερίνη Ιγγλέζη, εκπροσωπώντας τον Πρόεδρο της Βουλής, κος Νικόλαο Βούτση, καθώς επίσης και μέλη της Επιτροπής Περιβάλλοντος, ο Δήμαρχος Κέας, κος Γιάννης Ευαγγέλου, ο Δήμαρχος Σπάτων και Αρτέμιδος, κος Δημήτριος Μάρκου, ο Πρόεδρος της Ένωσης Πλοιοκτητών ελληνικών σκαφών τουρισμού, κος Αντώνης Στελιάτος, εκπρόσωποι της Ειδικής Γραμματείας Υδάτων του Υπουργείου Περιβάλλοντος, του Υπουργείου Εσωτερικών, του Υπουργείου Τουρισμού, εκπρόσωποι της ΚΕΔΕ, εκπρόσωποι της τοπικής αυτοδιοίκησης και φορέων τουριστικού κλάδου, εκπρόσωποι από τον ΑΡΧΕΛΩΝ, από την ΕΟΔ και από την ΠΑΣΧΝΑ, διαχειριστές του Προγράμματος καθώς επίσης και μέλη του ΔΣ και εθελοντές της ΕΕΠΦ.

Η εκδήλωση συνεχίστηκε με την κοπή της επετειακής τούρτας για τα 30α «γενέθλια» του Προγράμματος και ολοκληρώ-

θηκε με μαθητές οι οποίοι με πρωτότυπο τρόπο παρουσίασαν τις φετινές βραβεύσεις. Η εκδήλωση στέφθηκε με επιτυχία και ένα μεγάλο ευχαριστώ οφείλεται σε όλους τους εθελοντές που την πλαίσιωσαν.

Με 486 βραβευμένες ακτές και 12 μαρίνες, η Ελλάδα ανέκτησε την 2η θέση παγκοσμίως ανάμεσα σε 47 χώρες. Η Διεθνής Επιτροπή βράβευσε φέτος 3.574 ακτές, 662 μαρίνες και 50 σκάφη αιειφόρου τουρισμού σε όλο τον κόσμο. Η Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης έχει θέσει ψηλά τον πήχη, για συνεχή βελτίωση της ποιότητας των ακτών και μαρινών στη χώρα μας. Ευχόμαστε τα αποτελέσματα των φετινών επιθεωρήσεων να επιβεβαιώσουν το θεμιτό αποτέλεσμα, κάτι βεβαίως που θα επιτευχθεί με τη σωστή και διαρκή συνεργασία με τους διαχειριστές των ακτών και μαρινών.

Δαρεία-Νεφέλη Βουρδουμπά

Υπεύθυνη Συντονισμού

*Προγράμματος «Γαλάζια Σημαία»
(φωτογραφίες Άρης Βιδάλης)*

Η κυρία Αίλικη Βαβούρη

Εργαστήρια Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στην παραλία Γλυφάδας

Ένα «πολύβουο μελίτσι» μαθητών και μαθητριών από τα σχολεία του Δήμου Γλυφάδας ξεχύθηκε και γέμισε με τις χαρούμενες φωνές τους την βραβευμένη με Γαλάζια Σημαία – για πρώτη φορά– ακτή της πόλης τους.

Συγκεκριμένα μαθητές και μαθήτριες των σχολείων 1ου, 10ου, 16ου και του 10ου Νηπιαγωγείου Γλυφάδας πήραν μέρος, μαζί με τους δασκάλους τους, σε βιωματικά εργαστήρια που είχαν στόχο την ενημέρωσή τους για την σημασία και την αξία της Γαλάζιας Σημαίας. Έτσι παίζοντας πνευματικό έμαθαν τι χρειάζεται για να βραβευτεί μια ακτή, κατασκεύασαν καραβάκια, ζωγράψισαν ακτές και ελληνικά νησιά και έστειλαν μηνύματα για καθαρές ελληνικές ακτές. Παράλληλα, συμμετείχαν σε ένα επιδαπέδιο παιχνίδι που έφτιαξε ο ΑΡΧΕΛΩΝ και έμαθαν πολλά για τις θαλάσσιες χελώνες και την προστασία τους. Στη συνέ-

χεια παρακολούθησαν επίδειξη της Πανελληνίας Σχολής Ναυγοσωστικής (ΠΙΑΣΧΝΑ) και ενημερώθηκαν για τη σωστή συμπεριφορά τους στη θάλασσα και στο κολύμπι. Τα εργαστήρια οργανώθηκαν από τη γράφουσα με εμπυχωτές τους εθελοντές μας Έφη Κατσούλη, Μάνια Εξηναβελόνη, Θεοδώρα Πολυζωίδου, Δένα Χατζηβασιλείου, Ματούλα Συρίγου, Οδυσσέα Τσαντεκίδη, Γεωργία Κοτσιφάκη, Αμαλία Κάκκαβου και Χρήστο Σαΐτη. Το παρόν και την πολύτιμη βοήθειά τους έδωσαν η ακούραστη Αλίκη Βαβούρη και τα μέλη του ΔΣ Αλέξια Νικηφοράκη και Σταμάτης Σκαμπαρδώνης.

Η όμορφη αυτή εκδήλωση κατέληξε με την ανάρτηση της Γαλάζιας Σημαίας παρουσία του προέδρου της ΕΕΠΦ κ. Νίκου Πέτρου και του Δημάρχου Γλυφάδας κ. Γιώργου Παπανικολάου. Τα παιδιά πλημμύρισαν την ακτή με χαρούμενες φωνές κρατώντας μικρές Γαλάζιες Σημαίες.

Φευόντας πήραν μαζί τους ευχάριστες αναμνήσεις και υποσχέθηκαν πως θα φροντίζουν και θα μεταδώσουν το μήνυμα για καθαρές ακτές με σύμβολο την Γαλάζια Σημαία.

Σοφία Καινούργιου
μέλος του ΔΣ της ΕΕΠΦ.

Green Key

Το οικολογικό σήμα ποιότητας Green Key απευθύνεται σε τουριστικές επιχειρήσεις, μέρος των οποίων αποτελούν τα τουριστικά καταλύματα (ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια κλπ.) Η Booking.com είναι μια online εταιρεία κρατήσεων καταλυμάτων που δραστηριοποιείται σε όλο τον κόσμο μέσω της οποίας κάθε μέρα γίνονται περισσότερες από 1.200.000 κρατήσεις για διανυκτερεύσεις. Ο αριθμός των περιβαλλοντικά ευαισθητοποιημένων επισκεπτών αυξάνεται χρόνο με το χρόνο, για το λόγο αυτό η booking.com πραγματοποίησε έρευνα με θέμα «Sustainable Travel», ώστε να δει πως ο κόσμος αντιλαμβάνεται της έννοια του βιώσιμου τουρισμού, τα αποτελέσματα της οποίας παρουσιάζονται

στη συνέχεια.

Η έρευνα επιβεβαιώνει την αύξηση των επισκεπτών που επιθυμούν να απολαύσουν τις διακοπές τους στα πλαίσια του βιώσιμου τουρισμού.

Αναφέρει ότι ο αριθμός των επισκεπτών που αναζητούν ξενοδοχεία με οικολογικό σήμα ποιότητας έχει σχεδόν διπλασιαστεί σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια, παρόλα αυτά τα ξενοδοχεία θα πρέπει να κάνουν ακόμη περισσότερες δράσεις για να προωθήσουν τις πολιτικές τους στα πλαίσια του βιώσιμου τουρισμού.

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι:

- Το 65% των παγκόσμιων ταξιδιωτών εξέφρασαν την πρόθεσή τους να διανυκτερεύσουν σε οικολογικά καταλύματα
- Το 34% έχει ήδη επιλέξει να μείνει για μια ή περισσότερες χρονιές σε οικολογικό κατάλυμα κατά τη διάρκεια των διακοπών τους.
- Το 68% επιβεβαιώνει ότι είναι πιο πιθανό να επιλέξει ένα οικολογικό κατάλυμα και φιλικό προς το περιβάλλον.
- Το 36% θα επιλέξει ένα οικολογικό κατάλυμα, διότι παρέχει μια πιο «τοπική-παραδοσιακή εμπειρία» (π.χ. αγορά τοπικών προϊόντων και ενίσχυση τοπικού ανθρώπινου δυναμικού) συγχρόνως.
- Το 46% των ταξιδιωτών πα-

γκοσμίως έχει ήδη αποδεχθεί την έννοια του βιώσιμου τουρισμού.

■ Το 38% αντιλαμβάνεται την αγορά τοπικών προϊόντων και την υποστήριξη του τοπικού ανθρώπινου δυναμικού.

Εντυπωσιακό είναι το ολοένα και αυξανόμενο ενδιαφέρον των Κινέζων, των Βραζιλιάνων και των Ισπανών με ποσοστό ενδιαφέροντος άνω του 80%!

Ο κ. Perijñ Rijvers, Διευθύνων Σύμβουλος Marketing στο Booking.com, δήλωσε ότι: «Όπως το που θα μείνουμε στις διακοπές παίζει σημαντικό ρόλο στην απόλαυση του ταξιδιού μας, το ίδιο σημαντικό ρόλο παίζει να βοηθάμε και να κατευθύνουμε στην οργάνωση του ταξιδιού τους τους ανθρώπους που επιθυμούν να βιώσουν τον αειφόρο τουρισμό. Αυτό συμπεριλαμβάνει κυρίως: την κατανάλωση τοπικών καλλιεργούμενων τροφίμων, την αγορά από τοπικές βιοτεχνίες, την εξοικονόμηση νερού και ενέργειας, την ανακύκλωση και τη σύνδεση των επισκεπτών με την τοπική κοινότητα. Τέλος, τα καταλύματα που προσπαθούν να λειτουργούν εφαρμόζοντας βιώσιμες πρακτικές είναι ενθαρρυντικό να βλέπουν τους ταξιδιώτες πρόθυμους να γνωρίσουν και να υιοθετήσουν τις πρακτικές αυτές ως μέρος της καθημερινότητάς τους. Από τα εργαλεία αναζήτησης που χρησιμοποιεί η booking.com φαίνεται ότι η ζήτηση για τα οικολογικά καταλύματα είναι αυξανόμενη, δείχνοντας ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τον βιώσιμο τουρισμό.»

Παρουσίαση του προγράμματος καθώς και τον πλήρη κατάλογο των ξενοδοχειακών μονάδων που βραβεύονται με το σήμα οικολογικής ποιότητας Green Key θα βρείτε και στον ιστοχώρο του προγράμματος στη διεύθυνση <http://www.greenkey.gr>

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι επισκέπτες δηλώνουν πρόθυμοι να κάνουν κάποιες προσαρμογές στις πολυτελείς υπηρεσίες που ενδεχομένως να επιθυμούσαν προκειμένου να μείνουν σε ένα οικολογικό κατάλυμα.

Συγκεκριμένα:

- Το 94% να είναι διατεθειμένο να παραμείνει σε κατάλυμα με λαμπτήρες εξοικονόμησης ενέργειας.

- Το 89% είναι διατεθειμένο να μείνει σε κατάλυμα που το σύστημα κλιματισμού/θέρμανσης λειτουργεί μόνο όταν βρίσκονται στο δωμάτιο.

- Το 79% είναι ευχαριστημένοι με τη λιγότερο συχνή αντικατάσταση των ειδών προσωπικής υγιεινής.

- Το 75% είναι ευχαριστημένο όταν τα λινά και οι πετσέτες δεν αλλάζονται συχνά.

- Το 64% είναι διατεθειμένο να δεχτεί ένα υψηλότερο κόστος για τα τρόφιμα, όταν είναι τοπικά προϊόντα.

Ο όρος «βιώσιμα ταξίδια» διαφοροποιείται από το πώς το αντιλαμβάνεται ο καθένας. Η έρευνα δείχνει ότι πάνω από το ήμισυ (56%) θεωρούν ότι με το να διαμένουν σε φιλικά προς το περιβάλλον καταλύματα συμβάλουν στην έννοια του βιώσιμου τουρισμού.

Οι λόγοι για την επιλογή οικολογικού καταλύματος περιλαμβάνουν:

- τη μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, για το 52%,

- την παροχή μιας πιο τοπικής εμπειρίας, για το 36%,

- την καλύτερη αντιμετώπιση της τοπικής κοινότητας, για το 31%,

- την παροχή περισσότερων τοπικών/βιολογικών τροφίμων για το 30%.

Σύμφωνα με τους ταξιδιώτες οι 5 πιο σημαντικές πράσινες/φιλικές περιβαλλοντικές πρακτικές κατά τη διαμονή τους σε ένα κατάλυμα είναι οι εξής:

- Χρήση ηλιακής ενέργειας

(για το 67%)

- Βιώσιμο σύστημα ύδρευσης (για το 43%)

- Ντους/τουαλέτες με χαμηλή ροή (για το 36%)

- Οργανικά προϊόντα ως επιλογές φαγητού στα εστιατόρια (για το 31%)

- Καλάθια ανακύκλωσης στο δωμάτιο (για το 29%)

Μέρος των κριτηρίων του διεθνούς προγράμματος Green Key αποτελούν τα παρακάτω, τα οποία είναι και τα κύρια κριτήρια της έρευνας που πραγματοποιήθηκε:

- Η διαχείριση νερού (επαναχρησιμοποίηση πετσετών, τα ντους και οι τουαλέτες να έχουν χαμηλή ροή 9 λίτρα/λεπτό και 6 λίτρα/χρήση αντίστοιχα, η χρήση των πλυντηρίων να γίνεται ακολούθοντας τις οδηγίες κλπ.).

- Η διαχείριση των απορριμμάτων (διαχωρισμός των απορριμμάτων κατ ελάχιστο στις 3 κατηγορίες, επικίνδυνα στερεά και υγρά απορρίμματα συλλέγονται σε ασφαλή σημεία, σημεία συλλογής απορριμμάτων άμεσα διαθέσιμα σε προσωπικό και επισκέπτες).

- Η διαχείριση ενέργειας (τα-

κτικοί έλεγχοι, χρήση λαμπτήρων εξοικονόμησης ενέργειας, χρήση μαγνητικών καρτών μέσω των οποίων απενεργοποιούνται οι ηλεκτρικές συσκευές όταν ο επισκέπτης φεύγει από το δωμάτιο κ.λπ.).

- Η χρήση τροφίμων που να είναι οργανικά, πιστοποιημένα με οικολογικό σήμα, παραγόμενα τοπικά ή πιστοποιημένα για παραγωγή με κανόνες δίκαιου εμπορίου.

Το Green Key είναι το πλέον αναγνωρισμένο οικολογικό σήμα ποιότητας παγκοσμίως με περισσότερες από 2.600 βραβευμένες επιχειρήσεις, μέσω των οποίων επιβεβαιώνεται το κύρος και η αξιοπιστία του προγράμματος.

Η παραπάνω έρευνα αποτελεί επιβράβευση για εμάς αφού βλέπουμε τους ταξιδιώτες να αναζητούν και να αποδέχονται ολοένα και περισσότερο τα οικολογικά τουριστικά καταλύματα και την έννοια του βιώσιμου τουρισμού.

Νατάσσα Αντωνοπούλου

Υπεύθυνη Συντονισμού

του Προγράμματος

Ματούλα Συρίγου

Γραμματεία του Προγράμματος

Φύση χωρίς Σκουπίδια

«Άλλοι πετούν, άλλοι πεινούν»

Τα «σκουπίδια» γράφουν ιστορία. Πανελλήνιος Διαγωνισμός συγγραφής περιβαλλοντικής ιστορίας

Στο πλαίσιο του Εθνικού Θεματικού Δικτύου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης «Φύση χωρίς Σκουπίδια», η ΕΕΠΦ, σε συνεργασία με τη Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Δυτικής Αττικής, διοργάνωσαν ένα Πανελλήνιο Διαγωνισμό «Συγγραφής περιβαλλοντικής ιστορίας».

Δικαίωμα συμμετοχής είχαν μαθητές-μαθήτριες ή ομάδα μαθητών από Δύκεια, Γυμνάσια, Δημοτικά Σχολεία αλλά και Νηπιαγωγεία.

Η ιστορία έπρεπε να γραφεί από μαθητή/μαθήτρια ή μαθητική ομάδα με συντονιστή/τρια εκπαιδευτικό. Για την τεκμηρίωση της συμμετοχής των μα-

θητών στοιχεία αναγκαία ήταν: ονοματεπώνυμο/α συγγραφέα/συγγραφέων, σχολείο, τάξη, ονοματεπώνυμο συντονιστή/τριας εκπαιδευτικού. Έπρεπε απαραίτητα να έχει ήρωα (ή ήρωες) ένα «σκουπίδι», το οποίο θα μπορούσε να είναι ακόμα και ένα κομμάτι παλιού αντικειμένου, υλικά που ανακυκλώνονται ή επαναχρησιμοποιούνται. Να προσεγγίζει θετικά και με μηνύματα ελπίδας και αισιοδοξίας το περιβάλλον, τους φυσικούς πόρους και τις ανθρώπινες αξίες. Ο αριθμός λέξεων για την Πρωτοσχολική-Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση ήταν 250- λέξεις, για την Δευτεροβάθμια 500-1.500 λέξεις.

Βασικά κριτήρια αξιολόγησης των ιστοριών:

- Η αφηγηματική υπερδομή (χωροχρονικό πλαίσιο, ήρωες, αρχική κατάσταση, πρόβλημα, δράση των ηρώων, εμπόδια στη λύση, αποτέλεσμα προσπαθειών, κορύφωση της δράσης, λύση προβλήματος, η επόμενη ημέρα)
  - Η φαντασία, η δημιουργικότητα και η πρωτοτυπία
  - Η ζωντάνια του λόγου - το πλούσιο λεξιλόγιο
  - Η σύνδεση με ανθρώπινες αξίες και το περιβάλλον
  - Η αισιόδοξη λύση, τα μηνύματα ελπίδας
  - Η παρότρυνση σε δράση
- Ο Διαγωνισμός έληξε στις 15

Ιουνίου 2017.

Υποβλήθηκαν περισσότερες από 200 ιστορίες. Από αυτές, εκατόν τριάντα, οι οποίες πληρούσαν τα βασικά κριτήρια και η συμμετοχή των μαθητών ήταν τεκμηριωμένη, προωθήθηκαν προς κρίση. Επιλέχθηκαν τριάντα οκτώ ιστορίες είτε για τη συνολική παρουσίασή τους, είτε επειδή διακρίθηκαν σε μια ή περισσότερες κατηγορίες από τις παρακάτω: πρωτοτυπία, φαντασία, δημιουργικότητα, ζωντάνια του λόγου -πλούσιο λεξιλόγιο- λογοτεχνική έκφραση, σύνδεση με τις ανθρώπινες αξίες και το περιβάλλον, προαγωγή αξιών, αισιόδοξη λύση-μηνύματα ελπίδας, παρότρυνση σε δράση.

Οι ιστορίες, με αναφορά επίσης των ονομάτων των μαθητών, των υπεύθυνων εκπαιδευτικών, του σχολείου καθώς και της σχολικής τάξης των μαθητών, θα αναρτηθούν στην ιστοσελίδα της ΕΕΠΦ, τον Σεπτέμβριο. Θα αποτελέσουν το υλικό ενός ηλεκτρονικού βιβλίου, τα «σκουπίδια» γράφουν ιστορία.

Στόχος μας είναι να προβληματίσουν και να ευαισθητοποιήσουν τους σημερινούς μαθητές-αυριανούς ενεργούς πολίτες για τα περιβαλλοντικά προβλήματα και να τους ενεργοποιήσουν σε αναζήτηση βιώσιμων λύσεων. Παράλληλα, οι ιστορίες να αποτελέσουν κίνητρο για δημιουργική έκφραση, ζωγραφική, θεατρική παράσταση.

Για τη διοργάνωση του Διαγωνισμού και την αξιολόγηση των ιστοριών, συνεργάστηκαν η γράφουσα και οι: Τσίγκου Αλεξάνδρα, Παπαζήση Χριστίνα, Σιόλα Παναγιώτα, Μουντάκη Αργυρώ, Ηλία Ελένη και Παπαδοπούλου Διονυσία.

Μαρία Ρουσομουστακίη

Χορηγός του Δικτύου «Φύση χωρίς Σκουπίδια» είναι η **ALPHA BANK**, την οποία ευχαριστούμε θερμά.

Ετήσια Συνάντηση των Εθνικών Χειριστών του Δικτύου

Στις 24, 25 και 26 Απριλίου πραγματοποιήθηκε στο Άμστερνταμ της Ολλανδίας, η ετήσια συνάντηση των Εθνικών Χειριστών (National Operator's Meeting) του διεθνούς δικτύου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης «Μαθαίνω για τα Δάση». Στη συνάντηση όπου συμμετείχαν 23 εκπρόσωποι από 17 χώρες. Η ΕΕ-ΠΦ εκπροσωπήθηκε από τις γράφουσες.

Στις 24 Απριλίου, πρώτη μέρα της συνάντησης εργασίας, πραγματοποιήθηκε η έναρξη της και η παρουσίαση των συμμετεχόντων Εθνικών Χειριστών. Ο κ. Νίκος Πέτρου, μέλος του Δ.Σ. του FEE και θεματικός υπεύθυνος για το Δίκτυο, καλωσόρισε τους συμμετέχοντες εθνικούς χειριστές και κάλεσε την Petra Schut, συντονίστρια του «Μαθαίνω για τα Δάση» του Instituut Voor Natuureducatie en duurzzaamheid (Ολλανδικός εθνικός χειριστής) στο βήμα. Η Petra Schut, έκανε μια αναφορά στον τρόπο λειτουργίας του INV. Συγκεκριμένα ανέφερε ότι τα προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης διακλαδίζονται σε τέσσερις θεματικές:

- Παιδί και Φύση («Μαθαίνω για τα Δάση», «Οικολογικά Σχολεία» κ.ά.)
- Υγεία και Φύση
- Γειτονιά και Φύση
- Βιώσιμη Αναψυχή («Green Key», «Blue Flag»)

Στο πλαίσιο των προγραμμά-

ΜΑΘΑΙΝΩ ΓΙΑ ΤΑ ΔΑΣΗ

των της «Βιώσιμης Αναψυχής» γίνεται εκπαίδευση προσωπικού στον τουριστικό τομέα με στόχο την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση.

Για κάθε θεματική υπάρχουν ένα ή περισσότερα προγράμματα, το συντονισμό των οποίων αναλαμβάνει το εκάστοτε γραφείο του Ινστιτούτου (4 γραφεία). Τελειώνοντας η κ. Petra Schut ανακοίνωσε με υπερηφάνεια τη δημιουργία του πρώτου Tiny Forest στην Ευρώπη.

Στη συνέχεια ο κ. Barry McGonigal, Διεθνής Συντονιστής του Δικτύου, ανέφερε τους κεντρικούς άξονες της συνάντησης: Αναφορά και ενσωμάτωση των 17 Βιώσιμων Στόχων στο πρόγραμμα «Μαθαίνω για τα Δάση», η περίπτωση του Μικρού Δάσους (Tiny Forest) στην περιοχή Zaandam της Ολλανδίας, και ανταλλαγή ιδεών, προβληματισμών και καλών πρακτικών επί του προγράμματος. Τόνισε ιδιαίτερα ότι η δομή και το περιεχόμενο της φετινής συνάντησης διαμορφώθηκε από τις προτάσεις και αξιολογήσεις των περσινών συμμετεχόντων.

Στις 25 Απριλίου, μετά την ξενάγηση στα γραφεία της INV, ο κ. Νίκος Πέτρου έκανε την έναρξη της πρωινής συνεδρίας. Ξεκινώντας ο κ. Barry McGonigal καλωσόρισε τις Ηνωμένες Πολιτείες, και τη Βόρεια Ιρλανδία, τις δύο νέες χώρες που εντάχθηκαν στο πρόγραμμα, καθώς και τις εκπροσώπους της Μογγολίας που παρακολούθησαν τη συνάντηση καθώς ενδιαφέρονται να ξεκινήσουν το «Μαθαίνω για τα Δάση». Τόνισε την αναγκαιότη-

τα συνεχούς βελτίωσης της επικοινωνίας μεταξύ των εθνικών χειριστών όπως και την αύξηση της απήχησης του προγράμματος μέσα από την προώθηση του στα μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης (Facebook, Twitter κ.ά.). Επιπρόσθετα κάλεσε τους Εθνικούς Χειριστές να μοιραστούν καλές πρακτικές εφαρμογής του προγράμματος της εκάστοτε χώρας, ιδέες και προτάσεις στη διεθνή πλατφόρμα επικοινωνίας του rodio.com. Ενημέρωσε για τα σχετικά έγγραφα που επικαιροποιήθηκαν στο rodio και για τη σύνδεση του προγράμματος με τους 17 στόχους για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη. Ζήτησε από τους Εθνικούς Χειριστές να παραδώσουν την ετήσια αναφορά του προγράμματος ως τις 10 Δεκέμβρη κάθε έτους. Αναφέρθηκε με κολακευτικά σχόλια στο Θερινό Σχολείο στη Σκιάθο ως μια εξαιρετική δράση που πραγματοποιήθηκε στη χώρα μας το προηγούμενο καλοκαίρι.

Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε

Το «Μαθαίνω για τα Δάση» είναι ένα Διεθνές Δίκτυο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης που έχει στόχο να ενθαρρύνει σχολεία και εκπαιδευτικούς, ώστε να συμπεριλάβουν τα δάση στις εκπαιδευτικές τους δραστηριότητες, να τα πλησιάσουν οι μαθητές και να μάθουν από αυτά. Χορηγός του Δικτύου είναι το **ΙΔΡΥΜΑ ΛΕΒΕΝΤΗ**, το οποίο και ευχαριστούμε θερμά για την υποστήριξή του.

στην επανέναρχη του Global Forest Fund και στην ενδυνάμωση του προγράμματος μέσω των χορηγιών, της συνεχούς ανάπτυξης του προγράμματος, την ανάγκη προώθησης της αναγνωρισιμότητας του προγράμματος μέσα από πρόσωπα επιρροής. Υπενθύμισε την αναγκαιότητα των Global Action Days που θα πραγματοποιηθούν το Νοέμβριο στο πλαίσιο των διεθνών εκπαιδευτικών προγραμμάτων (LEAF, YRE, ECO-SCHOOLS). Τέθηκε η πρόταση να καθιερωθεί μια μέρα για τη δημοσιοποίηση του έργου όλων διεθνών προγραμμάτων (συμπεριλαμβανομένων των Green Key και Blue Flag). Ο κ. Daniel Schaffer, Διευθυντής του FEE, αναφέρθηκε στις αλλαγές εντός του FEE και στο άνοιγμα που αυτό πραγματοποιήσει το τελευταίο έτος.

Στη συνέχεια το λόγο πήρε ο κ. Hugo G. Von Meijenfeldt,

στέλεχος του Υπουργείου Εξωτερικών της Ολλανδίας, που έκανε λόγο για την αναγκαιότητα εναρμόνισης του προγράμματος με τους 17 στόχους για τη βιώσιμη ανάπτυξη που αποτελούν τον κοινό στόχο και τη δέσμευση για την υλοποίηση τους από τις χώρες των Ηνωμένων Εθνών μέχρι το 2030. Ανέφερε ότι η κάθε χώρα οφείλει να επιλέξει μια σωστή προσέγγιση των στόχων ανάλογα με τα επικρατούντα δεδομένα. Μετά την αναλυτική παρουσίαση των 17 στόχων παρουσίασε μια εφαρμογή για κινητά τηλέφωνα με περιεχόμενο τους στόχους προς ενημέρωση και διάδραση των χρηστών. Πρότεινε τη χρήση τεχνολογικών εφαρμογών ως μέσο που απευθύνεται στους νέους. Τέλος ανέφερε ότι χωρίς την ενσωμάτωση των 17 στόχων στα εκπαιδευτικά προγράμματα δεν έχουμε ποιοτική και ολιστική προσέγγιση των περιβαλλο-

ντικών προβλημάτων.

Ακολούθησε δραστηριότητα σε ομάδες εργασίας σχετική με τους 17 στόχους της Βιώσιμης Ανάπτυξης. Συγκεκριμένα κάθε μία από τις πέντε ομάδες ανέλαβε να συζητήσει διεξοδικά τον στόχο που της έτυχε και να τον αποτυπώσει σε μία φωτογραφία από τον Βοτανικό Κήπο (Hortus Botanicus) όπου έλαβε χώρα η ανωτέρω δραστηριότητα.

Ακολούθησε επίσκεψη στην περιοχή Zaandam λίγο έξω από το Άμστερνταμ, όπου ήρθαμε σε επαφή με το έργο “Μικρό Δάσος” (Tiny Forest). Με ξεναγούς τους Ολλανδούς οικοδεσπότες ενημερωθήκαμε για τη δημιουργία, τη φιλοσοφία και τη χρήση του Tiny Forest. Το έργο υλοποιείται με πρωτοβουλία του IVN σε συνεργασία με τοπικούς φορείς, δήμους, σχολεία, εθελοντές και ειδικούς επιστήμονες. Η συνεχής αύξηση του πληθυσμού των πόλεων κάθε χρόνο έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση του ποσοστού πρασίνου ανά κάτοικο. Ο τοπικός εθνικός χειριστής έχοντας αυτό ως δεδομένο, καθώς και την ανάγκη ύπαρξης μικρών-πρότυπων δασών στις αστικές περιοχές τα οποία θα επισκέπτονται οι πολίτες και οι μαθητές για περιβαλλοντική εκπαίδευση, προχώρησε στις απαραίτητες ενέργειες συνεργαζόμενος με την τοπική κοινωνία. Στην πιλοτική εφαρμογή φυτεύτηκαν, από μαθητές σχολείων που συμμετέχουν στο πρόγραμμα, 600 δένδρα σε μόλις 200 μ², με συγκεκριμένες προδιαγραφές (πυκνότητα, είδη, κ.λπ.) ώστε να εξελιχθούν σε ένα μικροσκοπικό, αλλά τυπικό, δάσος. Η μέρα έκλεισε με την επίσκεψη στο Δημαρχείο του Zaandam, όπου παρακολούθησαμε ένα εντυπωσιακό video το οποίο έδειξε βήμα-βήμα την πορεία της δημιουργίας του Tiny Forest. Το κλείσιμο της ημέρας έγινε με μια ανταλλαγή απόψεων, ιδεών και καλών πρακτικών

μεταξύ των εθνικών χειριστών των συμμετεχόντων χωρών μέσα από ένα παιχνίδι.

Στις 26 Απριλίου, τελευταία ημέρα του ΝΟΜ, έλαβαν χώρα τρία παράλληλα θεματικά εργαστήρια. Ως εκπρόσωποι της ΕΕ-ΠΦ παρακολούθησαμε το εργαστήριο με θέμα «Ο κύκλος του Δάσους: βήμα προς βήμα οι καλύτερες πρακτικές». Ο κ. Barry McGonigal ανέφερε τα στάδια υλοποίησης του προγράμματος: σύσταση επιτροπής για τα δάση, έρευνα, σχέδιο δράσης, έλεγχος και αναφορά προόδου, ενημέρωση και εμπλοκή, δημιουργία δασικού κώδικα. Αργότερα ακολούθησαν τοποθετήσεις των Εθνικών Χειριστών επί του προγράμματος. Η Φινλανδία ανέφερε ότι το πρόγραμμα έχει επηρεάσει τη διαμόρφωση του εθνικού αναλυτικού προγράμματος της χώρας της. Επιπλέον ανέφερε τη συστημική προσέγγιση του δάσους, καθώς και την ανάγκη βιωματικής εκπαίδευσης εστιασμένη στους στόχους στάσεων και στην ψυχοσυναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών μέσα και γύρω από το δάσος. Οι ΗΠΑ ανέφεραν τη βάση δεδομένων που έχουν δημιουργήσει για τα δέντρα όπου οι χρήστες-μαθητές έχουν πρόσβαση σε πληροφορίες για το κάθε δέντρο της περιοχής τους. Η Λετονία μίλησε για την μακράς διάρκειας επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στο πρόγραμμα. Η Ιρλανδία ανέφερε την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών με έμφαση στην εκπαίδευση στο ύπαιθρο, και παρουσίασε τις αναφορές των εκπαιδευτικών για το πώς θα την εφαρμόσουν στο σχολείο. Ο κ. McGonigal τόνισε ιδιαίτερα πως ο κύριος στόχος του προγράμματος «Μαθαίνω για τα Δάση» είναι να συνδέσει τους μαθητές και τις μαθήτριες με το δάσος. Στη συνέχεια ανέφερε το παράδειγμα του Θερινού Σχολείου στη Σκιάθο καθώς και το σακίδιο του δικτύου με υλικά έρευνας για το πεδίο εργασίας στο δά-

σος, το οποίο αποτελεί έμπνευση και πρωτοτυπία της ελληνικής Συντονιστικής Επιτροπής. Παίρνοντας την σκυτάλη από την αναφορά του, παρουσιάσαμε τη φιλοσοφία, τους στόχους, το περιεχόμενο του σακιδίου και τις δραστηριότητες που πραγματοποιούνται με τα διάφορα όργανα που περιέχει. Τονίστηκε πως δίνεται ως βραβείο στα σχολεία που συμμετέχουν με επιτυχία στο πρόγραμμα μετά από αξιολόγηση των εργασιών τους από τη Συντονιστική Επιτροπή. Στο τέλος μοιράσαμε φωτοτυπίες με το περιεχόμενο του σακιδίου. Η ελληνική παρουσίαση εντυπωσίασε και όλοι έδειξαν μεγάλο ενδιαφέρον.

Στα παράλληλα εργαστήρια ο κ. Πέτρου παρουσίασε το Global Forest Fund και τις προοπτικές ανάπτυξής του όπως πραγματοποιούνται από το FEE, και ο κ. Daniel Schaffer αναφέρθηκε στην αξιολόγηση του προγράμματος και στην αναγκαιότητα έρευνας μέτρησης μακροχρόνιων αποτελεσμάτων.

Μετά την ολοκλήρωση των εργαστηρίων πραγματοποιήθηκε μια συνολική αποτίμηση και ενημέρωση όλων για τα υπόλοιπα εργαστήρια. Τονίστηκε ότι είναι απαραίτητο οι Εθνικοί

Χειριστές που υλοποιούν τα εκπαιδευτικά προγράμματα να είναι σε θέση να παρουσιάσουν ερευνητικά δεδομένα σχετικά με την αλλαγή στάσεων, συμπεριφορών και γνώσης για το περιβάλλον όσον έχουν συμμετάσχει σε προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης (εκπαιδευτικοί και μαθητές).

Στη συνέχεια, περπατώντας στους δρόμους της πόλης βρεθήκαμε στο Plantage Middenlaan, όπου Ολλανδός μηχανικός αστικού πρασίνου παρουσίασε την αναγκαιότητα ύπαρξης δέντρων στην πόλη, το ρόλο που αυτά διαδραματίζουν στην αστική δόμηση ενισχύοντας την ενεργειακή εξοικονόμηση αλλά και τη χρήση νέων υλικών στην κηποτεχνία και το αστικό πράσινο με δυνατότητα αποθήκευσης βρόχινου νερού για κάθε χρήση. Μετά το τέλος της παρουσίασης ακολούθησε ένας εντυπωσιακός περίπατος με ξενάγηση μέσα στην πόλη του Άμστερνταμ για να γνωρίσουμε τα ιστορικά δέντρα του Άμστερνταμ.

Σοφία Καινούριου

Αντιπρόεδρος της Συν/κής Επιτρ.

του Διεθνούς Δικτύου

Θεοδώρα Πολυζωίδου

Υπεύθυνη Συντονισμού

Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων

ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

Litter Less Campaign 2016-2017: Η διαχείριση των απορριμμάτων είναι υπόθεση όλων

Το Ίδρυμα για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (FEE), Διεθνής Συντονιστής του Δικτύου «Οικολογικά Σχολεία», χειριστής του οποίου στην Ελλάδα είναι η ΕΕΠΦ, σε συνεργασία με το Κοινωνικό Ίδρυμα της Εταιρίας Wrigley συνέχισε για έκτη σχολική χρονιά (2016-2017) την εκστρατεία «Litter Less».

Συνολικά από το 2011 έως το 2016 έχουν πάρει μέρος στην εκστρατεία 113 σχολεία στην Ελλάδα.

Η εκστρατεία «Litter Less», διοργανώνεται σε περισσότερες από 30 χώρες. Στόχοι της είναι να ευαισθητοποιήσει και να εκπαιδεύσει τους μαθητές σε θέματα διαχείρισης απορριμμάτων

και να τους ενθαρρύνει να κάνουν θετικές επιλογές.

Τη φετινή χρονιά, τα σχολεία που πήραν μέρος εντυπωσιάσαν με τις ιδέες και τις δημιουργίες τους. Η δράση απέφερε καρπούς καθώς το σύνολο των σχολείων κατάφερε να συγκροτήσει Περιβαλλοντική Επιτροπή και να προβεί σε δράσεις. Αξιοπρόσεκτο είναι το γεγονός ότι οι μαθητές σε συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς επιδίωξαν τη συμμετοχή του προσωπικού καθαριότητας και εστίασης των σχολείων και την εμπλοκή της τοπικής αυτοδιοίκησης, πραγματοποιώντας ένα ουσιαστικό άνοιγμα σε όλους τους σχετιζόμενους με το ζήτημα των απορριμμάτων φορείς. Τα σχολεία δραστηριοποιήθηκαν με μηνύματα υπέρ της μείωσης των απορριμμάτων, οι οποίες διαχύθηκαν τόσο στα μέσα

κοινωνικής δικτύωσης όσο και στις γειτονιές. Πραγματοποιήθηκαν καθαρισμοί σχολικών αυλών ενώ σε κάποιες περιπτώσεις τα σχολεία καθάρισαν ολόκληρες γειτονιές και ακτές.

Το Δημοτικό σχολείο του Αδάμαντα της Μήλου εντυπωσιάσε με την πρωτοτυπία των δράσεων του καθώς εκπαιδευτικοί και μαθητές κατασκεύασαν «έπιπλα» για υπαίθρια τάξη στη σχολική αυλή από ξύλινες παλέτες. Παράλληλα έφτιαξαν και μια ξύλινη βιβλιοθήκη, την οποία τοποθέτησαν στην αίθουσα αναμονής επιβατών στο λιμάνι της Μήλου.

Το 24ο Δημοτικό σχολείο Καβάλας δημιούργησε διαδικτυακό παραμύθι στα αγγλικά για το ζήτημα των απορριμμάτων. Το 1ο Δημοτικό σχολείο Μυκόνου κατασκεύασε φωλιές πουλιών. Το ιδιωτικό σχολείο «Σύγχρονη Παιδεία», της Μυκόνου κατασκεύασε παιχνίδια από ανακυκλώσιμα υλικά. Το 2ο Δημοτικό σχολείο Ωριακοκάστρου προέβη σε καθαρισμό του γειτονικού πάρκου. Το Δημοτικό σχολείο Ν. Λαμψακού Ευβοίας τύπωσε πάνινες τσάντες για τους μαθητές και τις μαθήτριες, ενάντια στην υπερβολική χρήση της πλαστικής σακούλας. Το Δημοτικό Σχολείο Ν. Παλατιών και Σκάλας Ωροπού ενη-

Τα «Οικολογικά Σχολεία» είναι ένα Δίκτυο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στο οποίο συμμετέχουν σχολεία όλων των βαθμίδων από όλη την Ελλάδα με στόχο την εξοικείωση των μαθητών και μαθητριών, αυριανών πολιτών, με περιβαλλοντικά προβλήματα και τη διαμόρφωση θετικής στάσης για την αντιμετώπισή τους. Είναι μάλιστα το μεγαλύτερο Δίκτυο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και αριθμεί περισσότερες από 50 χώρες, 5.000 τοπικά διαμερίσματα, 35.000 σχολεία (από τα οποία περισσότερα από 10.000 είναι βραβευμένα), 600.000 εκπαιδευτικούς και περισσότερους από 10.000.000 μαθητές ανά τον κόσμο. Ευχαριστούμε θερμά το John S. Fafalios Foundation, υποστηρικτή του δικτύου.

μέρωνε τους μαθητές και μαθήτριες της τάξης που είχαν τη μεγαλύτερη εβδομαδιαία κατανάλωση χαρτιού ώστε να προσπαθήσουν να περιορίσουν τη χρήση του. Το 2ο Πειραματικό Ρόδου οργάνωσε μαθητική ημερίδα με θέμα: «Αειφορικός Προσανατολισμός και Δίκτυα-Δράσεις-Εκστρατείες».

Άλλη μια χρονιά υλοποίησης της δράσης Litter Less έφτασε στο τέλος και οι πρωταγωνιστές της –μαθητές και εκπαιδευτικοί– κατόρθωσαν να συνεργαστούν, να ενημερώσουν, να δράσουν, να μεταφέρουν το μήνυμά της μείωσης των απορριμμάτων, την αγάπη και το νοιάξιμο για το σχολείο, τη γειτονιά, το χωριό ή την πόλη τους. Συχαίρουμε τους μαθητές και εκπαιδευτικούς όλων των σχολείων που συμμετείχαν στη δράση για την ενεργό συμμετοχή τους στην εκστρατεία Litter Less 2016-2017.

Θεοδώρα Πολυζωίδου
Υπεύθυνη συντονισμού
Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων

Σχολεία που συμμετέχουν στη Διεθνή Εκστρατεία Litter Less 2016-2017

1ο Δημοτικό Σχολείο θάσου	6ο Δημοτικό Σχολείο Αρτέμιδας
1ο Δημοτικό Σχολείο Μυκόνου	7ο Δημοτικό Σχολείο Ρεθύμνου
1ο Δημοτικό Σχολείο Σκάλας Ωρωπού και Ν.Παλαιτών	12ο Δημοτικό Σχολείο Αχαρνών Αττικής
1ο Δημοτικό Σχολείο Διονύσου	12ο «Στεργιοπούλεια» Δημοτικό Σχολείο Χαλανδρίου
1ο Δημοτικό Σχολείο Καρπάθου «Ποτίδαιον»	14ο Δημοτικό Σχολείο Αχαρνών
1ο Δημοτικό Σχολείο Βερμίου	24ο Δημοτικό Σχολείο Καβάλας
2ο Δημοτικό Σχολείο Αρτέμιδας	Α' Αρσάκειο-Τοσίτσειο Δημοτικό Σχολείο Εκάλης
2ο Δημοτικό Σχολείο Αθιβερίου	Δημοτικό Σχολείο Ορμυλίας
2ο Δημοτικό Σχολείο Γέρακα	Δημοτικό Σχολείο Παπάδου Μυτιλήνης
2ο Δημοτικό Σχολείο Κορωπίου	Δημοτικό Σχολείο Μύτικα Ευβοίας
2ο Δημοτικό Σχολείο Πόλλεως Καθύμνου	Δημοτικό Σχολείο Αδάμαντα Μήλου
2ο Δημοτικό Σχολείο Πόλλεως Ρόδου	Δημοτικό Σχολείο Αστυπάλαιας
2ο Δημοτικό Σχολείο Κερατέας	Δημοτικό Σχολείο Ελληνογαλλικής Σχολής «Άγιος Ιωσήφ»
2ο Β/Θ Ολοήμερο Δημοτικό Σχολείο θάσου	Δημοτικό Σχολείο Νέας Λαμψάκου
2ο Δημοτικό Σχολείο Ιστιαίας	Δημοτικό Σχολείο Καλοχωρίου-Παντειχίου
2ο Δημοτικό Σχολείο Συκεών	Ιδιωτικό Δημοτικό Σχολείο Εκπαιδευτηρίων Μυκόνου «Σύγχρονη Παιδεία»
2ο Δημοτικό Σχολείο Ωραιοκάστρου	Ιδιωτικό Δημοτικό Σχολείο Εκπαιδευτηρίων ΓΕΝΕΣΙΣ
4ο Δημοτικό Σχολείο Παιανίας	Λεόντειο Λύκειο Πατησίων-Δημοτικό
5ο Δημοτικό Σχολείο Παλλήνης	

Νέοι Δημοσιογράφοι για το περιβάλλον

Προστασία περιβάλλοντος μέσα από την επανάχρηση των υλικών

Στην κατεύθυνση της προώθησης της πρακτικής της ανακύκλωσης αλουμινίου αλλά και της περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης της σχολικής κοινότητας η Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Αχαΐας, ως Συντονιστικός Φορέας του Διεθνούς Θεματικού Δικτύου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης «Νέοι Δημοσιογράφοι για το Περιβάλλον» διοργάνωσε, δια της Υπεύθυνης Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης κας Ιωάννας Παπαϊωάννου, Επιμορφωτικό Σεμινάριο και Βιωματικό εργαστήριο διάρκειας 8 διδακτικών ωρών για 30 εκπαιδευτικούς Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Αχαΐας εκπαιδευτικών με θέμα «Προστασία περιβάλλοντος μέσα από την επανάχρηση των υλικών».

Στόχοι του σεμιναρίου ήταν:

- η απόκτηση γνώσεων για την δημιουργία των περιβαλλοντικών προβλημάτων που προκύπτουν από την ανθρώπινη δραστηριότητα με παράδειγμα την εκμετάλλευση του μεταλλείου βωξίτη,
- η ενημέρωση για τις προσπάθειες αποκατάστασης του περιβάλλοντος χώρου,
- η ευαισθητοποίηση σε ζητήματα μείωσης και επανάχρησης υλικών (ανακύκλωση αλουμινίου)
- η ενημέρωση για τον κύκλο ζωής των υλικών και
- η ανάληψη δράσης για την επανάχρηση των υλικών

Το Σεμινάριο - Βιωματικό Εργαστήριο υλοποιήθηκε σε συνεργασία με την Ελληνική Εταιρία

Προστασίας της Φύσης, Εθνικό Χειριστή του Δικτύου και της Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Αχαΐας δια της Υπεύθυνης Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης κας Πηνελόπης Σακοβέλη. Εντάσσεται στην επιμορφωτική δραστηριότητα του δικτύου «Νέοι Δημοσιογράφοι για το Περιβάλλον», το οποίο φιλοδοξεί να στηρίξει μαθητές και εκπαιδευτικούς στην παρουσίαση και δημοσιοποίηση των δραστηριοτήτων τους και των απόψεών τους σχετικά με τα περιβαλλοντικά ζητήματα που ασχολούνται.

Στα πλαίσια του Σεμιναρίου υλοποιήθηκε εκπαιδευτική επίσκεψη στο Μεταλλευτικό Πάρκο Φωκίδας Vagonetto το Σάββατο 13/5/2017.

Το Μεταλλευτικό Πάρκο Φωκίδας Vagonetto είναι ένα θεματικό πάρκο, μοναδικό στον ελληνικό χώρο, που μας έδωσε τη δυνατότητα να γνωρίσουμε βήμα-βήμα τη διαδικασία εξόρυξης του βωξίτη. Οι εκπαιδευτικοί επισκεφθήκαν τους χώρους λειτουργίας του μεταλλείου, ενημερώθηκαν και εκπαιδεύτηκαν πάνω στην ιστορία εκμετάλλευσης του βωξίτη και των ανθρώπων που εργάστηκαν σε αυτό.

Η Στοά 850 που επισκέφθηκαν, άρχισε να ανοίγεται το 1967 και λειτούργησε μέχρι και το 1972. Έχει συντηρηθεί κατάλληλα και έχουν ληφθεί όλα τα απαραίτητα μέτρα ασφαλείας για είναι επισκέψιμη. Η επίσκεψη στη στοά έγινε με το VAGONETTO, το τρενάκι που χρησιμοποιούσαν οι εργάτες τριάντα χρόνια πριν, που μετέφερε τους εκπαιδευτικούς στην αρχή της διαδρομής, για να απολαύσουν κατόπιν περ-

πατώντας τα μοναδικά εκθέματα του ορυχείου.

Μετά την επίσκεψη στη Στοά 850 οι εκπαιδευτικοί είχαν τη δυνατότητα να δουν τον Εκθεσιακό Χώρο Μεταλλευτικής Ιστορίας που στεγάζεται στα παλιά γραφεία των μεταλλείων, τα οποία φιλοξενούν εκθέματα με ιστορικό, γεωλογικό αλλά και τοπογεωγραφικό περιεχόμενο. Εκεί γνώρισαν τι είναι ο βωξίτης, πώς σχηματίστηκε, πώς ερευνάται και πώς εξορύσσεται. Ενημερώθηκαν για τις χρήσεις και τις εφαρμογές του αλλά και για τις προσπάθειες αποκατάστασης του περιβάλλοντος.

Έτσι ταξίδεψαν οι εκπαιδευτικοί στους χώρους και στους χρόνους της εξόρυξης του βωξίτη και παρακολούθησαν την διαδρομή του μέχρι να γίνει υλικό χρήσιμο για τις ανθρώπινες δραστηριότητες και στη συνέχεια να πεταχτεί στο περιβάλλον ως στερεό απόβλητο.

Οι ίδιοι εκπαιδευτικοί συμμετείχαν σε Σεμινάριο-Εργαστήριο Εικαστικής δημιουργίας την Τρίτη 16/5/2017 στο 64ο Δημοτικό Σχολείο Πατρών όπου μέσα από βιωματικό εργαστήριο για την δυναμική των ομάδων και εισηγήσεις με θέματα: «Η επανάχρηση του αλουμινίου και η προστασία του περιβάλλοντος» (Εισήγηση: Σακοβέλη Πηνελόπη) και «Το Διεθνές Δίκτυο Νέοι Δημοσιογράφοι για το Περιβάλλον» (Εισήγηση: Παπαϊωάννου Ιωάννα) ενημερώθηκαν και ευαισθητοποιήθηκαν στην αειφόρο διαχείριση των φυσικών πόρων και στην προώθηση της πρακτικής της ανακύκλωσης του αλουμινίου.

Το Δίκτυο απευθύνεται σε Δημοτικά (Ε΄και Στ΄τάξη), Γυμνάσια και Λύκεια, όπου ομάδες μαθητών, σε συνεργασία με άλλα σχολεία στην Ελλάδα, και σ΄ άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, χειρίζονται ως δημοσιογράφοι κάποιο κοινό πρόβλημα του περιβάλλοντος, με εργαλείο επικοινωνίας το Internet.

Στη συνέχεια με Εργασία σε ομάδες, υπό την καθοδήγηση των εικαστικών εκπαιδευτικών Βανταράκη Χρυσάνθη και Στεφανίδη και των δημιουργών /καλλιτεχνών Τουλιάτου Σταυρούλα και Παπαϊωάννου Σπυριδούλα, δημιούργησαν μικρές και μεγαλύτερες κατασκευές από χρησιμοποιημένα κουτιά αλουμινίου.

Οι κατασκευές που δημιούργησαν θα εκτεθούν το φθινόπωρο 2017 στην Αθήνα, σε ανοικτή έκθεση που θα διοργανώσει το δίκτυο «Νέοι Δημοσιογράφοι για το Περιβάλλον».

Στο σεμινάριο πήραν μέρος οι εκπαιδευτικοί που υλοποίησαν πρόγραμμα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης κατά το σχολικό έτος 2016-17, ανεξάρτητα από το θέμα του προγράμματος τους και προηγήθηκαν οι εκπαιδευτικοί που είναι μέλη του δικτύου.

Η δαπάνη μετακίνησης των εκπαιδευτικών καλύφθηκε από την ΕΕΠΦ, ενώ οι εκπαιδευτικοί επιβαρύνθηκαν με το εισιτήριο εισόδου στο μεταλλευτικό Πάρκο Φωκίδας (Vagonetto).

Μετά την επίσκεψη στο Μεταλλευτικό Πάρκο Φωκίδας Vagonetto και το Σεμινάριο-Εργαστήριο Εικαστικής δημιουργίας, οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν, συνέγραψαν με καθοδήγηση από τις γράφουσες – ηλεκτρονικά και εξ αποστάσεως- άρθρο, ως Νέοι Δημοσιογράφοι για το Περιβάλλον, αφιερωμένο στην ανάγκη ανακύκλωσης και επανάχρησης του αλουμινίου.

ου. Στόχος του άρθρου ήταν η κοινοποίηση της αναγκαιότητας αειφορικής διαχείρισης του βωξίτη ως φυσικού πόρου και η ευαισθητοποίηση των πολιτών στην ανακύκλωση του αλουμινίου.

Συνοψίζοντας, το συγκεκριμένο σεμινάριο-εικαστικό εργαστήριο έδωσε τη δυνατότητα στους εκπαιδευτικούς να ενημερωθούν για την ιστορία του βωξίτη, τη σημασία του ως φυσικού πόρου και την αναγκαιότητα της ορθολογικής και αειφόρου διαχείρισης του. Άνοιξε νέους δρό-

μους στην κοινοποίηση και δημοσιοποίηση περιβαλλοντικών ζητημάτων και στη δυνατότητα προβολής και προώθησης της πρακτικής της ανακύκλωσής του αλουμινίου προκειμένου να διατηρηθούν τα αποθέματα του ορυκτού πόρου (του βωξίτη) για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα.

Πηνελόπη Σακοβέλη

Υπεύθ. Περιβ. Εκπαίδευσης
Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Αχαΐας

Ιωάννα Παπαϊωάννου

Υπεύθ. Περιβ. Εκπαίδευσης
Δευτεροβάθμιας Εκπαίδ. Αχαΐας

Παρακάτω παρουσιάζουμε το κείμενο που δημιουργήθηκε με τη συνεργασία των εκπαιδευτικών που συμμετείχαν στο επιμορφωτικό σεμινάριο και βιοματικό εργαστήριο:

Από την ηΓΗ... στην κατανάλωση! Και μετά τι;

Ο βωξίτης είναι ένας σημαντικός φυσικός πόρος για την Ελλάδα, η οποία κατέχει μια σημαντική θέση ανάμεσα στις βωξιτοπαραγωγές χώρες παγκοσμίως. Το 85% του παραγόμενου βωξίτη χρησιμοποιείται στην παραγωγή αλουμινίου και η συνεισφορά του κλάδου του αλουμινίου στην ελληνική οικονομία ανέρχεται σε 2,3% περίπου του ΑΕΠ και στο 9% περίπου των εξαγωγών.

Το δικαίωμα στην ανάπτυξη και στην ευημερία το έχουν όλες οι χώρες του κόσμου. Μια ανάπτυξη όμως η οποία στο σχεδιασμό της λαμβάνει σοβαρά υπόψη οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές παραμέτρους, που ανταποκρίνεται στις ανάγκες του ανθρώπου σήμερα, χωρίς να διακυβεύει τη δυνατότητα των μελλοντικών γενεών να αντιμετωπίσουν θετικά τις δικές

τους ανάγκες, τη λεγόμενη Βιώσιμη ή Αειφόρο Ανάπτυξη.

Βασική προϋπόθεση για την επιτυχή εφαρμογή του παραπάνω μοντέλου ανάπτυξης είναι:

- η χρησιμοποίηση των ανανεώσιμων φυσικών πόρων να μη γίνεται με ρυθμούς ταχύτερους απ' αυτούς με τους οποίους η φύση ανανεώνει τους πόρους αυτούς,

- να μη χρησιμοποιούνται οι μη ανανεώσιμοι φυσικοί πόροι ταχύτερα απ' όσο η τεχνολογία τους υποκαθιστά

- και τέλος να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη η ικανότητα αυτοκαθαρισμού και απορρόφησης των ρύπων από τη φύση.

Είναι φανερό λοιπόν ότι η αειφόρος ανάπτυξη κάθε χώρας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό όχι μόνον από την ύπαρξη φυσικών πόρων αλλά και από την ορθή - αειφόρο διαχείριση αυτών, δηλαδή από:

- τη διασφάλιση της διαθεσιμότητας των πόρων και

- τη διαχείριση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων της χρήσης των πόρων.

Η υπερεκμετάλλευση των φυσικών πόρων οδηγεί στην εξάντλησή τους, τη μόλυνση, ρύπανση και αισθητική υποβάθμιση του περιβάλλοντος. Η εξόρυξη του βωξίτη μπορεί να μειωθεί αισθητά με την ανακύκλωση του αλουμινίου.

Το αλουμίνιο χαρακτηρίζεται ως «πράσινο μέταλλο», υπό την έννοια ότι μπορεί να ανακυκλώνεται συνεχώς διατηρώντας τις ιδιότητές του.

Η επαναχρησιμοποίηση και η ανακύκλωση του αλουμινίου που χρησιμοποιούμε είναι μια λύση προκειμένου να διατηρηθούν τα αποθέματα του βωξίτη για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Κάθε τόνος ανακυκλωμένου αλουμινίου εξοικονομεί πολλούς τόνους πρωτογενούς πρώτης ύλης (βωξίτη). Και στην περίπτωση αυτή, η αύξηση των ποσοστών ανακύκλωσης συνεπάγεται βραδύτερους ρυθμούς χρήσης του φυσι-

κού πόρου απ' όσο υποδηλώνουν τα παλαιότερα ή τα σημερινά πρότυπα κατανάλωσης.

Επιπλέον, με την ανακύκλωση κουτιών αλουμινίου επιτυγχάνεται πολύ σημαντική εξοικονόμηση ενέργειας, της τάξης του 95%, έναντι της ενέργειας που απαιτείται για να παραχθεί ένα κουτάκι από πρωτότυπο αλουμίνιο (βωξίτη). Ένα κουτάκι αλουμινίου είναι σαν μια τράπεζα ενέργειας, καθώς πρέπει να ανακυκλώνεται συνεχώς προκειμένου να αξιοποιείται η αποταμιευμένη ενέργεια, αφού διαφορετικά αυτή χάνεται.

Ενδεικτικά αναφέρεται ότι με την ανακύκλωση ενός και μόνο κουτιού αλουμινίου εξοικονομείται η ενέργεια για να λειτουργήσει μια τηλεόραση επί 3 ώρες ή μια λάμπα επί 4 ώρες...

Πέραν του ενεργειακού οφέλους και της εξοικονόμησης πρώτων υλών (βωξίτη), με την ανακύκλωση κουτιών αλουμινίου επιτυγχάνονται παράλληλα μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα (CO₂), και μείωση των απορριμμάτων

Ωστόσο, αν και τα οφέλη από την ανακύκλωση αλουμινίου είναι προφανή, στην Ελλάδα επισήμως ανακυκλώνεται το 34% των κουτιών αλουμινίου, σε αντίθεση με τη Φινλανδία που το ποσοστό ανέρχεται στο 98% ενώ ο μέσος όρος στην Ευρώπη είναι 68%.

Με δεδομένα ότι:

- η ημερομηνία εξάντλησης του βωξίτη είναι τα 142 χρόνια εφ' όσον συνεχισθεί ο σημερινός ρυθμός εκμετάλλευσής του,

- εξορύσσονται 4.000 κιλά βωξίτη για να παραχθούν 1.000 κιλά αλουμινίου,

- τα ποσοστά ανακύκλωσης του αλουμινίου στην Ελλάδα δεν είναι ικανοποιητικά,

πρέπει να δρομολογηθεί μια στρατηγική για την αειφόρο διαχείριση του βωξίτη που να περιλαμβάνει:

- την ευαισθητοποίηση-ενημέ-

ρωση των πολιτών σχετικά με τη διαχείριση του βωξίτη,

- την ανάδειξη και διάχυση καλών πρακτικών διαχείρισης,
- την εξεύρεση και κατάθεση συναινετικών λύσεων που συμβιβάζουν τις κοινωνικές απαιτήσεις με την οικονομική πραγματικότητα και την περιβαλλοντική προστασία

- την ενεργό συμμετοχή των πολιτών με ανάληψη δράσης τοπικής εμβέλειας προς την κατεύθυνση επίλυσης του προβλήματος.

Οι ενημερωμένοι και ευαισθητοποιημένοι εκπαιδευτικοί μπορούν να συνδράμουν στην αύξηση του ποσοστού ανακύκλωσης του αλουμινίου. Η ενεργός συμμετοχή των μαθητών/τριών στη συζήτηση για τη διαχείριση του φυσικού πόρου αποτελεί μία εκ των ουκ άνευ προϋπόθεση για την αύξηση του ποσοστού ανακύκλωσης του αλουμινίου. Η περιβαλλοντική εκπαίδευση με τα χαρακτηριστικά της συμμετοχικότητας, της συνεργατικής μάθησης, της ανά-

πτυξης της κριτικής σκέψης, της διασαφήνισης των αξιών και της δράσης αποτελεί σημαντικό εργαλείο παρέμβασης

Εμείς ως «Νέοι δημοσιογράφοι για το περιβάλλον» δεν εφησυχάζουμε και νοιώθουμε την

επιτακτική ανάγκη να επαναπροσδιορίσουμε τις επιλογές μας στην κατεύθυνση της προστασίας του περιβάλλοντος με στόχο μία αειφόρο ανάπτυξη, σε μια αειφόρο κοινωνία, για ένα αειφόρο μέλλον!

Η Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης ευχαριστεί θερμά τον κύριο Β. Βαρδινογιάννη (MOTOROIL) για την ευγενική του δωρεά ύψους 30.000 ευρώ για τους σκοπούς της Εταιρίας. Την δωρεά αυτή έκανε ο κος Β. Βαρδινογιάννης στη μνήμη του φίλου και συναγωνιστή του αείμνηστου Στρατηγού Ανδρέα Δ. Έρσελμαν, πατέρα της Αναπλ. Γεν. Γραμματέως του Δ.Σ. της Εταιρίας, κας Αλέξιας Έρσελμαν-Νικηφοράκη.

N. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ – ΧΡ. ΑΔΑΜΑΝΤΙΑΔΗΣ Α.Ε.

Η εταιρία **N. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ – ΧΡ. ΑΔΑΜΑΝΤΙΑΔΗΣ Α.Ε.** ιδρύθηκε το 1935 και αποτελεί ένα από τα παλαιότερα ιδιωτικά ασφαλιστικά συγκροτήματα στην Ελλάδα. Στη μακρά πορεία των 80 χρόνων μέχρι σήμερα εκπροσώπησε στην Ελλάδα διεθνείς ασφαλιστικούς οργανισμούς [BALOISE, AMERICAN INTERNATIONAL GROUP (AIG), ALICO AIG Life], με πολλούς από τους οποίους συνέπραξε και συμπράττει μετοχικά.

Το 2004, η **ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ-ΑΔΑΜΑΝΤΙΑΔΗΣ Α.Ε.** μετατρέπεται σε Εταιρία Συμμετοχών, τροποποιεί τους καταστατικούς σκοπούς της και διατηρώντας στο ακέραιο τη βασική ασφαλιστική δραστηριότητά της, αναπτύσσει ποικίλο επενδυτικό ενδιαφέρον σε ανερχόμενους κλάδους της ελληνικής οικονομίας.

Στο διάστημα των 80 αυτών χρόνων το Συγκρότημα **ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ-ΑΔΑΜΑΝΤΙΑΔΗΣ Α.Ε.** παρέμεινε στο επίκεντρο των ασφαλιστικών εξελίξεων στην Ελλάδα και στον ευρωπαϊκό ασφαλιστικό χώρο, διατηρώντας τις διεθνείς και τοπικές επαφές της στο βιομηχανικό, ναυτιλιακό και εμπορικό τομέα, με βασικούς άξονες ανάπτυξης τη φερεγγυότητα, την αξιοπιστία, τον επαγγελματισμό, συνδεδεμένα με την παράλληλη αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού του.

***Ευχαριστούμε θερμά την εταιρία
N. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ – ΧΡ. ΑΔΑΜΑΝΤΙΑΔΗΣ Α.Ε.
για την ευγενική χορηγία της ασφάλισης των γραφείων μας.***

Δωρεές στη μνήμη του Κωνσταντίνου Μητσοτάκη

Στις 29 Μαΐου απεβίωσε ο πρώην Πρωθυπουργός Κωνσταντίνος Μητσοτάκης. Επιθυμία του ίδιου ήταν, αντί στεφάνων, οι δωρεές εις μνήμην να δοθούν προκειμένου να γίνουν περιβαλλοντικές παρεμβάσεις στα Λευκά Όρη, στις ακόλουθες περιβαλλοντικές οργανώσεις:

- **WWF**
- **Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης**
- **Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτιστικής Κληρονομιάς.**

Ο Κωνσταντίνος Μητσοτάκης είχε συνεργασία με την ΕΕΠΦ για την ανακήρυξη του Εθνικού Δρυμού Σαμαριάς, όταν γραμματέας της Εταιρίας ήταν ο Βύρων Αντίπας. Έπαιξε επίσης καθοριστικό ρόλο από τη θέση του ως Υπουργός Συντονισμού για την βράβευση του Δρυμού με το Ευρωπαϊκό Δίπλωμα Α' Κατηγορίας του Συμβουλίου της Ευρώπης το 1979. Το Δ.Σ της ΕΕΠΦ ευχαριστεί θερμά όλους τους δωρητές.

Βιοιατρική Ιδιωτικό Πολυιατρείο - Ιατρική Ανώνυμη Εταιρεία	5.000	Ηλιοπούλου Κυπαρισσία	20
AWB Χαράλαμπος Σαράντογλου	20	Embass Taipei Καρλής Παναγιώτης	100
Συνεταιριστική Τράπεζα Χανίων	500	Χαριζάνος Παναγιώτης	10
Όθων Αναστασάκης Ξενοδοχειακές Τουριστικές Επιχειρήσεις ΑΕ	300	Πεχράκης Διονύσιος	150
ITA ΑΕ	300	Κοραντή Ευδοκία	150
Ηλίας Μεταξάς	2.000	Μπουζάκη Κων Αντωνία	50
Γκιζάς Νικόλαος	100	Προυκάκη Μογερ Ειρήνη & Στρατής Μούγιερ (Προυκάκη Ειρ. - Όλγα Χαρ)	200
Ανώνυμος	20	Προυκάκη Αυγή (Προυκάκη Ειρήνη - Όλγα Χαρ)	200
Σύλλογος Αποφοίτων Ελληνογαλλικής Σχολής Χανίων	50	Προυκάκης Νικόλας (Προυκάκη Ειρήνη - Όλγα Χαρ)	150
Λαρσινός ΑΕ	500	Κυριακοπούλου Αικ. και τέκνα	500
Ελούντα ΑΕ	500	Πέτρος Γουλανδρής	2.000
Πινακουλάκης Εμμανουήλ	100	Κοτρώνης Βασίλειος	100
Βανταράκης Ξ.Τ.Ε.Β. ΑΕ	300	Αγγελοπούλου Θ. & Γ.	5.000
Κοσκινίδης Σ. Στυλ. ΑΒΕΕ	300	Σεργιάννη Βασιλική	100
Μολυμπάκης Γεώργιος	250	Δασκαλόπουλος Δημήτριος	2.000
Ίδρυμα Λάτση	5.000	Ι. Σ. Σκλαβενίτης ΑΕΕ	1.000
Accenture SA	150	Κοζύρης Ιωάννης	50
Διοικητική Επιτροπή Ν. Μακεδονίας	30	Μπεβεράτου Ρωξάνη & Ιωάννης	100
Σταμάτη Όλγα	100	Μπακατσέλου Νίκος & Ελίνα	200
Τσιγωνία Βασιλική	20	Μπακατσέλου Γεώργιος & Πολυτίμη	200

Σύνολο: 27.820 ευρώ

Πρόγραμμα Εκδρομών - Ομιλιών

Το πρόγραμμα υπόκειται σε αλλαγές! Παρακαλούμε ελέγξτε την ιστοσελίδα μας για ενημερωμένες πληροφορίες, τα αναλυτικά προγράμματα, το κόστος και τους όρους συμμετοχής στις εκδρομές: www.eepf.gr/el/trips

Σάββατο - Κυριακή 9-10 Σεπτεμβρίου	Βουραϊκός - Καλάβρυτα - Λίμνη Τσιβλού. Πεζοπορία στη Λίμνη Τσιβλού & στο Εθνικό Πάρκο Χελμού-Βουραϊκού. Επίσκεψη στον Φορέα Διαχείρισης & ενημέρωση για το Εθνικό Πάρκο & το Παγκόσμιο Γεωπάρκο Χελμού-Βουραϊκού της UNESCO. Κατάβαση του Βουραϊκού έως τα Νιάματα & επιστροφή με τον Οδοντωτό, Ιερά Μονή Αγίας Λαύρας κ.ά. Αρχηγός: Μαριάννα Δεδάκη. ▶ Δηλώσεις συμμετοχής μόνον τηλεφωνικά από την Τετάρτη 9 Αυγούστου στο MEMNON TRAVEL, τηλ. 210 3240036 & 210 3245604, ώρες 9.00-17.00.
Σάββατο 22 Σεπτεμβρίου	Σοφικό - Κόρφος Κορινθίας. Ένα όμορφο μονοπάτι 11 χλμ., που περνά από πευκοδάση και, με πανοραμική θέα, θα μας οδηγήσει από το Σοφικό στον παράλιο Κόρφο για κολύμπι και φαγητό. Αρχηγός: Χρήστος Κατσαρός. ▶ Δηλώσεις συμμετοχής από Τετάρτη 23 Αυγούστου στην ΕΕΠΦ, τηλ. 210 3224944, εσωτ. 114, και κάθε Τετάρτη & Παρασκευή, ώρες: 10.00-12.00.
Παρασκευή - Κυριακή 6-8 Οκτωβρίου	Μονεμβασιά & Ανατολική Λακωνία. Ξεναγήσεις & πεζοπορίες στην Καστροπολιτεία της Μονεμβασιάς έως την αναστυλωμένη Άνω Πόλη. Διαδρομές σε Βιγκλάφια, Λίμνη Στρογγύλη, Νεάπολη Βοιών, Σπήλαιο Καστανιάς, Απολιωμένο Δάσος Αγίου Νικολάου, Φαράγγι Ταλάντων, Λιμένα Γέρακα, Αρχαιολογικό Χώρο Ζάρακα κ.ά. Αρχηγός: Μαριάννα Δεδάκη. ▶ Δηλώσεις συμμετοχής μόνον τηλεφωνικά από την Τετάρτη 6 Σεπτεμβρίου στο MEMNON TRAVEL, τηλ. 210 3240036 & 210 3245604, ώρες 9.00-17.00. Την Τετάρτη 30/8 θα προηγηθούν οι δηλώσεις στον εικον κράτηση για την εκδρομή του Ιανουαρίου 2017.
Δευτέρα 16 Οκτωβρίου	Ομιλία με θέμα: « LIFE NATURA THEMIS: Δίωξη εγκλημάτων κατά της άγριας ζωής σε περιοχές Natura 2000 στην Κρήτη ». Ομιλητής: Γιώργος Πολύτης, Γενικός Γραμματέας ΕΕΠΦ, Δικηγόρος Μ.Δ.Ε. Στις 19.00 στα γραφεία της ΕΕΠΦ.
Σάββατο 21 Οκτωβρίου	Παύλιαν Φθιψίτιδας - Αισθητικό Πάρκο. Μια απολαυστική πεζοπορική τριώρη βόλτα σε πανέμορφο πυκνό δάσος με τρεχούμενα νερά, δεντρόσπιτα και πολλά άλλα. Ξεναγωγή στη κλωρίδα του Δρυμού από στελέχη του Φορέα Διαχείρισης του Εθνικού Δρυμού της Οίτης. Αρχηγός: Μαριάννα Δεδάκη. ▶ Δηλώσεις συμμετοχής από Πέμπτη 21 Σεπτεμβρίου στην ΕΕΠΦ, τηλ. 210 3224944, εσωτ. 114, και κάθε Τετάρτη & Παρασκευή, ώρες: 10.00-12.00.
Σάββατο - Κυριακή 4-5 Νοεμβρίου	Γραμμένη Οξεία. Με ορμητήριο το Γαρόδι Ομιλιών Φθιψίτιδας, πεζοπορία στο όρος Οξεία, με το νοτιότερο δάσος οξείας της Ελλάδας (φθινοπωρινά χρώματα, μανιτάρια και ανάβαση στην κορφή Σαράνταινα με θέα σε όλη την ορεινή Ναυπακτία). Αρχηγός: Μίλτος Γκλέτσος. ▶ Δηλώσεις συμμετοχής μόνον τηλεφωνικά από την Τετάρτη 4 Οκτωβρίου στο MEMNON TRAVEL, τηλ. 210 3240036 & 210 3245604, ώρες 9.00-17.00.
Δευτέρα 13 Νοεμβρίου	Ομιλία με θέμα: « Προστασία των άγριων ορχιδειών στην Ελλάδα και Τουρκία ». Ομιλητής: Χρήστος Γεωργιάδης, Γεωπόνος με μεταπτυχιακές σπουδές στην «Διαχείριση Προστατευόμενων Περιοχών», Συντονιστής Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων ΕΕΠΦ. Στις 19.00 στα γραφεία της ΕΕΠΦ.
Σάββατο 18 Νοεμβρίου	Menalon Trail: Ελάτη - Βυτίνα. Συνεχίζουμε τις πεζοπορίες μας στο Μαίναλο με το τμήμα Νο 4 του Menalon Trail: Ελάτη, αρχαίο Μεθύδριο, παρόχθιο μονοπάτι του Μυλάντα ποταμού, Βυτίνα. Αρχηγός: Μαριάννα Δεδάκη. ▶ Δηλώσεις συμμετοχής από Τετάρτη 18 Οκτωβρίου στην ΕΕΠΦ, τηλ. 210 3224944, εσωτ. 114, και κάθε Τετάρτη & Παρασκευή, ώρες: 10.00-12.00.
Σάββατο 2 Δεκεμβρίου	Λίμνη Δόξα - Κάτω Ταρσός (ορεινή Κορινθία). Πεζοπορία γύρω από τη Λίμνη Δόξα, το εκκλησάκι του Αγίου Φανουρίου, επίσκεψη στη Μονή του Αγίου Γεωργίου. Θα συνεχίσουμε για τον Κάτω Ταρσό και με μονοπάτι θα φθάσουμε στο εκκλησάκι της Παναγίας των Βράχων. Αρχηγός: Χρήστος Κατσαρός. ▶ Δηλώσεις συμμετοχής από Πέμπτη 2 Νοεμβρίου στην ΕΕΠΦ, τηλ. 210 3224944, εσωτ. 114, και κάθε Τετάρτη & Παρασκευή, ώρες: 10.00-12.00.
Σάββατο 16 Δεκεμβρίου	Όσιος Πατάσιος - Πίντζια - Πίσια (Γεράνεια Όρη). Μια πεζοπορική διαδρομή που περνά από τη Μονή Αποστόλου Παύλου, την κορυφογραμμή και την Πηγή Πίντζια και καταφθάνει με πολύ όμορφο θέα έως τα Πίσια. Αρχηγός: Μίλτος Γκλέτσος. ▶ Δηλώσεις συμμετοχής από Τετάρτη 16 Νοεμβρίου στην ΕΕΠΦ, τηλ. 210 3224944, εσωτ. 114, και κάθε Τετάρτη & Παρασκευή, ώρες: 10.00-12.00.

▶ Για οποιαδήποτε πληροφορία, διεκρίνιση, συμμετοχή ή ακύρωση, εκτός των καθορισμένων ημερομηνιών δήλωσης συμμετοχής των μονοήμερων εκδρομών, παρακαλούμε τηλεφωνείτε κάθε Τετάρτη & Παρασκευή, ώρες 10.00-12.00, εσωτ. 114.

▶ Τα μέλη και οι φίλοι της ΕΕΠΦ μπορούν να εγγραφούν στις εκδρομές, ανεξαρτήτως του χρόνου δημοσίευσης των προγραμμάτων, ένα μήνα πριν από την εκάστοτε ημερομηνία εκδρομής με δήλωσή τους για τις **πολυήμερες στο εξωτερικό γραφείο MEMNON TRAVEL**, Πανεπιστημίου 67, Αθήνα, τηλ. 210 324 0036 & 210 324 5604, ώρες 9.00-17.00 και για τις **μονοήμερες εκδρομές στη Γραμματεία της ΕΕΠΦ**, τηλ. 210 322 4944 (εσωτ. 114) κάθε Τετάρτη & Παρασκευή 10.00-12.00 και τις ημέρες έναρξης δήλωσης συμμετοχής 10.00 -12.00.

▶ Στις πολυήμερες εκδρομές οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να δηλώσουν 1 άτομο για κράτηση μονόκλινο δωμάτιο, έως 2 άτομα για δίκλινο και έως 3 άτομα για τρίκλινο δωμάτιο. ▶ Στις μονοήμερες εκδρομές οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να δηλώσουν έως 4 άτομα. ▶ Για την επικύρωση της κράτησης των πολυήμερων εκδρομών η ελάχιστη προκαταβολή προορίζεται σε 20€/διανυκτέρευση και κατατίθεται εντός 5 ημερών από την έναρξη των δηλώσεων.

▶ Η **εξόφληση του τιμήματος των πολυήμερων εκδρομών** γίνεται το αργότερο **15 ημέρες** πριν την αναχώρησή τους.

MEMNON TRAVEL, ΚΑΤΑΘΕΣΗ ΧΡΗΜΑΤΩΝ ΣΤΙΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ:

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΡ. ΛΟΓ/ΣΜΟΥ 155/345655-26 - IBAN: GR5401 101 5500 0001 5534 5655 26 (ΓΟΥΝΑΡΑΣ Δ.- ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΕΥ.)

ALPHA BANK ΑΡ. ΛΟΓ/ΣΜΟΥ 101 00 2310 213310 - IBAN: GR82 0140 1010 1010 0231 0213 310 (ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΕΥ.)

EUROBANK ΑΡ. ΛΟΓ/ΣΜΟΥ 0026.0062.19.0201281775 - IBAN: GR42 0260 0620 0001 9020 1281 775 (ΓΟΥΝΑΡΑΣ Δ.)

ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΑΡ. ΛΟΓ/ΣΜΟΥ 5029 08257 3697 - IBAN: GR15 0172 0290 0050 2908 2573 697 (ΓΟΥΝΑΡΑΣ ΔΗΜ.)

▶ Η **εξόφληση του τιμήματος των μονοήμερων εκδρομών** γίνεται το αργότερο **15 ημέρες** πριν την αναχώρησή τους στους τραπεζικούς λογαριασμούς της **ΕΕΠΦ**, που αναφέρονται στη σελίδα 63.

▶ Σε περίπτωση ακύρωσης 15 ημέρες πριν από την αναχώρηση γίνεται παρακράτηση της προκαταβολής και 14 έως 0 ημέρες γίνεται παρακράτηση της συνολικής αξίας συμμετοχής, εκτός αν η θέση καλυφθεί σε εύλογο χρόνο, από τυχόν λίστα αναμονής.

▶ Για τα μέλη μας που, για οποιονδήποτε λόγο, συμμετέχουν στις μονοήμερες εκδρομές με δικό τους μέσο, θα ορίζεται κατά περίπτωση ποσό συμμετοχής για την κάλυψη των γραμματειακών εξόδων και των παρεχόμενων εξυπηρετήσεων.

▶ Τα μέλη & οι φίλοι, που συμμετέχουν σε εκδρομές που περιλαμβάνουν πεζοπορία, ιδίως με κάποιο βαθμό δυσκολίας, οφείλουν να σταθμίζουν τις δυνάμεις τους και να απέχουν οικειοθελώς από αυτήν. Για λόγους ασφαλείας, ο υπεύθυνος αρχηγός έχει το δικαίωμα και την υποχρέωση να κρίνει και να αποτρέψει τη συμμετοχή σε πεζοπορία ατόμων που δεν διαθέτουν την αναγκαία δυνατότητα, ή δεν έχουν τον εκάστοτε κατάλληλο ρουχισμό και εξοπλισμό.

Εγγραφές - Συνδρομές

Οι τιμές των συνδρομών στην Εταιρία μας διαμορφώνονται ως εξής:

Τακτικό μέλος . . . . . € 25	Νέος (έως 24 ετών) . . . € 5 (με αποστολή περιοδικού μέσω email)
Αρωγό μέλος . . . . . € 75	Εκπαιδευτικός . . . . . € 5 (με αποστολή περιοδικού μέσω email)
Μέλος εξωτερικού . . . € 50	Εταιρικό μέλος . . . € 1.000

Νέα Μέλη: Αν η θεματολογία και η ποιότητα του Περιοδικού μας σας ικανοποίησε και θέλετε να βοηθήσετε την Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης στο έργο της, **γίνετε σήμερα μέλος ή γράψτε κάποιον γνωστό σας**, συμπληρώνοντας την παρακάτω αίτηση και στέλνοντάς τη στα γραφεία μας, μαζί με τη συνδρομή. Θα λαμβάνετε τότε δωρεάν το περιοδικό κάθε τρίμηνο και θα έχετε έκπτωση στις εκδρομές και σε ορισμένες εκδόσεις μας.

Θέλω να εγγραφώ μέλος της Ελληνικής Εταιρίας Προστασίας της Φύσης

Τακτικό μέλος Νέος (έως 24) Εκπαιδευτικός Μέλος εξωτερικού Αρωγό μέλος Εταιρικό μέλος

Όνομα: . . . . . Επώνυμο: . . . . .

Επάγγελμα / Ιδιότητα: . . . . .

Διεύθυνση: . . . . .

T.K.: . . . . . Πόλη: . . . . . Χώρα: . . . . .

Τηλέφωνο κατοικίας: . . . . . Τηλέφωνο εργασίας: . . . . .

Fax: . . . . . E-mail: . . . . .

Σας στέλνω τη συνδρομή μου με:

ALPHA BANK λογ/σμός GR63 0140 1200 1200 0200 2011 678 . . . . Κατάθεση Πάγια Εντολή

EUROBANK λογ/σμός GR50 0260 0030 0000 6020 0910 148 . . . . Κατάθεση Πάγια Εντολή

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ λογ/σμός GR56 0110 1040 0000 1042 9666 620 . . Κατάθεση Πάγια Εντολή

ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ λογ/σμός GR78 0172 0490 0050 4907 2975 500 . Κατάθεση Πάγια Εντολή

Στην περίπτωση που επιλέξετε την πάγια εντολή θα πρέπει να συμπληρώσετε το έντυπο Πάγιας Εντολής Σταθερού Ποσού σε οποιοδήποτε κατάστημα των παραπάνω τραπεζών, σημειώνοντας το ονοματεπώνυμό σας στην «Αιτιολογία».

Τραπεζική επιταγή στο όνομα της Ελληνικής Εταιρίας Προστασίας της Φύσης

Ταχυδρομική επιταγή Πιστωτική/χρεωστική κάρτα (στα γραφεία της Εταιρίας)

Μπορείτε να κάνετε την αίτηση και online στη διεύθυνση: <http://www.eepf.gr/aitisi>

Παλαιά Μέλη: Μπορείτε και σεις να εξοφλήσετε τη συνδρομή σας με έναν από τους παραπάνω τρόπους. Θα σας εξυπηρετούσε, ίσως, να χρησιμοποιήσετε τη μέθοδο της Πάγιας Εντολής. Ειδοποιήστε μας αν κάποια στοιχεία σας έχουν αλλάξει.

Σημείωση: Η ημερομηνία οφειλής της συνδρομής των μελών αναγράφεται σε κάθε ετικέτα αποστολής του περιοδικού. Παρακαλούμε σημειώστε την.

Σας ενημερώνουμε ότι υπάρχει πλέον και δυνατότητα εξόφλησης των συναλλαγών σας (συνδρομές, δωρεές, αγορές) μέσω πιστωτικής/χρεωστικής κάρτας στα γραφεία της Εταιρίας.

Δωρεές

Δεχόμαστε ευχαρίστως δωρεές που ενισχύουν τις διάφορες δραστηριότητες της ΕΕΠΦ. Μπορείτε να καταθέσετε τη δωρεά σας στους τραπεζικούς λογαριασμούς που εμφανίζονται παραπάνω **ειδοποιώντας μας**, ή να μας τη στείλετε με όποιο τρόπο επιθυμείτε. Σε κάθε περίπτωση θα σας δοθεί το νόμιμο παραστατικό, για φορολογική χρήση.

Ευχαριστούμε θερμά τους δωρητές.

ΕΝΤΥΠΟ
ΚΛΕΙΣΤΟ
ΑΡ. ΔΕΛΙΑΣ
1164/97
Κ.Ε.Μ.Π.Α.

ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ ΤΕΛΟΣ
Τοκ. Γραφείο Κ.Ε.Μ.Π.Α.Θ. Αριθμός Δελτίου 2126

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ**
Νίκης 20, 105 57 Αθήνα

Στηγμότυπο από τις εργασίες για τη μελέτη των εποχικών λιμνίων στην Οίτη, στο πλαίσιο του έργου LIFE ForOpenForests (φωτ. Νίκος Πέτρον).